

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. December 7.

49. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEZ.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az 1893. évi XXVI-ik törvénycikk, és az evang. ref. egyház.

A folyó év aug. 13-án szentesítést nyert, és szept. 10-én kihirdetett fenti törvénycikk szól a községi, valamint a hitfelekezetek által fentartott elemi iskolákban működő tanítók és tanítónők fizetésének rendezéséről. Én egyebet is találunk benne, és pedig lényegesebbet, mint a mi a fizetések rendezésére vonatkozik. A fizetés utóvégre is csak eszköz, hogy annak segítségével egy életképes elv, avagy eszme valósulhasson meg, s üdvös alkotásokban testet öltson. Azon paragrafusok között egy egészes elvet, ha úgy tetszik, eszmét véiek rejtőzni, azt, t. i. «hogy az egyetemes egyház úgy, mint az egyes hitfelekezetek, az államhoz való viszonyukban nem egyebek, mint az államban létező kultur-tényezők között a legelső, és legnélkülözhetetlenebb tényezők.»

Az állam és egyház közötti viszony meghatározásánál ez azon egyedül egészes és biztos alap-elv, melyen az egységes állam biztonsága, az egyház benső hit-élete, s ebből fakadó minden speciális alkotásai organikus összefüggésben, egymást kölcsönösen támogatva, helyes irányban fejlődhetnek. Ez állásponton egészen elesik azon fogas kérdés vitatása hogy az egyház és állam egymással koordinált, vagy szubordinált viszonyban van-e? Fölöslegessé válik a lelkiismereti szabadság iránti túlságos aggodalom; az egyházi autonómia külső biztosítására emelt erősségek, mint a régi városok körfalai, önmaguktól, egymás után tűnnek el, helyet engedve egészes fejlődésnek. Itt egyedüli szempont, újból ismétlem, az állam és egyház közötti viszonyt illetőleg csak az, hogy az állam az egyháznak, mint nélkülözhetetlen kultur-tényezőnek teljes mértékben, minden utógondolat nélkül, adja meg azon alkalmas eszközöket, módokat és helyzetet, hogy kulturális misz-

zióját teljesen és minden oldalról kifejthesse, s csak akkor avatkozzék belügyeibe, ha e feladatának nem képes, vagy nem akar megfelelni; maga az egyház pedig benső élet-működését oly irányban fejlessze, hogy az az állam lételetét ne veszélyeztesse.

Abból az alap-elvből következik egyfelől az, hogy «a különböző hitfelekezetek egyházuk jelen szervezeti alakjukban lettek legelső állami kultur-tényezőknek proklamálva», önkint értődve, hogy a felekezet-nélküliség nem esik, nem eshetik ezen kategóriába; de, következik másik felől az is, hogy «az egyes hitfelekezetek egyházi benső hitélete, s az ezzel szerves összefüggésben levő alkotások egyedül és kizárólag az ők benső autonom ügye.» Az állam legfőlebb arra ügyel, hogy az egyházak hit-életéből fakadó külső alkotások esetleg ne veszélyeztessék kulturális természetű missziójukat, s ha ez irányban veszélyes tendenciákat észlelne, azonnal megvonja a lét-fentartási eszközöket, magát a nyilvános jellegét is, mert utóvégre is, nem egyik, vagy másik hitfelekezet, hanem a honpolgárok összesége határozza meg, hogy mi szolgál az állam erősségére, vagy gyengítésére. Hogy az egyes állampolgárok szellemi, értelmi, és erkölcsi életére a különböző egyházak hitélete határozó befolyással van, az tagadhatatlan; de másfelől, az is kétségbevonhatatlan tény, hogy a sok különböző értelmi, szellemi, és erkölcsi fejlettségű derék, felvilágosodott ember az ő fejének, szívének, és sok oldalú tapasztalatainak gazdag tárházából biztosabban, s elfogulatlanabbul hozhatja felszínre azon drága kincseket, melyek az állam egészes fejlődésére szükségesek, mint az egyoldalú felekezetiesség.

Nekünk, kálvinistáknak, ez a törvénycikk erősségünk lészen; de meg kell értenünk azt is, hogy az az egyes hitfelekezeteket államhoz való viszo-

nyukban nem dogmatikai értelemben vett egyházaknak, hanem állami kultur-tényezőknek tekinti, teljes bizalommal lévén a felől, hogy az egyes hitfelekezetek saját hatáskörükben, a nélkül, hogy benső hitéletük nyilvánulásában valami sérelem, erőszak történnék, készek és képesek is lesznek kulturális miszsiójuknak megfelelni, s az egységes állam erősítésére, egészséges fejlődésére befolyjni.

Ezt a kis kitérést meg kellett tennem, s ez által mintegy figyelmeztetni kívánom t. hivaltársaimat, nehogy úgy járjunk, mint az 1868. évi 38-ik törvénycikkkel. Abban az időben féltékenység, tájékozatlanság, aggodalom tartották lekötve munkásságunkat, vagy ragadtak öntudatlanul egy ismeretlen cél felé. Ki lettek közösítve felekezeti iskoláink ott, hol erre nem lett volna szükség; államosították ott, hol elmaradhatott volna; tettek nagy beruházásokat oly helyeken, hol ki nem fizette magát; ellenben, ott, a hol szegény, tisztán magyar kálvinista egyházak nyomorogtak iskoláikkal, tanítóikkal, vagy egész segély nélkül maradtak, vagy alamizsnára szorulva, tengették, s tengetik életüket, mint az egyház veteményes kertjei. Szomorú vizsgálás, hogy azért kellett, és kell a nemzetiségek által lakott vidékeket behálózni jó állami iskolákkal, hogy ezeknek alkalmuk legyen, az állam nyelvét megtanulni, és ez által a magyar államhoz csatolni, míg a magyar vidékek magyar lakói e nélkül is tudják, hogy «a nagy világon, e kívül nincsen számotra hely, itt élned-halnod kell.» Azt hiszem, ha az elmúltat újból csinálhatnók, máskint csinálnók.

Most már tisztában vagyunk azzal, hogy a fejlődés, és haladás kétségbe vonhatatlan; de nagy önhittség és elbizakodás lenne, ha azt hinnók, hogy az minden oldalról ev. ref. egyházunk előnyére szolgált. Bizony, nem! Nem pedig azért, mert a külső, és tőlünk nem függő tényezők által éppen úgy engedték magunkat befolyásoltatni, mint a belsőktől, melyek egészen hatalmunkban állottak. E két tényező hatása alatt is különös, és szinte érthetetlen magatartást tanúsítottunk nem tudtunk egy határozott, központi életelvet kidomborítani, melyből, mint egy élő gyökérből, organice fejlett volna minden alkotásunk; mi meglehetősen határozatlansággal, mondhatnám, könnyelműséggel, hol a magyar nemzeti egyház, hol a liberálisizmus, hol az evangyéliumi jelszavakat használtuk, a szerint, mint a külső egyházpolitikai áramlatok, felekezetek közötti viszony, politikai pártalakulások, stb. befolyásoltak; de arra, leszámítva

mitva az egyház mekhánikai adminisztrációjának, törvénykezési szellemének az állam politikai adminisztrációjával nem összhangba hozatalát, hanem lehető egyformásítását, mondom, ezeket, és más hasonlókat leszámítva, vajmi kevés gondot fordítottunk arra, hogy egy önálló, az evangyélium élővizéből táplálkozó, életerős, átalakító hatással bíró irányzatnak legyünk képviselői. Vagyunk modern emberek, a kor-szellemtől megittasulva, keressük a modern egyházat, de sehol nem találjuk, a minthogy nem is találhatjuk. A kor-szellem csapkodó hullámaival szemben, néha mozdulatlanok voltunk, máskor esze-veszetten rohantunk; most megelégedtünk kicsiségekkel, majd mellőztük a fontosabbakat, azon félelmünkben, hogy kellemetlenséget okozunk a hatalom kezelőinek, neheztjük az egységes magyar nemzeti állam konszolidációját, egyházunknak anyagi kárt okozunk, vagy talán éppen a vaskalaposok rossz hírébe keveredünk. Ne legyen senkinek bántalmára, de bizony, az utóbbi évtizedek alatt nélkülöztük a teljes önállóság, határozottság kritériumát, s a modern embernek megfelelőleg, inkább személyi és pártérdekek kielégítésére, kompromisszumok kötésére szoritkoztunk, mint a Jézus földi egyháza magasztos céljának megvalósítására. A mi állásfoglalásunk az 1868. évi nép-oktatásügyi törvénnyel, az elkeresztelési, egyházpolitikai kérdésekkel, a polgári házassággal szemben, melyek az evang. ref. egyházat közelről érdeklik, ilyen végeredményre jutott.

Ezeknél nem kevésbé lényeges az 1893-ik évi XXVI-ik törvény-cikk. Ezt, mint az állam által a hitfelekezetek számára a végre adott módot, és eszközt, hogy «kulturális miszsiójuknak megfelelőhessenek», nekünk, kálvinistáknak készséggel kell fogadnunk; okos felhasználásában benső hitéletünk, egyházi szervezetünk életképességét, átalakító hatását minden oldalról fel kell használnunk. Az evang. ref. egyetemes egyház a rohamosan haladó társadalmi, állami, nemzetgazdasági, stb. stb. átalakulásoknak nem lehet csupán tehetetlen szemlélője; nem, főképpen oly időben, midőn a társadalom, a személy, vagyon biztonsága hova-tovább mind inkább rend-örök, lináncok, zsandárok, katonák szuronyára, s így külső, mekhánikai tényezőkre támaszkodik midőn a kötelesség-teljesítésnek, meggyőződésnek, lelkesedésnek a félelem, önzés, dicsvágy, haszon, fény, s más ezekhez hasonlóknak adnak irányt, nem pedig egy magasztos, benső vallás-erkölcsi életelv. Az egy-

ház nem fogadhatja el ezt az axiómát: «mundus vult decipi, ergo decipiatur.» Az egyház saját lényegének megfelelőleg úgy, mint az állammal szemben levő kulturális minőségében, csak azon esetben prosperálhat ha az ember nemesebb természetében rejlő, a Jézusban, és általa megtestesült vallás-erkölcsi életelv a társadalmi ember minden alkotásában, minden érzelmeiben, minden gondolatában, minden tettében nyilatkozik.

Erre a célra kell felhasználnunk a fenti törvénycikket, még pedig úgy, hogy éppen ez által, az állammal szemben, kultur-termetésének és misziójának teljesen megfelelhessen.

(Folytatása következik.)

Törvényjavaslat a gyermekek vallásáról.

A kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslat kiegészítésül, a dec. 2-ki ülésen gróf Csáky Albin kultusz-miniszter, ígéretéhez képest, betérjlesztette az 1868 LIII. törvénycikk néhány szakaszának módosításáról szóló törvényjavaslatot.

A törvényjavaslat egész terjedelmében így hangzik:

Törvényjavaslat a gyermekek vallásáról.

1. §. Bármely vallású házasulandók, házasságuk megkötése előtt, megegyezhetnek arra nézve, hogy születendő gyermekeik a bevett, vagy törvényesen elismert hitvallások közül melyiket kövessék; megegyezhetnek esetleg arra nézve is, hogy egy-egy gyermekük külön-külön a jelzett hitvallások melyikét kövesse, illetőleg, melyikben növeltessék.

Ezen megegyezés polgári hatóság, vagy királyi közjegyző előtt, személyesen jelentendő ki, és írásba foglalandó.

A megegyezés alakiságát, valamint annak anyakönyvi nyilvántartása körül követendő eljárást a vallás-és közoktatásügyi, illetőleg, az igazságügyi és a belügy-miniszter rendeletileg szabályozza.

§. Az 1. §-ban körülírt megegyezés hiánya esetén, a házasságkötés idején vallott vallását követik, illetve, abban növeltetnek, a mennyiben ezen vallás a bevett, vagy törvényesen elismertek közé tartozik.

A bevett, vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozó atya jogositva van, megállapítani, hogy gyermekei a bevett, vagy törvényesen elismert vallások melyikében növelendők.

Ha az atya nem határoz, az anya azonban valamely bevett, vagy törvényesen elismert vallás-felekezethez tartozik, akkor az összes gyermekek az anya vallását követik, illetve, abban növeltetnek.

Ha az anya sem tartozik egy bevett, vagy törvényesen elismert vallás-felekezethez sem, és ő sem határoz a gyermekek mily bevett, vagy törvényesen elismert vallásban leendő növelése iránt, akkor e jog, és kötelesség a gyámhatóságra száll át.

A gyermek mily vallásban leendő növelésének a

leírt módon való megállapítása legkésőbb azok tanköteles korának eléréséig foganatosítandó.

3. §. Az 1. §. szerint létrejött megegyezés később csak is azon esetben változtatható meg:

1. ha különösen keresztyén vallású felek közül valamelyik fél a másik házastárs vallására tér át úgy, hogy a házasság nem-vegyes házassággá válik;

2. ha keresztyén és nem-keresztyén felek közti házasságnál valamely fél más vallásra tér át úgy, hogy a házasság tisztán keresztyén, vagy tisztán nem-keresztyén felek közti házassággá válik. Ez esetben a megegyezés ugyanazon alakítások mellett, de csupán oly irányban változtatható meg, hogy a születendő, valamint a 7-ik élet-évet még be nem töltött összes gyermekek most már a szülők vallásához képest, az első esetben, valamenynyien a szülők közös vallását kövessék, és abban növeltessenek; a második esetben pedig, valamenynyien a keresztyén vallást, esetleg vallásokat, vagy pedig valamenynyien a nem-keresztyén vallást kövessék, és abban, esetleg azokban, növeltessenek.

Ily esetekben, a 7-ik élet-évet már túlhaladott, de az 1868 LIII. törvénycikk 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek is, az idézett törvénycikk 3—8. paragrafusaiiban körülírt módon, az új megegyezés szerinti vallásra térhetnek át, de csak is a gyámhatóság beleegyezése mellett.

4. §. A 2. §. első bekezdésében foglalt szabály alól eltérésnek később csak akkor van helye:

1. ha különböző keresztyén vallásfelek házasságáról van szó, és a férj a feleség vallására tér át úgy, hogy a házasság nem-vegyes házassággá válik;

2. ha keresztyén és nem-keresztyén felek közti házasságról van szó, és a férj más bevett, vagy törvényesen elismert vallásra tér át, úgy hogy a házasság tisztán keresztyén, vagy tisztán nem-keresztyén felek közti házassággá válik.

Ezen esetekben a születendő, valamint a 7-ik élet-évet még be nem töltött összes gyermekek az atya új vallását követik, illetőleg, abban növelendők.

A 7-ik életévet már túlhaladott, de az 1868: LIII. törvénycikk 2-ik §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek is, az idézett törvénycikk 3—8. §§-aiban körülírt módon, az atya új vallására térhetnek át, de csak is a gyámhatóság beleegyezése mellett.

5. §. Az oly házasság, melyben egyik fél a bevett, vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozik, a másik fél, azonban, tagja a jelzett vallások valamelyikének: különböző vallású felek közti házasságnak tekintetik.

Ehhez képest, az ily felek között az 1. §. értelmében létrejött megegyezést illetőleg, a 2. §. második és negyedik bekezdése szerint történt megállapítástól eltérésnek később csakis a 3. és 4. §-okban körülírt feltételek alatt és azokban jelzett irányokban és terjedelemben van helye.

6. §. A törvénytelen gyermekek anyjuk vallását követik, a mennyiben ezen vallás a bevett, vagy törvényesen elismertek közé tartozik.

A bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozó anya törvénytelen gyerme-

keire a 2. §. 4. és 5-ik bekezdésében foglalt szabályok nyernek alkalmazást.

Ha az anya más bevett, vagy törvényesen elismert vallásra tér át, vagy ilyenbe belép, akkor a 7-ik életévet még be nem töltött törvénytelen gyermekei új vallásába követik.

7. §. A jelen törvényben foglaltakkal ellenkező bármely szerződés, térítvény, vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem bírhat joghatálylyal.

8. §. A jelen törvény életbelépése előtt kötött házasságokból született gyermekek vallásos nevelésére nézve azon törvény határozata marad érvényben, a mely az ily házasságok kötése idejében hatályban volt.

9. §. A jelen törvényvel ellenkező mindennemű jogszabályok s jelesül az 1868.: LIII. t. c. 12. és 14. §§-ai hatályon kívül helyeztetnek.

10. §. A jelen törvény az általánosan kötelező polgári házasságot szabályozó törvényekkel egyidejűleg lép életbe s végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi, igazságügyi és belügyminiszterek bizatnak meg.

Budapest, 1893. november 19.

Gr. Csáky Albin.

Megokolás.

A megokolásban mindenekelőtt utalás történik rá, hogy a kormány eleve kijelentette programjában, hogy a házassági jog szabályozása után az 1868. LIII. tc. megváltoztatását mi sem akadályozza többé. Röviden ki is fejt a két intézkedés közti kapcsolatot, a mely a következő: Most a házasság megkötése, érvényessége, az egész házassági jog felekezeti alapon nyugszik; az állam pedig a házasságnak, mint egyházi intézménynek, állami érvényességet ad s a maga részéről is csak azt a házasságot ismeri el érvényesnek, mely az illető felekezet normáinak megfelel. Minthogy pedig a házasság magánjogi vonatkozásaiban s következményeiben első sorban az államot érdekli, igen természetes, hogy a házasság kötése szempontjából sem lehet közömbös, mely felekezethez tartozik valamely állampolgár. De nem tagadható, hogy ha különböző keresztyén felekezetekhez tartoznak a jegyesek, akkor a gyermekek vallásának meghatározása felekezeti érdekharcot fog földézni, mely a családi életben is mély nyomokat hagy. S így már ez az egy szempont is megokolja a törvényhozás amaz álláspontját, melyet az 1868. LIII. t. c. 12. és 14. §. megalkotásánál elfoglalt volt. Mihelyt azonban a házasság a felekezetek felfogásától függetlenül az állam által egyetemesen és törvényesen szabályoztatik s mint egyházi intézmény az állami elismerésből folyó állami befolyás alul fölszabadul: akkor az az ok, mely az 1868. LIII. t. c. 12. s 14. §-ait szükségessé tette, elesik, és semmi sem állja útját annak, hogy a szülők magok megegyezzenek gyermekeik felekezeti hovatartozását illetőleg.

Hogy mely vallásban nevelendők a gyermekek, arról Európában a legkülönbözőbb felfogások járnak. Németországban, pl. a közönséges német jog szerint a szülők szabadon határozzák meg gyermekeik vallását. Ha nem értenek egyet, az apa, mint a család feje, dönt. De a Majna m. Frankfurtban, Bajor- és Szászországban, Württembergben, Hessenben, Szász-Weimarban, Lippe-

Detmoldban s Waldeck-Tyrmontban külön törvények állanak fenn, melyek értelmében a vegyes házasságból származó gyermekek vallása szerződésileg érvényesen határozható meg; de e szerződések feltételeire s következményeire nézve a területek törvényei is tetemesen különböznek. Ausztriában vegyes házasságokban a fiúk az apa, a leányok az anya vallását követik. Csakhogy a szülők a házasság megkötése előtt, vagy után megállapíthatják, hogy a viszony fordítva legyen, vagy hogy mind a gyermekek az apa, vagy mind az anya vallását kövessék. Törvénytelen gyermekek az anya vallását követik. Ha e szabványok egyike sem alkalmazható, az, ki e gyermek nevelésére van följogosítva, határozza meg a gyermek vallását. A gyermek vallása csak a hetedik életév bejezése előtt változtatható meg, de csak ha a vegyes házasságban élők szerződési jogokkal élnek, vagy pedig a szülők, vagy az apa, vagy az anya, ill. a törvénytelen anya más vallásra térnek át, mely esetleg a hetedik életévet el nem ért gyermekek, felekezetüket illetőleg, minden esetleges korábbi szerződés mellőzésével, úgy tekintetnek, mintha az áttérés után születtek volna.

Mindez a gyermekek vallási nevelésére vonatkozó vezérelvnek némileg jogosult, de mindenik ellen és mellett lehet bőven okokat találni. A jelen törvényjavaslat kidolgozásánál a következő szempontok voltak döntők.

Az 1868. LIII. tc. 12. és 14. §-ai a gyakorlatban számos visszasságot szültek. Eléggé ismeretesek azok az elkeseredett viták és surlódások, a melyek a törvény alkalmazásánál keletkeztek; tudva van továbbá, hogy számos esetben az említett törvényes intézkedés egyáltalán illuzóriussá tétetett. Minthogy azonban a kérdéses intézkedés keresztülvitelének biztosítása, pl. ha fölszólalás nem történik, egyáltalán lehetetlen; minthogy továbbá oly intézkedés fentartása, mely folyton kijátszható, a törvény iránti köteles tisztelet s engedelmesség szempontjából sem kívánatos; minthogy a 12. és 14. §. határozatainak szükségessége, az előbbieik értelmében, az egyseges állami házassági jog megalkotásával megszűnik; végre, minthogy a felek megegyezésének irányára nézve a felekezetek érdekeinek esélyei is nívatlan befolyások kizárása által egyenlően biztosíthatók: mindezeknél fogva az 1868. LIII. tc. 12. és 14. §-ai hatályon kívül helyezhetők.

A második szempont amaz alig tagadható visszasságok elkerülése volt, melyek abból származnak, ha azon egy család gyermekei különböző vallásokban neveltetnek. Annál inkább mellőzni kellett tehát, hogy a vegyes házasságokból származó gyermekek, a szülők akarata ellen is, a törvény egyenes rendelkezésénél fogva, különböző vallásokban neveltessenek s a mennyire lehet, valamennyi gyermeknek azon egy vallásban való nevelését biztosítani, mert, ha a törvényhozás elé terjesztett javaslatok törvényekké válnak, keresztyének és nemkeresztyének között is köthetők házasságok s akkor, ha a gyermekek egy része keresztyén, egy része nem keresztyén vallásban neveltetik, am: bajok, melyek ugyanazon szülőtől származó gyermekek különböző vallásokban való nevelésből származnak, még sokszorosan fokoztatnának.

A harmadik döntő szempont a különböző felekezetek egyenlőségének biztosítása volt, hogy így a béke és nyugalom köztük fentartassék.

Magától értetődik azonban, hogy e törvényjavaslat rendelkezései csak az állami szempontok biztosítására szolgálnak. Sok esetben ugyanis (vallás-tanítás, alapítványok) szükséges, hogy maga az állam állapítsa meg azokat a törvényes ismertető jeleket, melyek alapján bárkinél a vallását állami szempontból, minden kétséget kizárólag, meg lehessen állapítani.

A részletek megokolásából a következő érdekesebb pontot említjük.

Eddig az izraelitáknál szörványosan előfordult, hogy gyermekeiket megkereszteltették. A törvényjavaslat 1. §-a egyetemes természetű lévén, ezt csak előleges meg egyezés alapján teszi lehetővé. A szülők joga csak annyiban van megkötve a megegyezésnél, hogy csak a befogadott ill. törvényesen elismert vallások közt választhatnak.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1893. dec. 3.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes, dr. Vályi Gábor, ig.-tanácsos, dr. Sárkány Lajos, számvevő, dr. Deák Albert, ügyvéd, Márkus János, titkár, Bodor Antal, közalapi előadó és Kádár János, ...titkár.

Elnöklő püspök aa. üdvözlőlvén a megjelent tagokat, megnyitja az ülést s fölhívja titkár aát. a napirendre tűzött ügyek előadására.

Először is a kendi-lónai tanító-választás ügye került tárgyalás alá, mely részleteiben már volt az ig. tanácsi korábbi ülésekben tárgyalva, de kiegészítések szükségére mutatkozván, határozattal eldönthető nem volt. Ezen igen fontos és elnéző eljárás mellett veszélyes precedensül szolgálható ügy, beható tárgyalása tölté be az ülés idejének nagy részét. Az ügy története az, hogy a kendi-lónai egyházközség közelebről megürült tanítói állomásának díjleveleit Ig.-Tanácsunk megerősítvén, az egyházközség által akkor előadott ama kérésnek, hogy a tanító megválasztásának joga, a tanítói fizetéshez évi 300 frttal járuló gróf részére engedessék át, mint törvényeinkkel ellenkezőnek, hely nem adatott, hanem utasított az egyházközség, hogy szabályszerű úton kérje az állomás körözését s annak lejárta után, törvényeink értelmében, tartson választást; vagy, ha az egyház tagjai választási jogukat gyakorolni egyáltalán nem akarják, kivételesen, és a grófi udvar nagy beneficiumára való tekintettel, Ig.-Tanácsunk azt is engedélyezte, hogy a pályázók közül a kijelölést a gróf ur gyakorolja, de a kinevezés jogát magán személynek átengedni, alkotmányunk ellenére, nem áll hatalmában. Az egyházközség azonban, e rendelkezést figyelmen kívül hagyva, rövid idő múltán egyszerűen jelentette, hogy a tanítói állomást, a gróf ur kinevezése alapján, betöltötte, minthogy a kinevezés, eddigi gyakorlat és az egyházközség határozata alapján is a grófi udvart illeti. Ig.-Tanácsunk ekkor, az ügyben eljáró lelkészt és esperest feleletre vonva, rendelkezett az ügy előzményeinek földerítése iránt s az így fölterjesztett iratokból, valamint az egyházkerületi levéltárban őrzött adatokból kitünt, hogy a tanító kinevezési joga, érvényes határozattal, soha senkire át nem ruháztatott s

kitünt főleg azon sajnós körülmény, hogy az ügyben teljesen jóhiszeműleg eljáró gróf ur, a lelkész hibás és alaptalan információi által lett félrevezetve s törvénytelen útra terelve akkor, mikor Ig.-Tanácsunk, éppen a személye iránti tiszteletből és több egyházközségünk iránt tanusított nagy lelkü áldozatkészségének, páratlan buzgóságának méltányoló elismeréséül, vele szemben a törvényengedte méltányosság végső határáig ment el. Elhatározta tehát Ig.-Tanácsunk, hogy az illető gróf urhoz az ügyet részletesen megvilágító s más helyről nyert információinak hibás voltát igazoló átiratot intéz s ebben fölkéri egyuttal a főmerült sajnós konfliktus barátságos elintézésére, ismételten hangsúlyozva, hogy egyházaink iránt tanusított fejedelmi bőkezűségének mély köszönettel való elismerése mellett, a szavazati jogosultság mértékének felső fokban való megállapításánál, a törvény által megjelölt határokon belül, bizonyára a legméltányosabb eljárást fogjuk alkalmazni. Az ügyet törvénytelen útra terelt lelkész ellen pedig, ki a mellett, hogy a törvény iránti tiszteletlenségnek ily evidens bizonyítékát adta, még fölterjesztéseiben használt irmodoráért is büntetést érdemel, a legszigorubb eljárás bevezetése rendeltetett el.

Az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület két átirata vétetett ezután tárgyalás alá, melyekben az illető Egyesület tévedésből oly követeléseket támaszt Ig.-Tanácsunk ellen, melyek teljesítésére az egyházkerület kötelezve egyáltalán nincsen, sőt az egyesület és egyházkerületünk között fennálló szerződési viszonyra hivatkozva, oly ellenőrködésszerű kérdésekkel áll elő, melyekre jogot a szerződésből meríteni, semmi szín alatt sem lehet, nem is említve azt, hogy bizonyára csak tollhibából, egyházkerületünket az ígéret meg nem tartás vádjával illeti. Ig.-Tanácsunk sajnálattal vevén ez átiratokat tudomásul, a fennállott barátságos viszony és üdvös együttműködés további biztosíthatása végett, a kérdéses ügyek valódi miben-állásának közlését s az egyesületnek a fenforgó tévedésekre való figyelmeztetését határozta el.

Ezek után, több apróbb ügy nyert elintézt. Így pl. az abrudbányai és nagy-idaei ref. egyházközségeknek az állammal, állami iskolák felállítására iránt, kötött szerződésai hagyattak jóvá; tífri egyházközségünknek egy taksás-telek eladása felett kötött szerződése nyert megerősítést és a Weinberger-féle és egyházkerületünk által megvásárlandó birtok bérbeadásának megkísérlése céljából tartott árverés eredménye vétetett tudomásul.

Végül, a körlelkészi 3-ik évnegyedi jelentések tárgyalásával kapcsolatosan, egyik körlelkészünk működése ellen alapos kifogások merültek föl, miért is Ig.-Tanácsunk az illető körlelkész aának megrendelte, hogy a körlelkészi rendtartási szabályzatban megállapított egy évi idő alatt magának rendes papi állomást keressen, mert miszcionáriusi szolgálatra be nem válván: helye, annak idején, más egyénnel fog betöltetni.

Ezzel a tárgysorozat ki lévén merítve: az ülés bezáratott.

E tudósítás befejezte előtt, azonban, legyen szabad e rovat vezetőjének a Prot. Közlöny múlt heti számában megjelent hasonló tudósításba becsúszott egy tévedését korrigálnia. Az említett tudósításban u. i. az áll,

hogy a n-enedi Bethlen-kollegium intézeteinek interná-tusi kormányzati szabályrendeletei jóváhagyattak s élet-beléptetésük engedélyeztetet, holott az Igazgató-Tanács multkori ülésében csakis a szabályzatok felülvizsgálására s azok ellen beadott fellebbezésben kifejtett ellentétes álláspont barátságos kiegyenlítésére kiküldött bizottság jelentése tárgyalatott s e bizottság javaslatához járult hozzá az Igazg.-Tanács, de magának a szabályrendelet-nek jóváhagyásáról, mindaddig, míg azt a bizottság ja-vaslata alapján a kollegiumi Elöljáróság át nem dol-gozza, meg nem állapítja, természetesen, szó sem lehet.

R—S.

Az egyházmegyékből.

A nagy-enedi egyházmegyéből.

A n-enedi egyházmegye nov. 20-án tartotta meg őszi közgyűlését Nagy-Enyeden, a városház tanácstermében. A mint a közgyűlés tagjai egybegyűltek, helyettes esperes Sándor János jegyző, telemelkedett helyéről, felhívott beün-ket, hogy mielőtt munkához kezdenék, emlékezzünk meg arról, ki minket soha el nem feled; kérjük segedelmét és áldását annak, ki egyedül képes, megsegíteni és megáldani, és mondott egy lelket emelő, szivreható alkalmi imádságot.

Az ima elhangzása után, ugyan ő olvasta fel esperesi jelentését az egyházmegye szellemi, erkölcsi és anyagi álla-potáról. Bevezetésül elmondá, hogy a humanus gondolko-zásu, békeszerető, gyöngéd lelkületű már néhai Hegedüs Lajos, esperes betegeskedése miatt, az esperesi vizsgála-tot meg nem tarthatta, arról, a tavaszi közgyűlés előtt be nem számolhatott, de ígérte, hogy ha isten élteti, egészségét megtartja, e nem hanyagságból eredt mulasztását az őszi közgyűlésen ki fogja pótolni. Azonban, az isteni bölcsesség másképpen határozott; betegsége újra föllépett s most már oly fokozott mértékben, hogy az egyházközségek megviz-sgálását kénytelen volt Sándor János jegyző, Barabás Jó-zsef direktor és Bertalan József, ar.-polyáni lelkészre bízni, de az egyházmegye könnyebb ügyeit haláláig, szeptember 12-ig, intézte. Ő maga nincs többé közöttünk, de itt van szelleme, és szivünkben emléke. Egyházmegyénk közgyűlése a vesztés fölött érzett részvétének jegyzőkönyvileg adott ki-fejezést, s egyszersmind határozatilag kimondá, hogy érde-mei elismeréséül sirja fölé emléket fog közadakozásból emelni. A gyűjtést meg is indította Veres Károly, sz.-földvári lel-kész aa. s ott a gyűlés-teremben begyűjtött 75 frtot.

Még két más vesztéséről szólott az esperesi jelentés. Szentpáli Ignác, főgondnok, kinek élete a munkásság sza-kadatlan láncolata vala, de, ki mindig kapott időt, ha az egyháznak volt szüksége erejére, munkásságára és Józsa Zsig-mond, theol. akadémiánk tudós ifjú tanára, hunytak el a

tavaszi közgyűlés óta. A közgyűlés jegyzőkönyvileg adott kifejezést mindkettőjük elhunytá felett érzett részvétének.

Azután szólott a jelentés az egyházközségekről, azok valláserkölcsi állapotáról, szellemi és anyagi fejlődéséről. Ér-dekeltséggel, nagy figyelemmel hallgattuk a jeientést, mely nem volt szűk szavu az érdem elismerésében, de nem volt szótalan a hibák, mulasztások felmutatásában, ostorozásában sem. A jelentés végeztével, h. esperes a közgyűlést megnyi-tottnak nyilvánítá és következtek, helyesebben, következett a tárgy, mely oly sok embert hozott gyűlésbe.

Közgyűlésünk esperes-választó közgyűlés vala. Részt is vettek azon közgyűlésünk mindazon tagjai, kik a köz-ügyek iránt érdeklődnek. Ott volt Pogány György, főgond-nok, gróf Bethlen Bálint, algondnok, igen sok világi kép-viselő s a papok egy-kettő kivételével mind. Nem volt kor-teskedés, nem volt pártoskodás, nem is azért jöttünk össze oly szép számmal, mint ha bizonytalan lett volna előttünk a választás eredménye, hanem azért, hogy ismerjük el az odaadó munkásságot, tevékenységet, rátermettséget, hogy ju-talmazzuk meg az érdemet. Sándor János, mint maga mondá, nem kért senkit, hogy rászavazzon, nem csinált magának pártot, és mégis egyhangulag választatott a néhai Hegedüs Lajos örökébe, mert munkásságával minden jók pártolását kiér-demelte. Viselje tisztét, melyet nem szóval, hanem érdemeivel szerzett meg, sokáig egyházmegyénk, egyházkerületünk javára.

Sándor Jánosnak esperessé történt kikiáltásával, meg-üresedett a jegyzői szék, melyet, fájdalom, nem lehetett oly egyhangulag betölteni, mint az esperesi széket. A tagok egy része rendes jegyző választását indítványozta; más része ugy vélekedett, hogy helyén való dolog, ez alkalommal a jegyzői széket helyettessel tölteni be, s mivel az utóbbi nézetben többen valának: helyettes jegyző lett Barabás József, direk-tor, helyettes direktor és számvevő pedig Málnási Károly, szász-újfalusi lelkész.

Az egyházmegyei tanács működéséről Ferenc Sámuel, aljegyző számolt be.

Az Igazgató-Tanács leiratait a közgyűlés tudomásul vette.

A Szentpáli Ignác főgondnok elhalálozásával megüresedett főgondnoki állásra jelöltettek: gr. Bethlen Bálint, algondnok, Zeyk Dániel, és gr. Teleki László. Az esetleg megüresedő algond-noki helyre gróf Teleki László, Tóth Miklós és Mészáros István.

Még csak a detreheimi körlelkész közalapi kérése fö-lött határozott a közgyűlés, kimondván, hogy ámbár későn adatott be a kérés, de tekintettel ugy a körlelkész, mint köz-sége szűkös anyagi helyzetére, a kérést ajánlattal terjeszti föl. Ezután közebedre mentünk. Ebéd után házassági tör-vényszék, annak végeztével Papi Értekezlet volt. Igaz, hogy a papoknak igen kevés része maradt ott az értekezletre, de azért a mi egyházmegyénkben is megalakult az oly sok re-ményre jogosító Papi Értekezlet.

TÁRCA.

Tofeus Mihály,
erdélyi evang. református püspök élete.

Irta: Kone József.
(Folytatás.)

Minthogy azért a Szent Miniszterium Tiszteletes Püs-pök uram által controversiába vette, hogy ha csak magá-tul-e, vagy pedig a Ngtok, Kglmetek consensusából ment lé-

gyen uram ő Kglme arra a Contractusra: (Lásd Polikarpus. 126. l.) az okáért alázatosan könyörgünk Nagtoknak, Kgl-meteknek, méltóztassék azon consensusával testimonialisát és hogy jövődöben az iránt való kárunk ne következék, assecu-ratoriáját adni. Kiért Isten Nagtokat s Kglmeteket áldja meg.

Válasz: Nem volna illendő, azért Kglmeteket hábor-gatni, holott szegény Püspök Tofeus uram vallásunkon való

becsületes rendek akaratjából csinálta a contractust. Egyébránt is, ha Tofeus uram nem lett volna, soha a Papok azt, azokat nem assequálhatták volna. Fogaras, 10. mart. 1687. Ex Consilio.

Egy pár szót magáról Gilányiról.

Gilányinak husz darab levelét őrzi a Teleki-leveltár, melyeket Teleki Mihályhoz irt 1663—1670-ig s ezek azt mutatják, hogy a két egyén bizalmas viszonyban állott egymással. Gilányi fiának nevezi Telekit, tanácsokat ad, miképpen járjon el a hivatalos ügyekben, hogy a Fejedelem tetszését megnyerje, illetőleg, el ne veszítse. Közvetítő szerepet vitt a Fejedelem és Teleki között. Álljon itt világosság kedvéért 1663. márc. 25-én Ebesfalván költ levelének rövid kivonata:

»A kövári kapitányságban megtartja a fejedelem, csak lássa az elkezdendő dolgoknak kimenetét, a mit Pater Kászoni Márton által római császár akar tractálni; hogy ha nem a porta ellen, sem Apafi fejedelemsége és hazánk romlására a dolog nem fog célozni. Édes fiam, Uram! Ez a dolog talám valami nagy dolog kezd lenni. Azért klmed a szemét jól felnyissa, ugy vigyázzon urunk ő Nagysága méltóságára és a szegény haza megmaradására, hogy még ennél is nagyobb és utolsóbb romlásra ne jusson.

»A kegyelmed nekem küldött honorariumját igen kedvesen vettem kegyelmedtül, adja isten, szolgálhassam meg kegyelmed kívánsága szerént.«

«Kegyelmedet szeretettel követem, nehéz neven ne vegye: a kegyelmed írását asszonyunk ő nagysága és urunk ő nagysága igen nehezen olvashatják, jól nem érthetik, mit akar kegyelmed némely helyen, ha kegyelmednek vagyon módja benne, jobb íróval irasson odavaló dolgárúl, avagy maga is kegyelmed ha ír, legilisebb legyen.»

«Urunk ő nagysága is az kegyelmed küldötte honorariumot kegyelmesen vette; magam is akarom, hogy kegyelmed kedveskedett ő nagyságának.» (1117. sz. a.)

3. Az egyház által tervezett biblia-kiadás története Tofeus püspöksége idejében.

A Gilányitól hagyományozott, s Tofeus püspök kitartó küzdelme által az ekklezsia birtokába jutott pénznek egy részét a biblia kiadására határozták a református Tanács uri renden levő hivei, egyet értve a fejedelemmel, s az ecclesiák és collegiumok gondnokaival és espereseivel. A kiadás módzatait illetőleg abban állapodtak meg, hogy itt a hazában nyomassák ki; külföldről hozassanak betüket, papirosat. A biblia alakja legyen nagy nyolcadrét, mint az I. Rákóczi György fejedelem indítására, 1645-ben Jánson János által kiadott biblia; a szöveg, vagy fordítás is ugyanaz legyen, minden változtatás nélkül.

A költségek fedezésére szükséges pénz kiadásával a fejedelem és református rendek Tofeust bízzák meg és hatalmazzák fel, s mind a fejedelem, mind a rendek, különkülön, biztosító levelet állítanak ki számára Szamosújvárt, 1681. augusztus 20-án.

I. A fejedelem biztosító levele

Mich. Apafi

Hogy mi becsületes Tanács úr hiveinkkel, országunkban levő, vallásunkon való Nagy rendekkel, Ecclesiák, Collegiumok Curatoraival és a becsületes predikatori Senior uramékkal, püspök urammal úgy egyeztünk meg, hogy az erdélyországi szent generalis Ecclesia pénzén betüket hozassunk, s pa-

pirosat ide bé országunkba és a Szent Bibliát magyar nyelvünkön in octavo majori úgy nyomtatassuk ki, mint ez előtt Belgiumban kinyomtatták volt, semmi változást sehol benne nem szenvedvén, az egy nyomtatás miatt esett fogyatkozásokon kívül. Minek okáért, ezen levelünk által assecuráljuk magát tiszteletes Tofeus Mihály uramat, hogy valamit azon Szent Bibliának kinyomattatására az Ecclesia pénzébül költ, azt acceptáljuk és azért sem magának, sem maradékának semmi megbántódása, s károsittatása nem lészen. Ezt magunk fejedelmi kegyelmességünkkel, szabados jóakarattal cselekedtük, oda fel megnevezett hiveinkkel együtt. Melyről adtuk és kezünk írásával s fejedelmi pecsétünkkel megerősített levelünket. Datum in arce nostra Szamos Ujvár, die vigesima mensis Augusti, Anno Dni millesimo sexcentesimo octuagesimo primo. Apafi, mp.

II. A rendek biztosító levele.

Mi Erdélyországban lévő evangelicus reformatus Tanács uri renden levő hivei. Kegyelmes Urunknak ő Ngának vallásunkon levő Ecclesiák, collegiumok s azokhoz tartozó jók Curatori s esperestjei és valakiket ezen dolog illehet, ez ide alább megirt személyek, adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, ez mi leveleinknek rendiben, hogy mi kegyelmes Urunknak ő Ngának méltóságos tetszéséből s közönséges megegyező akaratból, Istennek ő felségének segítségével akarván kinyomtatnunk a szent Bibliát magyar nyelvünkön in octavo majori, ugy a mint Belgiumban kinyomtatták volt, minden correctio nélkül, a nyomtatásban esett fogyatkozásokon kívül, a szent Generalis ecclesia pénzébül, kinek jobb móddal való végbevitelére ide hazánkba hozassunk mind betüket, mind papirosat s itt nyomtatassuk ki, közönségesen végeztük. Minthogy penig a szent Ecclesiának erre az istenes munkára deputáltatott pénze tiszteletes Tofeus Mihály reformatus erdélyi püspök uram keze alatt van s ő kglmének kell kiadni arra a szükségre kívántató minden költséget: assecuráljuk ő kglmét mind magát, mind maradékát közönségesen e levelünk által, hogy valamennyi pénzt s egyéb szükséges jót költ arra a munkára tiszteletes Tofeus Mihály Püspök uram, azt mindnyájan acceptáljuk, approbáljuk, hogy azért sem magának, sem maradékának ő kglmeknek semmi bántódása nem leszen; hozzá tévén azt is, hogy ha (kitől Isten oltalmazzon) erre a szükségre kívántató betüeknek vásárlásában, meghozásában, vagy egyébképpen Isten itéletéből származható szerencsétlenség miatt valami alkalmatlanság és kár esnék: arrúl sem Tofeus Mihály uramat, sem a generalis Ecclesiát senki nem vádolja, nem keresi, mivel csak Isten adhat olyan nagy munkának boldog előmenetelt. Mely dolognak nagyobb erősségére s bizonságára és megirt tiszteletes Tofeus Mihály uramnak is mind magának, mind maradékának jövendőbeli securitására adtuk és kezünk írásával s szokott pecsétünkkel megerősített levelünket.

Datum in arce Szamos-Ujvár, 20 Augusti, 1681.

Rhédei Ferenc, mpr. Bethlen Elek, mpr. Barcsai Mihály, mpr. Serédi Benedek, mpr. Dániel Mihály, mpr. Bánfi Farkas, mpr. Lázár Imre, mpr. Pernyeszi Zsigmond, mpr. Naláci István, mpr. Székely László, mpr. Bánffi György, mpr. Macskási Boldizsár, mpr. Kollatovit György, mpr.

Az ekklesiák, collegiumok pénzeit a püspök kezelte, de nem tartotta magánál, hanem kiadta, kamatoztatta. Az országnak adott kölcsön 2500 aranyat s ennek visszafize-

tését 1682. nov. 28-án kéri a rendektől, hogy a Miklós napján (dec. 6 a) Enyeden tartandó egyházi közgyűlésnek adhassa be a biblia kinyomatására, «mely e miatt eddig akadályoztatott.»

Tofeus kérelme az országhoz a 2500 arany visszafizetéséért, melyet kölcsön adott volt az országnak az Ecclesia pénzéből.

Tekintetes Nemes ország. A Fogarasi Gyűlésben adtam volt kétezeröttszáz aranyat, a Szent Biblia kinyomatására rendelt pénzt, az Ecclesiát, a n. ország nagy szükségére, mely pénzben még restál másfélezer arany. Az egész Summát pedig le kellene tennem most Enyeden a Sz. Miklós napi szent generalis gyűlésnek ugyanazon előbbi szent dolog ujabban való kezdésére, mely e miatt eddig akadályoztatott.

Kérem felette alázatosan a nemes országot, hadd adhassam meg, ne legyen továbbra való hátra maradás azon szent munkában. Melyért az ur Isten N. S. K. kívánom kegyelmesen áldja meg.

V á l a s z. Kgdnek a nemes országhoz való jóakarátját a nemes ország igen nagy becsülettel vette s a nemes ország is kgdnek, ha miben kívánni fogja, kedveskedni el nem mulasztja. Volt is szorgalmatos gondviselése, hogy kglmeteket mentől illendőbben contentálja, s mostani klgmeteknek Enyeden való összegyűlésére csalhatatlanul cum gratiarum actione megküldeni el nem mulasztjuk.

Datum, Albae, dominor. Regnicolarum diaeta, die 28. november .1682. Extradatum per Clementem Mikes, de Zabolá. Celsissimi D. D. princis. Tranniae. protonotar.

A pénz készen volt, de a nyomtatás tovább haladott megint egy évnél. 1684. ápril 21-án átadta Fogarasban Tofaeus a biblia kinyomatására a 2500 aranyat Bethlen Gergely fogarasi főkapitánynak, hogy azt kereskedők által küldjék fel Belgiumba (Bod. P. Polikarpus, 133) Pár nappal később, ápril 26-án a pénzfelküldését illetőleg a fejedelem így rendelkezik Teleki Mihálynak:

«Nem tartván bátorságosnak, hogy Kolozsvári uram magával vigye el a bibliának nyomtatására rendelt aranyakat, Kegyelmed Szebenben hivassa magához a szebeni Companiabeli görögök bíróját és az egész companiát s adja kezébe azon summát oly declaratioval, hogy fautorok által juttassák Hollandiába és ott hasonló pénzült adják Kolozsvári uram kezéhez. Ha nem akarnák is felvenni, kgl. csak adja kezébe. Mi is specialiter parancsoltunk nekik, hogy felvegyék.» (Teleki-levéltár. 127.)

Ugyanekkor küldötte Apafi fejedelem Kolozsvári István gyulafehérvár-nagy-enyedi professort követségbe a brandenburgi választó fejedelemből, Wilhelm Frigyeshez és a belgiumi protestáns rendekhez országos ügyben (Lásd. Bod P. Polikarpus, 156. l.), s megbizta egyszersmind a kinyomatásának is intézésével. De hogy a pénzt magával vigye Kolozsvári, mint idézett levele mutatja, nem tartá bátorságosnak. Szeptember elején már Berlinben volt Kolozsvári, s 9-én kelt Apafihoz intézett levelében írja, hogy «a biblia dolgát mindjárt megígérte az Elector.»

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Szíves kérelem.

Az esztendő rohamosan halad a vége felé. Észrevétlenül benne leszünk az újba. És míg más lapok már a jövőre gondolnak, s közlik felhívásukat az előfizetések be-

küldése végett: mi még mindig csak a multtal vagyunk foglalatatosak, illetőleg, azt ohajtanók, hogy bár a folyó évi tartozások lennének befizetve.

Igazán sajnáljuk, rösteljük, szégyeneljük e zaklatást. De rá vagyunk kényszerítve, holott ki kell mondanunk, hogy ez esztendőről a máig még mindig több, mint kétszáz hátralékosunk van, kik egy fillért sem fizettek. Ha ez átmegy a jövő esztendőre, már kétszeres a teher, mely után következik a fizetés-elengedésért való kérelem.

Szívesen felkérjük az esperes urakat, hogy sok elfoglaltatásuk mellett, vessenek ügyet e dologra is. Figyelmeztessék az illetőket, hogy ez is kötelesség-teljesítés, melynek elmulasztása felelősséget von maga után.

Mi becsülettel igyekszünk teljesíteni e szolgálatot. Jutalmunk az volna, ha érdeklődést, valamelyes elismerést tapasztalnánk, hogy munkánk nem hiában való.

Kolozsvártt, nov. 28. 1893.

Szász Gerő.

= **A debreceni prot. Lap** minden száma egész hasábnyi jelentéseket közöl azokról az adományokról, melyek az ottani egyetem felállítására érdekében folynak be. A gázdagok adnak sokat, a szegények kevesebbet, de adnak mind; a nagyobb községek tekintélyes összegeket gyűjtenek, a kisebbek tán csak forintokat, de úgy tetszik, egyetlen egyház sem lesz, mely ne szégyenelné kimaradni abból a fényes névsorból, mely újabb bizonyosságát fogja adni, hogy a protestáns, a kálvinista áldozat-készség, az élő-hit, mint régen, úgy ma is csodákat tehet. Örömmel olvassuk, hogy sokan emlékeznek meg a kolozsvári theol. fakultásról is, így például Cseh Ervin Szerémmegye és Eszék város főispánja 1000 koronát adományozott. És mi is ismételtlen felemeljük szavunkat, buzdítunk, lelkesítünk, kérünk a mi intézetünk érdekében. Köszönettel, hálával fogadjuk a bárhonnán jöhető adományokat, de első, sőt legelső sorban nekünk kell éreznünk, hogy itt a mi becsületünk, a mi erkölcsi repuációnk forog a kockán. Ha azt várjuk, hogy a sült galamb a szánkba repüljen, kevésre vagyunk érdemesek; míg ellenkezőleg, ha körülményeinkhez képest megtesszük a magunkét, a történet-írás fen fogja tartani nevünk emlékezetét. Közledek az innepek, az esztendő vége. Ilyenkor mindenki megcsinálja számadását. Tudjuk, hogy feleslege kevés embernek van, de, hát ha megtakarított filléreiből jut a jótékonyág számára is. Kérjetelek és megadatik. Emlékezzetek meg, hogy Mózes parancsolatja szerint, Krón. 13. minden zsidónak áldozni kellett minden szombatban, a pogácsáknak innepén, a heteknek innepén, a sátorok innepén. Mé.tatlanabbak akartok lenni azoknál? Ne legyetek.

= **A módosított zsinati törvények** már fölterjesztettek a kormányhoz, és miután megjegyzései mindenben óhatása szerint intéztettek el, remélhetőleg igen rövid idő alatt megnyerik a szentesítést. Valószínűleg, a jövő esztendőt már az új törvények kötelező rendelkezései és utmutatása alatt kezdjük meg.

= **Folyó évi december 2-ka örökre** emlékezetes marad a magyar nemzet fejlődési történetében. E napon nyújtotta be Szilágyi Dezső, igazságügyi miniszter a kötelező polgári házasságról szóló törvényjavaslatát az országgyűléshez, és ezzel egyidejűleg gr. Csáky «az 1868. 53-ik törvénycikknek a gyermekek vallását megállapító szakaszainak módosításáról» szóló javaslatot. És ezekkel az egyházpolitikai összes kérdéseket felelő javaslatok a polgári anyakönyvek vezetéséről, a vallás-szabadságról, a zsidó-vallás recepciójáról, a gyermekek vallásáról, és a kötelező polgári házasságról szólók, ott állanak a nemzet bírálata, és az országgyűlés eldöntése alatt. Mikor fognak e javaslatok törvényvé válni, életbe lépni, azt ember megmondani nem tudja, ha az akadályokra gondolunk. De, hogy a kormány részéről eddig végzett munka korszakot alkotó, azt mindenkinek el kell ismernie. Magokról a törvényjavaslatokról is lehetnek különböző véleményben azok, kik egy évszázadokon át uralkodott hagyományos kuitura emlőjén nőttek fel; de nekünk, kik láttuk és átszenvedtük a vallásos üldözéseket, voltunk tár-

Folytatás az 1. ív mellékletén.

gyai az inkuizíciónak, kik még lelki szemeink előtt lefolyni látjuk az 1843—1844. évi ország-gyűlés részben felemelő, részben kétségbe ejtő küzdelmeit; a kik a máj napok történetéből is megtanulhatjuk, megundorodással fordulni el az ultramontán uralom-vágytól, és gyűlölködéstől: nekünk, protestánsoknak, kálvinistáknak, éreznünk kell szívünkben azt a jótékony meleget és lelkesültséget, melyet e javaslatok keltenek mindazokban, kik barátai a felvilágosodásnak, a lelkiismeretbeli szabadságnak. Kétségen kívül, e javaslatokon sok változtatás, akarjuk hinni, hogy javaítás fog történni, de a kép, melyet a jövőendőben előnkbe tárnak, olyan, mely mintegy jótékony nemtő nyújtja ki karjait a közeledő új ezer-év jövőendő Magyarországa felett, mely biztos léptekkel halad, fejlődik, virágzásnak indul, és leszen megdönthetetlen bástyája a szabadságot szerető népeknek.

— **Bizonyítvány.** 1893. november 11-én tartott egyházközségi tanács jelenlétében, Nagy Imre, k. lónai ev. ref. lelkész, Péterffy Ferenc, k. lónai tanító, Horváth Péter, széki orgonista-kántor és Tamás Károly, helybeli kántor-tanító szakszerüen megvizsgálván Csintalan Gyula, kolozsvári orgona-készítő ur által kijavított orgonánkat: a vizsgáló bizottság igaz lelkiismerettel elismeri azt, hogy a bonchidai ev. ref. templomban levő 12 változatu orgonát, mely 50—60 esztendei használat után, teljesen használhatatlanná vált, a szerződés feltételei szerint, olyan szakértelemmel javította ki, hogy Csintalan Gyula orgona-készítő ur munkájáért dicséretet és elismerést érdemel. Melynek alapján egyházközségünk is méltányló elismerését és köszönetét fejezi ki jegyzőkönyvileg is Csintalan Gyula ur részére és egyszersmind jó lelkiismerettel a legmelegebben ajánlja minden orgonát kiszíttető, vagy renováltató egyházközségnek. Bonchidán, 1893. nov. 27-én. Bartók Béla, ref. lelkész.

— **A Nemzeti Iskola, Benedek Elek** már jelzett tanügyi heti lapja megjelent. A mutatószám rendkívül gazdag cikkekben és mindenféle közleményekben. A beosztásban a szerkesztő minden irányban független, szókimondó, a tanárok és tanítók érdekeit támogató újságot ígér. A következő cikkben Jancsó Benedek dr. konstatálja, hogy nálunk hiányzik az egészséges tanügyi közvélemény, ennek a megteremtését várja egy oly független laptól, a minőnek a Nemzeti Iskola Benedek Elek szerkesztésében ígérkezik. Földes Géza a népoktatási törvény huszonöt éves fordulójára alkalmából nagyobb cikkben fejti ki, hogy minő alkotások szükségesek még a 25 év előtt lefektetett alap teljes kiépítéséhez, s egyben felhívja a nagy közönséget is, a dec. 5-ki év-forduló megünneplésére. Benedek Elek a kultusz-miniszternek a képviselőházban legutóbb tett kijelentéseivel

foglalkozik, s reméli, hogy a miniszter marad, hogy ígéreteit beválthassa. A tárca-rovatban Palágyi Lajostól van egy költemény, s Gaál Mózesstől egy megkapó tárca az iskolai életből. A rovatok is igen gazdagok, és élénkek. A «Mi újság?» rovatban nem csak tanügyi, de közérdekű újdonságokat is találunk. Aztán, ismertetve vannak jóformán az összes tanügyi folyóiratok, s a könyvpiac rovatban az iskolai és ifjúsági stb. könyvekről vannak alapos ismertetések. A Nemzeti Iskola január első hetében indul meg rendszeresen. Előfizetési ára egész évre 4 forint. Melegen ajánljuk a tanárok és tanítók figyelmébe a valóban hézagpótló újságot.

— **Művelt ref. papi házhoz**, hol cselédet nem alkalmaznak, kerestetik egy jó családból való, munkabíró, becsületes, dolgos nő, vagy leány, ki a házban előforduló semmiféle dolog elől ne vonogassa magát, azokhoz értsen, vagy a házi nő utmutatása szerint megtanulja, a gyereket szeresse és azzal bántani tudjon. Fizetése családtaghoz illő ellátás és bánásmód mellett, 20 ft. évi ruha-átalány és öt évi alkalmazás után biztosított 300 ft. Ajánlkozók a krassói ev. ref. lelkési hivatalhoz (Szatmármegye) forduljanak.

— **Kegyes adományok** a dévai ev. ref. egyházközség templomának és tornyának restaurálási költségeire. Adakoztak: az ev. ref. egyházak közül: Brád 50 ft. Csököl 50 kr. Feketehegy 12 ft. 70 kr. Tápió-Szele 8 ft. Nagy-Bánya 1 ft. Dad 50 kr. N. Lónya 7 ft. 40 kr. Abod 1 ft. 45 kr. Kézdi-Vásárhely 2 ft. Sz. Benedek 2 ft. Kaba 2 ft. Lepsény 50 kr. Kákics 1 ft. Patas 1 ft. 75 kr. Alsók 1 ft. Császár 2 ft. Nyén 2 ft. 15 kr. Báránd 1 ft. Pelsőc 2 ft. 6 kr. Szováth 1 ft. Tass 9 ft. 80 kr. N. Ercse 1 ft. Uszod 3 ft. 40 kr. Asztély 1 ft. Onga 2 ft. Fogaras 3 ft. Hernád-Kak 39 kr. Nagy-Korpád 1 ft. Nagy-Ida 2 ft. Nádudvar 1 ft. Szín 67 kr. Láca 1 ft. Varsolc 1 ft. Czegléd 5 ft. Sz. Város 5 ft. N. Bajom 5 ft. Záhony 2 ft. 72 kr. Gyula 2 ft. Beret 35 kr. Sály 1 ft. 60 kr. Búd-Szt. Mihály 1 ft. Deregnő 2 ft. H. Vásárhely 15 ft. Nagydó 7 ft. 40 kr. Tabajd 1 ft. Együtt 175 ft. 34 kr. Az ágostai evang. egyházak közül: Szombathely 5 ft. Gálos 16 ft. 60 kr. Győr 5 ft. Együtt 26 ft. 60 kr. Az izraelita hitközségek közül: Kassa Debrecen. N.-Károly. Léva 5—5 ft. Losonc 2 ft. Együtt 22 ft. Az ev. ref. főiskolák közül M.-Sziget 3 ft. 15 kr. Kolozsvár 4 ft. Pápa 4 ft. 15 kr. Sárospatak 5 ft. Mezőtúr 2 ft. Szászváros 10 ft. N.-Kőrös 5 ft. Hódmező-Vásárhely 4 ft. 50 kr. Együtt 38 ft. 5 kr. Az ág. evang. főiskolák közül: Pozsony 4 ft. Eperjes 1 ft. 75 és 2 ft. 50 kr. Brassó 2 ft. Budapest 5 ft. Együtt 15 ft. 25 kr. Az unitárius főiskolák közül: Kolozsvár 8 ft. E szerint, a protestáns egyházak, iskolák és az izraelita hitközségek köréből begyűlt összesen 285 ft. 24 kr. Az állami, megyei, városi és községi hivataloktól és egyesektől befolyt a mai napig 5016 ft. 35 kr. melyből 789 ft. 56 kr. a dévai ev. ref. gyülekezeti tagok adománya. Az eddig befolyt kegyes adományok teljes összege 5301 ft. 59 kr. Az adakozó egyének száma 4398. Fogadják a kegyes adakozók és a szives gyűjtők egyen-egyen gyülekezetem nevében nyilvánított hálás köszönetemet. Déva, 1893. nov. 30. Szóts Sándor, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2783—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. ref. egyházmegyei titisz. Esperesnek, és valamennyi evang. ref. iskolaszék tiszt. Lelkész-Elnökének.

A tanítók javadalmának pontos megállapítása végett, folyó évi 29,751. szám alatt kelt miniszteri rendelet kiegészítése képpen, a közoktatásügyi magyar királyi miniszterium az alább írt intézvényt adta ki, a melyet Cimeddel tudomás, és mihez tartás végett közölünk, a mint következik.

A kataszteri tiszta jövedelemnek az 1875. évi 7-ik törvény-cikk rendelkezései szerint történt megállapítása alkalmával, az idézett törvény rendelkezéseinek megfelelően, a közönséges gazdálkodás mellett tartósan nyerhető középtermés értéke vétetett alapul, minek megállapításánál a napszám, anyag, és termés-árak is számításba vétettek, a kiküldött és szakközvegekből alakított bizottságok által.

Általában, a kataszteri tiszta jövedelem megállapításánál az volt az elv, hogy az adóztatás alapjául, a földnek tíz évi átlagban minden körülmények között biztosan várható jövedelme szolgáljon. Egyes személyhez, vagy idő-

viszonyokhoz kötött, nem állandó kivételes körülmények, figyelembe nem vétethettek.

A föld jövedelmének, általános szabályok alapján leendő megállapításánál más elvek, mint a fentebb vázoltak, irányadók nem lehetnek.

Éppen ezen okon, de még inkább azért, mivel a tanítók javadalmát képező földilletmények teljes hitelt érdemlő jövedelme, a gazdasági számításokat nem vezető, s egyébként is érdekelt felek önkényes bevallásai alapján nem állapíthatók meg, a miről az eddigi bevallások alkalmával kitünteret nagyon is eltérő adatok elszomorító bizonyoságot tesznek, és mivel, továbbá, az 1891. 43. törvény-cikk értelmében a tanítói állomással egybekötött javadalom nem csak a végellátáshoz való igény összegét képezi, hanem egyúttal azon összeget is, a mely után az országos tanítói nyugdíj-intézeti járulék fizetendő, a mit szem előtt tartva, a föld jövedelmét folytonos ingadozásoknak alávetni, nem lehet, hanem oly általános szabályok alapján létesült megállapodásokhoz kellett kötni, melyek nem az egyéni tevékenységtől, vagy az időjárástól függők, hanem időrül-időre országos törvény, vagy ezzel egyenértékű szabályok által határozzák.

Az imént vázolt tekintetek által vezéreltetve, a tanítók

földilletmény-jövedelmének kitüntetésére folyó évi 29,751. sz. alatt kiadott szabályrendelet első pontjában a kataszteri becsüt jelöltem meg, nem azért, hogy kizárólag ennek alapján állapíttassék meg a tanítók nyugdíja, hanem, hogy egy biztos alap álljon rendelkezésre, melyből kiindulva, lehessen a tiszta jövedelmet megközelítőleg megállapítani oly formán, hogy figyelemmel az adóalapul szolgáló földadó sorozati munkálatok elkészítése óta az ország egyes vidékeinek közgazdasági, forgalmi, közlekedési, s ebből folyólag, a termények értékesítési viszonyainak változására, különösen a vízszakályzó társulatok kötelékébe tartozó területeknek új védművek emelése és fejlesztése folytán kekövetkezett használhatóságára, a kataszteri tiszta iövedelem bizonyos százalékkal emeltessék, s ekképpen az 1891-ik évi XLIII. törvény-cikk 4-ik paragrafusának e) pontjában említett tíz évi átlagos jövedelem kitüntetésé eléressék.

Minthogy, azonban, az érintett, és a föld-jövedelem alakulására befolyással bíró tényezők legtökéletesebben csakis a köztörvényhatóságok által ismerhetők, annál fogva felhívom a közigazgatási bizottságot, hogy mérlegelve az előadottakat járasonkint, szükség esetén egyes tüzetesen megjelölt vidékekre, vagy községekre a földjövedelem emelkedésének százalékat, a lehető legrövidebb idő elatt, állapítsa meg, és arról az illető törvényhatósági közegeket oly hozzáadással értesitse, hogy a megállapítandó százalékat külön kitüntetve, a kataszteri föld-jövedelemhez adják. Az ekkint előálló összeg fog általánosságban a tanítói nyugdíjba számítható föld jövedelmének tekintetni.

Ha, azonban, az érdekelt iskolafentartó, vagy a tanító a megállapított jövedelmet megfelelőnek nem tartaná, az ellenkező állításnak bizonyításra vonatkozó okmányt tőle bekövetelvén, a jegyzőkönyvhez csatolja, itteni elbírálás végett. Megjegyzem ez úttal, hogy a helyi hatóságok, és előljárók az általuk netán kiállítandó igazolványokban foglaltakat bizonyítani is tartoznak.

Folyó évi 29,751. szám alatt kiadott szabály-rendeletem kiegészítése képpen értesítem a közigazgató bizottságot, hogy a magán-iskola fentartók nyugdíj-igényének megállapítása, ha az illető nagyobb jövedelmet hitelt érdemlőleg bebizonyítani nem képes, a kereseti adó alapjául szolgáló jövedelmi bevallás alapján eszközözendő.

Végül, miután ez ideig beérkezett felterjesztések nagy részénél az idézett szabályrendelet első pontjának azon rendelkezése, hogy a terménybeli járulékok a legközelebbi piac tíz évi hatósági bizonylattal igazolandó, átlag-értéke szerint tüntetendő ki figyelmen kívül hagyatott, falhívom a közigazgatási bizottságot, hogy az illető közegeket utasítsa, hogy a szabályrendeletben foglaltakhoz szigoruan alkalmazkodjanak.

Egyúttal felhatalmazom, hogy a mennyiben a munkálatok a kitűzött határidőig elkészíthetők nem volnának, rövidebb, indokolt esetekben lefőljebb folyó év végéig terjedhető időhaladékot engedélyezzen oly kikötéssel, hogy a szabályrendelet tizennegyedik pontjának megfelelőleg, a felvétele vonatkozó munkálatok, be nem várva a járás összes iskoláira vonatkozó adatok egybegyűjtését, egyenkint is a királyi tanfelügyelőhez küldendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától,
Kolozsvártt, 1893. november 25-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1177—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztett magyar-péterlaki egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom kert, és gazdasági épületekkel ellátott lakás, egyházközségi becslés szerint, 417 frt. 14 kr. melyből a tandíjjal együtt 140 frt. készpénz, a többi kepe, munkatét pénzértéke, stb. és kanonika föld jövedelme.

Pályázati határidő dec. 17. Folyamodványok ntiszt.

Lénárt József, esperes aához intézendők, Magyaróra, utolsó posta, Disznajó.

Kolozsvártt, 1893. dec. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1191—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztett, b a l a v á s á r i egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, kert, és gazdasági épületeken kívül, egyházközségi becslés szerint, 295 frt. 83 kr.

Pályázati határnap: dec. 28. Folyamodványok ntiszt.
Kovács Elek, esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Sz.-Márton.

Kolozsvártt, 1893. dec. 4.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

205—1893.

FELHIVÁS

a deézi ref. ehm. t. Lelkészeihez.

Dacára, hogy az országos közalap f. évi járulékeinak befizetési határideje már rég elmúlt, alig egy pár egyházközség küldte be tartozását.

Épen ezért, a n. t. h. esperes urnak meghagyása folytán, tisztelettel kérem föl lelkész-társaimat, sziveskedjenek községeik járulékát haladéktalanul befizetni, mert ellenesetben dézma-kárpótlásaikból fog levonatni.

Az országos közalap egyházmegyei kezelőjétől.

Esztéay, 1893. nov. 25-én.

Pataky Gábor,
körlelkész.

274—1893.

MEGHIVÓ.

A deési ev. ref. egyházm. közgyűlésének m. t. t. világi és egyházi tagjait, egyházmegyei tanácsunk határozata értelmében, Deésen, december 28-ikán délelőtt 10 órakor kezdődő, rendkívüli közgyűlésre tisztelettel meghívom. (T. lelkész afiai, egyházuk képviselőit, a gyűlés tartása idejéről sziveskedjenek értesíteni és meghívni.

A gyűlés tárgyai: Jelentés az egyházmegyei tanács által elintézett ügyekről. 2. Esperes-választás. Kérelmek, indítványok.

Közgyűlés után házassági törvényszék fog tartatni, melyről t. lelkész afiai a valópereseket értesíteni sziveskedjenek.

S.-M.-Berkeszen, 1893. dec. 3-án.

Pap István,
h. esperes.

1136—1893. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Kolozsvári lakos Köhalmi Szabó Márton, nejét, ugyancsak ide való Kis-Antal Ágness, ki őt ezelőtt három esztendővel hűtlenül elhagyta és azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomással nem bír: ezennel hirdetményesen idézteti a kolozsvári ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé oly kijelentéssel, hogy akár megjelenik, akár nem, mátol számítandó hat hónap után, valóperét ellene, mint hűtlen elhagyó ellen, megkezdi és le fogja járatni.

Az ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

Kolozsvártt, dec. 5. 1893.

Szász Gerő,
ev. ref. esperes.

997—1893 HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Korod-szent-mártoni lakos, ev. ref. vallásu Orbán Lajos, nejét, ugyancsak ev. ref. vallásu, ujszékel Buzogány Zsuzsikát, ki őt ezelőtt 8 évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincs: ezennel hirdetményesen idézteti, hogy hat hónap lefolyása alatt jelenjék meg a küküllői ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtt, mert akár megjelenik, akár nem, valóperét megindítja, és le fogja járatni.

A küküllői ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

V.-Gálfalván, 1893. nov. 28-án.

Kovács Elek,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: *Szász Gerő.*

Mai számunkhoz egy negyed iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. December 14.

50. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: *Külmagyarutoa 9. sz.*

Az 1893. évi XXVI-ik törvénycikk, és az evang. ref. egyház.

(Folytatás.)

Mielőtt tovább mennék, nem hagyhatom említés nélkül azt, hogy a keresztyén vallás, a keresztyén egyházak, s ezek intézményei a társadalom részéről sok támadásnak vannak kitéve, nem is említve az ezekkel egyenértékű lágy-melegséget, kicsinylő magatartást, mit, tisztelet a kevés kivételnek, éppen azok tanusítanak, kik az állami, politikai, és társadalmi viszonyok alakulásában, vezetésében kiváló szerepet visznek. A társadalom nagyon zsarnok, nagyon szeszélyes, nagyon követelő; megvan a saját képére teremtett iskolája, nevelési rendszere; a gyermeknek, ifjunak, felnőtt embernek azt kell látni, hallani, cselekedni, a szerint kell gondolkodni, itélni, szívben-lélekben, akaratan olyanak kell lenni, mint környezetük; csak azt ítélni jónak, szépnek, jognak, kötelességnek, erénynek, erkölcsnek, bűnnek, véteknek, csak azt szeretheti, azért lelkesülhet, a mit ezen nevezetek alatt a társadalom eleibe tart. Az csak kivételesen történik meg, hogy az emberi lélekben szendergő isteni szikra, mennyei származásának, lényegének megfelelőleg, szabadon, függetlenül érvényesülhessen, s benső tartalmát felszínre hozhassa.

Ha így állanak a dolgok, a minthogy így állnak, ne féljünk levonni a végső konzekvenciákat még akkor sem, ha az által saját magunk felett mondottuk ki a lesújtó ítéletet. Célzott erre már Montesquieu is, midőn a törvények lelkében úgy nyilatkozik, hogy «a gonosztevők, rablók, gyilkosok egymás között kötött szövetsége is lehet becsületes társadalom.» Ebből következik, hogy lényegüknek megfelelőleg rendezhetik, vezethetik szellemi, értelmi, erkölcsi, anyagi szükségleteik kielégítését, kizárhatják körükből, tehetetlenekké tehetik azokat, kik velük nincsenek egy értelemben, egy érzelemben, egymás iránt szeretetet, bizalmat, nagy-

lelküségét gyakorolhatnak: szóval, ékeskedhetnek azon ön-alkotta erényekkel, erkölcsökkel, melyek társadalmi fennállásukat biztosítják. Az ember-evő kannibálok is egymás közötti viszonyukban, és egymás szemében nagyon derék emberek lehetnek, s ha felfalják a hittérítőket, mint szerintük veszélyes embereket: miféle különös dolgot cselekesznek? Olyanok, mint környezetük, azt cselekszik, mit társadalmi iskolájukban láttak, hallottak, tanultak.

A társadalomnak az egyházzal szemben tanúsított magatartása, ha egyebet nem, de azt minden esetre bizonyítja, hogy annak más erkölcsé, hite, célja van, mint ennek; más fogalmai vannak az ember szellemi, értelmi, erkölcsi lényegéről, mint ennek; más szempontból itéli meg az erényt, jogot, kötelességet, mint ez; egyébnek tekinti a tudományt, művészetet, ipart, kereskedelmet mint ez szóval, a társadalmi, és egyházi ember között oly széles válaszfal létezését árulja el, mely lehetlenné teszi azok egységét, még akkor is, ha azok egy személyben egyesülnek. A máj modern ember nagyon szét van darabolva; egyik része tartozik az államhoz, a másik a társadalomhoz, a harmadik az egyházzal. E három főrészt birtoklása felett veszedeknek az ipar, kereskedelem, pénz, haszon, élvezet, hatalom, s isten a megmondhatója, mennyi mindenféle ön-érdek. Ezek dominálják az embert, de az egységes ember nem létezik; szabadságot hirdetnek, külső vaspántok tartják össze az embert és társadalmat, hogy alkatrészeire fel ne bomolják, mert bármikint takargassuk az eseményeket, a felbomlásnak, a rothadásnak magva be van ültetve a XIX-ik század testébe, nem csak, hanem már ágakat hajtott, virágzik, és itt-ott gyümölcsöket termett.

A mely fa rosz gyümölcsöt terem, mondja idvezítőnk, kivágatják, és tűzre vettetik, hogy megégjen. De, ugyan ezen idvezítő, János evangyéliuma szerint (15. 5.), azt is mondja: «Én vagyok az igaz szőlőtő, ti a szőlővesszők, és valamiképpen a szőlő-

vessző nem teremhet gyümölcsöt magától, hanem csak úgy, ha a szőlőtökében marad, azonképpen ti sem teremhettek, hanem ha én bennem maradtok.» Ehhez teszi azt, hogy a szőlőben «az én Atyám a munkás, a ki minden szőlővesszőt, mely én bennem gyümölcsöt nem terem, kimetsz; azokat pedig, melyek gyümölcsöket teremnek, megtisztít, hogy több gyümölcsöt teremjenek hasonlatosképpen, a kik én bennem nem maradnak, a szőlőn kívül vettetnek és megszáradnak, mint a szőlővesszők, és egybegyűjtetvén, a tűzre vettetnek, hogy megégjenek.»

Ezen egyszerű kép fönséges szépségétől, s az abból kiömlő örök igazságtól inspirált lélek tartzkodás nélkül, teljes meggyőződésből mondja ki azt, hogy a társadalmi ember, a hazának polgárai csak akkor teremnek nemes gyümölcsöt, ha mint szőlő-vesszők benne maradnak az igaz szőlőtökében, Jézus Krisztusban, ha nem metszetnek le onnan, hogy kívül vettessenek a mi Atyánk, istenünk szőlőskertjén az egyházon. Ezzel kapcsolatosan, azt is határozottan állítom, hogy evang. ref. egyházunknak, a kor kívánalmainak megfelelő, jól berendezett felekezeti iskolái sokkal alkalmasabbak a nép-növelésre, mint akár az állami, akár a községi, akár a magánosok által fentartott iskolák. Alkalmasabbak egyfelől azért, mert egyházi szervezetünk olyan, hogy az egyház-tagoknak nem csak megengedi, hanem meg is követeli tőlük, hogy az egyház minden élet-nyilatkozataiban, alkotásaiban, mint munkás tényezők, organumok, részt vegyenek, mint élő atomok, építsék annak alkotmányát. Maguk hitfelekezeti iskoláink sem egyebek, mint élő, munkás atomok az egyház egyetemében, mint ilyenek, organikus összefüggésben, élet-közösségben vannak az egyházakkal, mint hasonlóképpen élő atomokkal. Vágják ki az egyik atomot, utána szárad a másik, és kihál az élő, alkotó organizmus. Református egyházunk csak felekezeti iskoláival lehet az államban kulturtényező.

De alkalmasabb másfelől azért is, mert a nép nevelése nem záródik be a rendes, és ismétlődő iskolák bevégezésével: ezek csak az alapot teszik le. Tulajdonképpen nevelésük csak ezután kezdődik, és az ők számára az egyházon kívül más nevelő intézet nincs. Az elemi iskolákban szerzett ismeretük nem elégséges arra, hogy a komplikált társadalmi élet különböző szellemű, irányú, s legtöbbször raffinériált felső iskoláiban saját erejükön megállhassanak, testileg, szellemileg, erkölcsileg, vagyoniag tönkre ne menjenek, annyival is in-

kább, mivel ezen iskolák fentartói éppen a nép jóhiszeműségére, tapasztalatlanságára, szellemi és értelmi fogyatkozására számítanak, erre alapítják gazdag nyereségeiket. Azt az állítást, hogy az iskolákat meg kell szabadítani a felekezeti egyoldaluságtól, mert a felekezet nem nyújtja a tudásnak, az ismeretnek azon fokát, mely megvédi, irányt ad, fellegyverzi az élet küzdelmeire, a honleendő polgárait: igazolva nem látom, de azt igenis látom, hogy a nép-nevelési rendszer vég-eredményében oda vezetett, hogy maga a nép is könnyelműen, elbizakodva, a különböző adok, rovatok, terhek súlya alatt leroskadva, hátat fordít természetes nevelőjének, az egyháznak, martalékul esik az önző emberek telhetetlenségének. Ezt a telhetetlenséget akár értelmi, akár szellemi, akár erkölcsi, akár vagyoni értelemben vegyük, az eredmény ugyan az, a népelet hanyatlása. Ezt a hanyatlást nem kárpótolják a füstölgő gyárak, a rohanó vasutak, fejlett ipar, jövedelmező gazdaság, virágzó kereskedés, mert ezek hasznat, kamatját, gyümölcsét, örömét nem a nép, hanem egy láthatatlan, megnevezhetetlen *va la mi* élvezi. Ha a nép élvezni, gyönyörködni akar, az örömnek, gyönyörűségnek forrását magán kívül, rendesen tiltott helyeken keresi, mivel az emberi természetben rejlő tiszta forrást a különböző tájakról rohanó passzát-szelek kiszáraztatták, minden akarat-erejét, minden energiáját, minden reményét eltemették. Nem nagyítás, avagy képzelődés, a mit ide irtam. A korszellem törvényesített magzatja, a határtalan önzés működik itt zsarnokilag, mely csak rombolásban találja gyönyörűségét. A rombolás e kegyetlen örvényébe jutott a népelet is. Egyetemes ref. egyházunk kultur-miszziója az állammal szemben, viszonyában, a népelet egészes irányban fejlesztése.

Éppen ezért, jól berendezett, és a kor igényeinek megfelelő ref. felekezeti iskoláinkat háromszor alkalmasabbnak tartom a nép nevelésére, mint akár az állami, akár a községi, akár a magánosok által fentartottakat, mert, azon kapocsnál fogva, mely azt szerves, és közvetlen összefüggésben tartja azon élő-tökével, melyből fakad az életnek vize, magát hivatottnak és képesnek érezheti és kell éreznie arra, hogy egységes, öszhangzatos embert növeljen. Az igaz, hogy az ember akár az eke szarvánál, akár a műhelyben, akár a gyárban, akár a hivatalban, akár a bíbor-palástban, akár a kunyhóban mindenütt ember, de nem minden ember öszhangzatos, egész ember, ilyen

kevés van, nappal, lámpással keresve is, alig találhatni; pedig, az á lamnak, társadalomnak egész, nem pedig részekre osztott emberre van szüksége. Én részemről, ez idő szerint, csak az evangéliumi embert tudom egésznek tekinteni, azaz, az olyan embert, ki, Pál apostol szerint, teljes tudásával bír annak, hogy ő többé nem szolga, hanem fiu; hogy ha fiu, tehát istennek örököse, a Krisztus által; hogy ő többé nem gyermek, ki a világ betüi alatt jár-szalagon vezetetik, hanem a gyámság alól kinőtt nagykoru, kinek szívébe kibocsátotta isten az ő fiának lelket, és e megszentelt, újjá teremtett szívből fakadnak ki életének minden cselekedetei. Ezért hangsúlyozza a protestántizmus az egyetemes papság elvét, ezért helyezi a váltság munkáját, a megigazulást, a testi, érzéki embernek levetkőzését, isten lelke szerinti újjá születését az ember belsejébe, nem bizta egy külső tényezőre, a hierarkhiára, hanem az egyes ember magán, személyes ügyének proklamálta, hogy így minden ember elmondhassa: élek már többé nem én, hanem él bennem a Krisztus. Az eszményi egyház, mely felé törekszünk, mint ilyen emberek szövetsége lebeg előttünk, és a ref. hitfelekezet iskoláival, tanítóival, templomaival, papjaival és minden intézményeivel arra igyekszik, hogy a cél felé vezesse, növelje, nagykorúsítsa azokat, kik összeségükben társadalmat, államot, hazát alkotnak. Az evang. ref. egyház a nemes szőlőtőkéből fakadó liberálizmus bajnoka. Éppen ezért, liberálizmusa nem degenerálódhatik oda, hogy mind egynek tartsa akár erkölcsös, akár erkölcstelen, akár jámbor, akár gonosz kapálja meg a kukoricát, varrja meg a kabátot, üljön a birói székben, mérje a posztót, stb. csak hogy a munka jó legyen, az adó pontosan befolyjon, a kötelességét mindenik teljesítse mert ismerünk oly jogokat, kötelességeket, melyeket sem tiltani, sem parancsolni, nem lehet, melyek sokkal szentebbek, mint azok, és melyek az ember benső lényegéhez tartoznak. A mi erőnk, élet-képességünk, egységünk nem a numerusban, nem a pápai csalhatatlanságban, hierarkhiában központosul, hanem az élő Krisztusban; a mi hitünk, erkölcsünk, vallásunk nem az oltári szentség imáadásában, búcsukban, böjtölésben, művészileg épített, képekkel, szobrokkal, szentek csontjaival bőségesen ellátott templomokban, hanem az élő istennel levő fiui viszony fölemelő érzetében központosul. Valahányszor ily érzülettől felmagasztosult emberek összegyűlnek egy csűrbe, hogy együttesen adjanak annak kifejezést, azt a csürt

buzgóságukkal templommá szentelik, és ha ezzel az érzülettel vezetik az iskolát, az maga is szent helylyé változik át. (Vége következik.)

A domesztikáról.

Még mindig nem sikerült, teljesen legyőzni az ellen-szenvet a szeretet emez adója iránt. A nagy egyházak általában, de némely kis egyházak is csak kerülő úton kényszeríthetők reá. Egyebütt is, a hol kivettetett, naprúl-napra fogy. Legalább a konventi jegyzőkönyvekhez csatolt kimutatások ezt bizonyítják.

A debreceni zsinatnak, az unió mellett, melynek halvány eszményi voltát nincs céloom ez úttal felpanaszolni, ez a legnagyobb alkotása. Régen vágyunk utána, élet-kérdés is reánk nézve, és mégis, most, hogy megvan, nem nagyon kedves, sok felől kifogásolják.

Mi az oka ennek? Éppen azt akarom elmondani.

Első okul azt kellene felhoznom, hogy miért nem a pátens-mozgalom idejében, vagy az alkotmány helyre-álltakor alapították meg nagy embereink? De, ezen túl vagyunk. A mi szabad intézményünkbe megfogózkodó nemzeti mozgalom az alapítók sorába hozta volna akkor azokat is talán, kik most Sopronban, meg Szabadkán megégetni is készek volnának bennünket.

Nagyobb baj ennél az, hogy rögtön hozzá nyultunk. A helyett, hogy egy tized évi várakozás alatt összehoztunk volna egy tekintélyes alapot, elforgácsoltuk az erőt.

Elhiszem, hogy ezer meg ezer szükség tátott torka nyílt minden felől élénk. De azt is gondolom, hogy az a sok szegény, és méltatlanul nyomorgó belhivatalnok, ki hozzá szokott már a kálvinista ekklézsia keserü kenyeréhez, tudott volna még várni a biztosított jövődő reménységében. Megfordítottuk a dolgot. Már is lejjebb szálltak a különben is szűken kiszabott segítségek. Pedig ez után a még szegényebb tanítóknak is kell juttatni valamit. Jobb lett volna, úgy berendezkedni azért, hogy évről-évre nagyobb osztalékot adjunk.

Itt nincs más mód, mint az, hogy teljes erőnkbelül azon kell igyekezni, hogy mind az évi domesztikai járulékok növekedjenek, mind pedig a veszélyt hozó, és rendszeren csak törlésbe kerülő hátrányok eltűnjenek.

Erre pedig nem elég a szép szó, nem elég a domesztikát kezelők lelkes buzditása, hanem olyan intézkedésekre van szükség, a melyek segítségével a kivetés biztos alapokra fektetik, a domesztikai adó az egyes gyülekezetek saját érdekével kapcsolatik össze, s a mazaklató, a lelkészek által méltán panaszolt kezelési eljárás megkönnyebbedik.

Hogyan történjék ez? Utat mutatnak rá a tavaszi konventi jegyzőkönyvnek idevonatkozó pontjai.

Elmondják ezek, hogy mit kell tenni a renitens egyházakkal. Ha nem akarnak adózni, ki kell vetni rájuk egyenes államadójuknak 1%-kát. A gyülekezeti tagoknak államadójárul szóló kimutatást kell csak beszerezni, s a dolog rendben van. A kivetés megejthető és a kivetett összeggel tartozik első sorban az illető egyház maga.

Az isten szerelméért, nem csak a renitensekkel, hanem így kell eljárni általában mindenütt s megvan a

biztos alap, megvan a kezelési könnyebbség s nem gyúl hátrálék soha. Ne menjen azért fel az egyházmegyére semmiféle névsor. Se egy, se kettő, se jegyzőkönyvi kivonatok, se számadás. Az egyház maga tartsa számon a kimutatott és igazolt állami adó után, hogy melyik egyház mivel tartozik. Adja meg azoknak a jogot, hogy a mondott alapon a domesztikát az egyes hívekre kivessék, kezeljék, beszédjék és elszámolják. Legyen rá gondja, hogy a többi hivatalos pénzekkel az egyházakkal szemben megállapított összeg pontosan befolyjon, az esetleges hátrálékot csak azokkal szemben tartsa nyilván és az ellenőrzést nem közvetlenül, hanem az egyházlátogatáskor, vagy a számonkérő székeken megforduló számadások megvizsgálása alkalmával gyakorolja. Engedje meg az egyházaknak, hogy tekintettel a velők szemben megállapított fix összegre, az esetleges bevehetetlen járulékokra és a felmerülhető kezelési költségekre az 1°/₆-nál magasabb összeget is kiróhassanak. De kötelezze is el őket, hogy a netalán részükre visszamaradó s nagy egyházakban lehető tekintélyes többletet egy egyházközségi közalap, vagy egyház-fentartási alap javára tőkésítsék.

Ez úton a nagy egyházak nagyobb, a kicsiny egyházak kevesebb, de mindenik olyan, a milyen jövedelmecskéhez jut; a közérdek mindeniknek saját külön érdekévé is válik s el fog hallgatni a nagy, gazdag egyházak szemrehányása is.

És el a lelkészeké is. Mert meg fog szünni az az anomalia, hogy a többi gyülekezeti teherhez lényegtelen domesztikai adót külön kivetni, két-három névsoron vezetni, számadásolni, jegyzőkönyvelni, helyesbiteni, egyházmegyére küldeni, visszavárni kelljen: mikor a tulajdonképpeni egyházi számadásnak ott helyben a foruma a tanács és az egyházközségi gyűlés.

A ki figyelmére méltatta egyszerű fejtegetésemet, bizonynyal várta, hogy az ellenvetések között nem felejtsem el a legnépszerűbbet, a missziókra való panaszkodást, vagy az erdélyi nagy osztaléknak fölemelítését. Valóban, nem feledtem el egyiket sem, csak hogy én ezeket teljesen a domesztika javára írom.

A ki magyar nemzete iránt is érez tartozást, ne hánytorgassa fel a missziókat. Az azokra költött pénz gazdagon kamatozik, ha a dolog természete szerint itt valami szemképráztaató eredményeket nem is lehet felmutatni. Midőn az országos közvéleménynek el kell ismernie a nemzet létérdekében folyó tevékenységüket, midőn az államsegély felemlítését indokoljuk: a nemzet, az ország rendei, ezekre a lenézett missziókra tekintenek.

Az pedig, hogy Erdély nagyobb szegénységgel küzd, mint a szorosan vett magyarországiak, csak ezekre nézve szerencse. Szerencse annyiban, hogy kicsinyke egyházaiknak behivatalnokai mégis csak türethetőbb sorsban küzdenek.

Ha pedig eredmények kellene, ott legalább már van mit felmutatni: az új körlelkészségeket, melyek a nemzet testének szétszórt csontjait gyűjtik és lelkesítik; az új templomokat, melyekben az édes magyar nyelv hangzik.

Jól esik tudni, hogy az egyetemes áldozat itt nem esett hiában. Én pedig azt reményelem, hogy e legnagyobb horderejű kálvinista alkotás érdekében fölemelt szómat itt jobban meg fogják szivlelhetni.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1893. dec. 10—11.

Elnökölt főtiszt. Szász Domokos, püspök. Jelen voltak: Dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, Szász Béla, igazg.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, dr. Sárkány Lajos, számvevő, Deák József, penztáros, Márkus János, titkár, Bodor Antal, közalap-előadó, Kádár János, segéd-titkár, mint jegyző.

Az időközben elnöki úton elintézett ügyek bejelentése és jóváhagyó tudásul vétele, valamint a szigorló bizottság jegyzőkönyvének bemutatása és jóváhagyása után, ellátta az ülés a következő ügydarabokat.

Dr. Sárkány Lajos, számvevő aa. az elnök felhívásához képest, előadja

a) Sepsi-Szent-Györgyi Székely-Mikó-kollégiumunk 1894. évi költség-előirányzatát, melyet azzal a megjegyzéssel ajánl megerősítésre, hogy az előirányzatban szereplő, és hat tanárnak szánt 50—50 forint lakbér-pótlék ne állandó tételként fogadtassék el, hanem, hogy az előjáróság legyen köteles, e tétel jóváhagyását minden esztendőben kikérni, és ha a fedezetet mindig kimutatják, a jóváhagyás is mindig meglesz, éppen úgy, mint ez alkalommal. Az Igazg.-Tanács a számvevő javaslatát határozat erejére emelte.

b) Hasonlóképpen magáévá tette az Igazg.-Tanács a számvevőnek a sepsi-sz.-györgyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség jövő évi költség-előirányzatának jóváhagyásáról szóló indítványát, az előirányzatban új tételként szerepelvén az egyházközségi penztáros, és az egyháziak javadalmának felemelése.

c) Ugyan ő javasolja, s a gyűlés elfogadja, hogy ugyanannak az egyházközségnek kérésére, engedje meg az Igazg.-Tanács, hogy a kepe- és oszpora-hátrálékok 40 forint 30 krnyi összegét engedhesse el, illetőleg, számadásából hagyhassa ki.

d) Ugyan ő elfogadásra ajánlja a Gecse-féle ember-szereteti intézet 1894. évi költségvetését, és az elfogadott javaslatból az Ig.-Tanács meglelégedéssel vette tudásul, hogy az intézet alaptörkéje igen szépen gyarapodik évről-évre.

e) Ellátta végül az Igazg.-Tanács, a számvevő előterjesztési alapján, a kolozsvári kollégium jövő évi költségvetését; öröndetes tudásul vevén a költségvetésnek igen jelentékeny fölösleggel való zárlatát; ellenben, visszautasítá a maros-vásárhelyi egyházközség jövő évi költség-előirányzatát, miután tetemes deficittel záródik, és több fedezeti tétele igen is magas összegre van felrovatolva, felhíván az egyházközséget, hogy a való állapotoknak megfelelő költségvetést készítsen, és terjessze fel; végül, ugyan csak a számvevő indokolt előterjesztésére, a püspöki titkárnak eddig általa fizetett 360 forintnyi javadalmának, s egyéb jutalékainak pótlására, az Igazg.-Tanács, az egyházkerületi penztár terhére, évi 240 forintot szavazott meg, és utalványozott ki, felhíván számvevő aát. hogy a 240 forintnak fedezeti forrását mutassa ki.

Tanügyi előadó aa. előterjesztési alapján:

a) a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ajánlatára, Lévy Ferencnek «Magyarország népoktatás-ügye, stb.» című munkáját, valamint

b) dr. Szabó Mihály, kir. segéd-tanfelügyelő kér-

tére: «A tanítók jogai és kötelességei» című munkáját irodánk számára megrendeljük és ajánljuk megrendelésre az egyházmegyéknek és az egyházközségeknek.

c) Ig.-Tanács értesíti maros-vásárhelyi kollegiumunk előjáróságát, hogy a Szántó Gábor, magán-tanuló kéreése nem volt figyelembe vehető.

Kádár János, s.-titkár előadása alapján, tárgyalás alá kerül az egyházkerületi tisztviselők nyugdíj-intézetének szabályzati tervezete, melyet, előzetesen, az Ig.-Tanács összes tagjai áttanulmányoztak, vala, köröztetés után. A tervezetből ez alkalommal elintézte a gyűlés a 22. első szakaszt, a további tárgyalás a következő nap délután, 4 órán kezdve, tartandó ülésre halasztatván.

Folytatólagos ülés dec. 11-én, d. u. 4— $\frac{1}{2}$ 7-ig.

Jelen voltak: a fentiek, és dr. Deák Albert, ügyvéd aa.

Az igazgató-tanácsi tisztviselők nyugdíj-intézetének szabályzata tárgyalatott tovább és fejeztetett be, a javaslat több pontjának lényeges módosításával, és néhány szakasz teljes törlesztésével. Előadó útasított, hogy a módosítások beillesztésével lemasoltatandó javaslatot, a legközelebbi ülések egyikében, végleges elfogadás végett, mutassa be, hogy azután a szabályzat kellő számú példányban kinyomatható, és az egyházkerületi közgyűlés tagjainak megküldhető legyen, tanulmányozhatás végett.

Kolozsvár szabad kir. város tanácsának átirata olvastatott fel, ezek után, melyben a város kéri hatóságunkat, hogy a kolozsvári theol. fakultás külmagyar-utcai telkén keresztül nyitandó új utca kérdésében hozott közgyűlési határozatának elfogadása iránt nyilatkozzunk, hogy e nyilatkozatot, a magyar kir. belügyi miniszter urhoz terjeszthesse fel a kérdéses vásár- és csere-ügy jóváhagyását kéző folyamodványának melléklete képpen. Igazg.-Tanácsunk a városi törvényhatóság által a már előbb megejtett tárgyalások eredményének megfelelően, felajánlott vételárat, illetve, csere-tárgyakat elfogadván, a kért nyilatkozat haladéktalan kiadását elhatározta, oly kikötéssel azonban, hogy a vételári összeg toke-hátrálékai után nem négy és fél, hanem öt százalékos kamat fizetessék.

A deési, püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség, készpénz-fizetésre változtatván papjainak javadalmait, az ily értelemben kiállított díjleveleit fölterjesztette megerősítésre. Igazg.-Tanácsunk a szabályszerűen kiállított díjleveleket, szokott fentartással, megerősítette, s a második papi állás betöltése céljából a pályázati hirdetés közzétételére főtiszt. püspök aát. felkérte.

Végül, Valz Lajos, egyetemi műkertésznek, a theol. fakultás és közalap külmagyar-utcai telkein szükséges parkírozás iránt benyújtott terve és költségvetése vizsgáltatott meg, és megfelelőnek találtatván, el is fogadtatott.

Az egyházmegyékből.

I.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye udvarhelyi főkköre Papi Értekezletet tartott Bágyban, november 23-án. Erről akarok egyet-mást elmondani. Sem az idő, sem az út jósága nem volt kedvező s ráadásul a gyűlőhely nagyon távol, az egyházmegye szélén esett. Szinte bámultunk, hogy alig egy pár kivételével, mégis mindnyájan ott voltunk. Innepélyes harang-

szóra templomba mentünk, hol Sándor András buzgó előimája után, ezen igék alapján: Simon, Jónának fia, szeretsz-e engemet; igen szép vonásokban fejtegette, hogy miben áll a Krisztus szeretete. Ez évben másodszor hallgattuk ilyen különös alkalommal fiatal paptársunkat. Nem bírálunk, csak azt óhajtjuk, vajha többször ajánlkoznék predikálásra, mint tette ez alkalommal is.

Nem hagyhatom figyelmen kívül a bágyi népnek azon előzékenységét, melylyel az összegyűlt papságot megtisztelte, megtisztelve ugyanezzel magát is. Mikor a templomba indultunk, a csinos székely ifjabból álló tűzoltóság kétfelől sorfalat képezett, s katonai jelszóra, katonásan tisztelgett. A nép teljes innepi öltözetben templomba jött. Templomozásunk beillett volna akár egy innepi isteni tiszteletnek. Kijövetel után, a nép megvárta a papságot, mikor esperes afa. fejezte ki köszönetét a szives fogadtatásért s elismerését nyilvánította a tapasztalt vallásos buzgóság felett.

Mégis jó a Papi Értekezlet! Jó, hogy faluról-falura járunk; de főleg jó, hogy mindenütt isteni tiszteletet tartunk. A nép mihelyt értesül odamenetelünkről, igyekszik a romlásokat kijavítani, a port leseperni, penészt lemeszelni. Éppen itt Bágyban esett meg, hogy a számadó gondnok kérte az elnököt az összehívás halasztására, mivel a szükséges javításokat még nem fejezte be. Hát bizony, az is a papi értekezletek szervezését sürgeti.

Templomozás után, a most épült tanterem várt reánk, hol Veres Ferenc elnökünk örömét fejezte ki a tagok oly nagy számban való megjelenése felett s kijelentette, hogy ezt az összejövetelt úgy tekinti, mint az Értekezlet iránti buzgóság próba-kövét, mivel a lejárt három Értekezlet közül mindeniknek volt valami különös összegyűjtő ereje. Bizony, ennek is volt. Mikor szeretett elnökünk hív, nem szoktunk kimentő levelet küldeni. Megnyitójában, megpróbálta, lemondani az esperes, mint az általános értekezlet elnökének javára, ámde, volt annyi eszünk, hogy a helyét igazán betöltő elnök lemondását nem fogadtuk el.

Jegyzőkönyv-olvasás és hitelesítés után, Szabó Samu, hodgyai paptársunk mutatta be a házassági vérrokonsági fokozatokat erkölcsi, közegességi és állami szempontból, saturaálva felolvasását egy-egy fölfrissítő humoros kifejezéssel. Sajnáljuk eddigi hallgatását, s reméljük, hogy beváltja azon szives ígétét, hogy ezután többször tart felolvasást s a közelebbi Értekezleten az orthodox és modern álláspontot fogja ismertetni. Még a Kovács bácsi által irt gyermek-imák feletti bírálat felolvasása volt hátra, mi bizonyos körülmények miatt, sajnálatunkra, elmaradt. A közelebbi Értekezletet Bedő András, paptársunk hívta meg Bikafalvára.

Vége volt az Értekezletnek s még sem volt vége. A pihenés perceiben egyik más körhöz tartozó vendég paptársunk vetett fel egy néhány igen kritikus kérdést a gyakorlati lelkeszet köréből. Pihentünk, mégis értekeztünk, tanulunk. Ámde, elnökünk nemcsak Értekezletre, hanem asztalához is meghívott. Ott is értekeztünk. Minden kettő egymással disputált, a papi sikereket, botlásokat, akadályokat beszálték meg. A kik együtt éreznek, együtt gondolkoznak, egy téren munkálkodnak, mindig haszonnal beszélgetnek. Mikor eltávoztunk, mindenik arcon látható volt a jól töltött néhány óra és a találkozás feletti öröm. Mégis jó a Papi Értekezlet!

X.

II.

Iskola-szentelés, és még valami.

A széki egyházmegyébe kebelezett alsó-ilosvai egyházközségem azon egyházak közé tartozik, melyeknek anya-egyházzá alakítása e század elejére tehető. Mint majdnem használhatatlan anyakönyvből, mely jegyzőkönyvül is szolgált, kivethető, eme fontos aktus 1816-ban boldogasszony hava 24-én hajtattott végre, megelőzőleg a felőri anya-egyház filiája volt, hogy éppen mely évtől kezdődőleg, az nem tudható.

1816-ban, azonban, Nemes és Nemzetes Farcádi Kovács József domesztikus kurátor házában az akkori hivek egybegyűlven, az éppen akkor rendes és törvényes direktori vizitációt tartó Pajáni Bíró József, bonchidai ev. ref. pap, és a széki ref. traktus ordinárius hűtős direktor, Szeredai Mihály előtt kimondják, hogy: istenhez és egyházukhoz való buzgóságtól ösztönöztetve, saját jó szántukból, minden erőltetés nélkül, az alább specifikálandó, s körülbelül tíz holdat tevő buza, törökbuza, zab, kender és széna-termő helyeket adják egy tanítói és lévitai hivatalt viselő használatára, és pedig a végbül, hogy mind két nemen lévő magzatjaik ennek utána ne növekednének olyan tudatlanságban, mint eddig; ha pedig:

másodszor, ezen alsó-ilosvai reformáta eccla, melytől isten őrizzen, úgy elfogyna, hogy lévitát, vagy gyermek-tanítót tartani, elégséges nem lehetne, hanem a széki reform. traktus akkori tiszteletes előjáróitól valamelyik közelebbi ref. ecclához ragasztatnék filiául, abban a nem remélt történetben is, az alább specifikálandó mezei örökségeknek hasznok az ide beszolgáltatandó és járandó paptól soha ne biratassék, használtassék, hanem azoknak esztendőnkint való hasznok mindaddig az ecclésiának cedáljon, míg új lévitát, vagy gyermek-tanítót nyerhetnek, és így

harmadszor, az időknek forgásaik, s viszontagságaik miatt, ha az alsó-ilosvai, mostan szépen virágzó reformáta eccla nemes tagjai, vagy azoknak maradékai vagy meghaloznának, vagy más idegen vallásra által állanának, úgy hogy az ecclésiában következőképpen a conferenseknek maradékai úgy eltogynának, hogy egy sem maradjon református, abban a nem várt történetben, melytől az úristen őrizzen, az irandó földek, s azoknak hasznok, használások a parokhiális házzal egyetemben a széki református traktus tisz. esperesének, s következőképpen az erdélyi Méltóságos református Fő-Consistoriumnak direkcioja alá bocsáttassanak, hogy azoknak esztendőnkint való hasznok oda és arra fordíttassék, a hová

és mire a tisz. esperes a mélt. Consistoriummal szükségesnek itéli, és látja.

Az egyházuk, szent vallásuk, és gyermekeik jövőjeért aggodó kegyes lelkek három-negyed századdal ez előtt történetekben való megnyilatkozása ez, melyet semmi képpen nem kicsinyelhetünk, az áldozat nagyságát illetőleg sem, ha meggondoljuk, hogy az említett «szépen virágzó reformáta eccla: az idő szerint is 30—35 családból állhatott, legalább több az 1816-tól kezdődő anyakönyvből ki nem vehető.

A nemesen érző és gondolkozó lelkeknek a közügynek oltárán oly időben hozott áldozata ez, mikor a mindent átható és mozgató nemzetiségi eszme még csak egyes kiváló, a jövő méhébe látó egyének agyában, azoknál is körvonalatlanul élt, a mikor nem annyira a magyar nemzeti öntudat, a fajra való büszkeség, az azt fentartani, erősíteni törekvő buzgóság, mint a vallás-erkölcsiség megővhetősége volt az irányadó.

Célt értek, de nem egészen. Anya-egyházzá alakulva, külön lévita-tanítót nyertek, s ez által a vallás-erkölcsiség kellő gondozásban részesült, de a tanítás a célnak megfelelően sehogy sem ment.

Nem, mert míg egyfelől a csekély fizetés miatt lelkészei minduntalan váltakoztak, úgy annyira, hogy anya-egyházzá alakulását követő fél század alatt kilenc lelkésze volt, addig másfelől, a kénytelen-kelletlenül elvállalt tanítást lelkészei, iskola nem léte miatt, nem is gyakorolhatták. Volt ugyan reá nem egy ízben eset, hogy hiveik tudatlanságán segíteni törekvő lelkészeik a felnőtteket valamelyes oktatásban részesítették, de eredményt alig értek el, a mint hogy egy az élet legnélkülözhetetlenebb táplálékáért küzdő, sőt azt nem egy esetben nélkülöző egyéntől egy rozzant lelkészi lak, a család által amugy is elfoglalt, két szobában nem is várhatni.

Az évtizedek nyomtalanul repültek el az oláhság tengerében kis szigetet képező, és ez idő szerint is alig 160 lelket számláló kis egyházközség felett. De még sem; a hullámok fel-felcsaptak körülötte a fejlődésnek, virágzásnak indult kis egyházközség élet-fáját a viharok meg-megrázogatták, s arról nem egy ágat tördeltek le.

Szerencse is érte. 1823-ban részint halálozás, részint elköltözés miatt, a különben is csak néhány tagból álló, de egy bőkezű pátronus szivessége folytán templommal rendelkező unitárius egyház végképpen megszűnővén, a templom, toronnyal együtt, az azt építő által birtokukba adatott.

(Vége következik.)

Nemes Ferenc,
ev. ref. lelkész-tanító.

TÁRCA.

Tofeus Mihály,
erdélyi evang. református püspök élete.

Irtta Konc József.
(Folytatás.)

Míg a biblia nyomtatásának ügye évről-évre huzódott, maradott: az alatt Tótfalusi Kis Miklós, ki már huzamos idő óta Belgiumban gyakorolta magát a könyvnyomtatásban, s betüöntésben és európai híró mesterré képezte ki magát e szakban, hozzá kezdett a biblia kinyomásához, még pedig saját költségen. Kolozsvári István erről már Berlinben értesült, valamint arról is, hogy Tótfalusi javításokat, s igazításokat is tett a régi hibás fordításokban. Sietve kéri tehát Dési Márton enyedi professort, hogy a rendektől eszközöl-

jen engedélyt a fordítás javítására, a mint ezeket Dési Mártonnak 1684. október 3-án Nagy-Enyeden kelt, Teleki Mihályhoz intézett következő levele mutatja: «Kolozsvári uram nekem irt levelében jelenti felette nagy búslását a Tótfalusi elkezdett munkáján, és istenre kényszerit, hogy kglmednek megjelentvén, keressünk benne remediumot, ne láttatnék teljes reménységgel való indulatja, s fáradsága falban romlani. Azt nehezteli felette igen, hogy még minek előtte ő kglme hozzá nyulna a dologhoz, már alkalmasint végére hajtja a munkát Tótfalusi: mert júl. 21-én Köleséri uramék Berlinumban beszéllették, hogy már a Sámuel második könyvéig előment a nyomtatás... Így lévén a dolog, ha a mi editionk valamiben jelesebb nem lenne a többinél (itt jár a Kolozsvári

uram elméje), nem kevés kisebbségére szolgál nem csak ő kegyelmének, hanem a munkának is. Mert a Tótfalusí munkája felől is úgy értette ő kegyelme, hogy nincsen minden jobbítás nélkül, vagy csak változtatás nélkül. Annak okáért, az istenre kényszerít, legyünk azon, nyerjünk ki kegyelmeztől a fordításnak jobbítására való hatalmat, és avagy csak azokban a helyekben, melyeket senki sem tagadhat, hogy különben nem kellene fordíttatni. jobbitanók meg, küldenők utána, hadd lenne valami láttatja fáradságának

Ezt akarám uram kegyelmednek megírni, kényszerítettvén Kolozsvári uram istenkedésétől, nehogy ha elhallgattam volna, jövődre szememre vetné, mert erre Kolozsvári uram kegyelmeitek parancsolatját várja, és azt írja, hogy két hónap beletelik ugyan, míg hozzá fog a munkához, de ha addig újabb instructiója nem megyen, kényszerítettik a mellette levő instructióhoz tartani magát: mert ott az ő kglme elméje nem jár, hogy Tótfalusival most egyezzen, ha nem parancsolják, hanem ötet superálná inkább, ha lehetne.

Ebben zelál Kolozsvári uram, és talán nem is roszul, de nem látszik, hogy ne lehetne ő kgmét Tótfalusival meg egyeztetni, a mint tetszett volt püspök uramnak is (1683. nov. 26. Irja Tofeus Telekinek «Ha egyéb semmi nem, csak a szent biblia kinyomatása is arr. kényszerít, hogy kegyelmed tanácsával és segítségével éljek, mely nélkül soha bizony az végben nem megyen.»), ha Tótfalusí jól munkálódott, melyet hogy megtudnánk, talán le kellene hozatni abból az ő exempláiból, melyek megláttatván és itéltetvén, ha jónak találtnak, mi szükség van újabban Kolozsvári uramnak elkezdetni elől, és így az időt, költséget és munkát szaporítani. Itt jár Eperjesi és Bajcsi uramék elméjük, ha kegyelmednek, uram, tetszenék.»(Teleki levéltár 716. Prot. Közl. 1888. 29. sz.)

Ily értelemben eldölt a biblia nyomtatásának sorsa. Tótfalusí bevégezte munkáját 1685-ben pünkösd előtt, egy példányt küldött Telekinek mutatványul, s köszönetet mond, hogy a rendeket rábirta munkájának elfogadására, 1685. szept. 19-én költ levelében. «Hogy kegyelmed méltóztatott az én dolgomra nem csak rátekinteni, hanem okos tanácsával igazgatta is ez iránt a tanácsokat úgy, hogy az én mind jelenvaló, mind jövődöbeli jóraváló igyekezetimnek nyakok ne szakasztnának, ismérem magamat kegyelmedhez felette kötelesnek lenni.»

Ugyan ezen napon kelt Pataki István, kolozsvári tanárnak küldött levelében így ír: «Az örmény nemzetség engemet keresett meg, és hozzám folyamodott betű-készítetésbeli boldogittatásának okáért; Erdély országa viszont örményekhez folyamodott, azok által keresi betű-készítetésbeli boldogittatását. Nem irigylem a másuvá menő hasznot, stb.» Alapos oka volt keserű panaszának kiöntésére, midőn hazafiai, hitfelei az ő kikerülésével, idegenek által szándékoztak a biblia kinyomtatását eszközölni.

A biblia kinyomatására rendelt 2500 arany sorsáról Bod Péter azt írja: «Helyezették volt annak utána azt a pénzt Amsterdamban a végre, hogy annak hasznából jövődöben az erdélyi ekklézsiák segítették. Anslarius nevű belga miképpen szolgáltatva ki annak hasznát bizonyos esztendőkből, annak gondviselésére rendeltetvén az amsterdami konsistoriumtól, az arról való irás, mely most is megvagyon, bizonyítja. Kétszáz aranyat vittek ugyan Tótfalusinak kezébe Erdélyből, de nem akarta elvenni, szüksége nem lévén. Ugyancsak a mások erőltetésére elvette, de nem for-

ditotta a maga hasznára, hanem többet tevén hozzá, kiadta a republikának, hogy a Belgiumban tanuló szegény magyarok annak jövedelméből segiltessenek.» (Politarpus. 133 l.)

A biblia kinyomatására rendelt s Tofeus által kiadott s Amsterdamban elhelyezett 2500 arany későbbi történetéről írja Bod, hogy püspök, Veszprémi István, nem nyughatván a gubernátor Bánffi Györgytől és cancellarius Bethlen Miklós uraktól, kiadta az arról való leveleket. Mint az ekklézsiáknak főkuratorai, mi gondolattól viseltettek, magok tudták, onnan felvevén, Erdélybe lehozatták.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Szíves kérelem.

Az esztendő rohamosan halad a vége felé. Észrevétlenül benne leszünk az újba. És míg más lapok már a jövődre gondolnak, s közlik felhívásukat az előfizetések beküldése végett: mi még mindig csak a multtal vagyunk foglalatatosak, illetőleg, azt ohajtanók, hogy bár a folyó évi tartozások lennének befizetve.

Igazán sajnáljuk, rösteljük, szégyeneljük e zaklatást. De rá vagyunk kényszerítve, holott ki kell mondanunk, hogy ez esztendőről a máj napig még mindig több, mint kétszáz hátrálékosunk van, kik egy fillért sem fizettek. Ha ez átmegy a jövő esztendőre, már kétszeres a teher, mely után következik a fizetés-elengedésért való kérelem.

Szívesen felkérjük az esperes urakat, hogy sok elfogaltatásuk mellett, vessenek ügyet e dologra is. Figyelmeztessék az illetőket, hogy ez is kötelesség-telejesítés, melynek elmulasztása felelősséget von maga után.

Mi becsülettel igyekszünk teljesíteni e szolgálatot. Jutalmunk az volna, ha érdeklődést, valamelyes elismerést tapasztalnánk, hogy munkánk nem hiában való.

Kolozsvárt, nov. 28. 1893.

Szász Gerő.

== A novemberben közölt pálya-cikkeinkre szavazatokat beküldték

1. «A középiskolai vallás-tanárok kválifikációja.» Szavazott: Nemes Árpád. Szerzője ismeretlen ohajt maradni.

2. «Az örök feladat.» Szavaztak: Benedek Árpád, Deák József, Muzsnai Pál, Jakab Albert, Lőrinci József. Szerzője: Dr. Bartók Jenő, kolozsvári segéd-pap.

3. «A vallás-tanítás a falusi iskolákban és még valami» feliratu cikkhez. Szavaztak Id. Lészai Ferenc, főgondnok Vadas Albert, Kerekes Endre, Péter Károly, Péter Antal, Zayzon János, Vajda Mihály, Barabás Árpád, Bójthe Miklós, Kócsi Dániel. Szerzője: Lajos János, ketesdi ev. ref. pap.

E szerint, a 15 frtot elküldöttük Lajos János, paptársunknak, elismerésünk csekély jelétül.

== A kolozsvári ev. ref. egyház közgyűlése folyó hó 10-én tartott ülésében, majdnem egyhangulag, 4,000 koronát szavazott meg a felállítandó theol. fakultás javára, és ezzel jó példát adott az egész egyházkerület minden egyházának, hogy tehetősége szerint részt vegyen ama szép célra való közreműködésben, mely dicsősége, büszkesége lesz annak a kornak, mely a nagy alkotásokban excellál. Maga a kolozsvári egyház, sok és nagy szükségéhez képest, az anyagiakban, bizony, nem gazdag. De megbizik abban az élő tőkében, mely soha meg nem csal; megbizik hiveinek buzgóságában, lelkesedésében, mely az időkhez és körülményekhez képest mindig színvonalán állott azoknak a követelményeknek, melyek ha anyagi áldozatot kívántak, ennek meghozatalában is a legelső között kért magának helyet. A kolozsvári egyház sincs jelenleg abban a helyzetben, hogy a megajánlott összeget rögtön befizesse, de míg ezt egészben, vagy részletekben megtehetné, megfizeti a tőkének törvényes kamatját, mely a nagy cél előmozdításának teljességgel megfelelő. Ugy véljük, hogy ezt minden egyház megteheti, és ha

megteszi, arra a pompás intézetre, mely 1895. szeptemberében megnyílik, minden erdélyi kálvinista ember büszke öntudattal mondhatja el ez a miénk; ez az enyém!

— **Incédy Sámuel, a kolozsvári egyháznak** évtizedeken keresztül presbitere, és az egyházmegye egyházkerületi képviselője, dec. 3-án meghalt 83 éves korában. Nem tartozik lapunk körébe, méltatni az országosan ismert «*Piskisnek*» halhatatlan érdemeit, ki mindig követendő példát hagyott maga után a hazaszeretetre, a hazáért kész önfeláldozásra; de igen is, lapunk körébe tartozik, kegyelettel hajolni meg emléke előtt azon férfinak, ki minta-képe volt minden viszonyok között az istenbe vetett bizodalomnak, az ur háza iránt való szeretetnek, az igaz vallásos buzgóságnak. Ritka vasárnap volt, nagy bajnak kellett akkor lenni, mikor Incédy kimaradt a templomból, hol látható gyönyörrel merült el az égi dolgok szeretetében. Helye most már üresen maradt. Vajjon, ki jön helyébe, hogy példát mutasson, hogy össze lehet egyeztetni a földdel az eget? Nyugodjék csöndesen az anya-földben, melyet oly forróan szeretett! Emléke legyen áldott!

— **Szabolcska Mihály!** Egy név, mint milli más név széles Magyarországon. Ennek a névnek tulajdonosa egyszerű kálvinista pap Felfaluban, a görgényi egyházmegyében, mint vagyunk az erdélyi egyházkerületben annyi százan kálvinista papok. És mégis, ez a Szabolcska Mihály, ez a felfalusi pap, mintha más volna, mint mi mindnyájan. Nem okosabb, mint mi vagyunk. Nincs nemesebb szive, mint nekünk van. Nem teljesíti kötelességét hivebben, mint mi magunk. Emberi mivoltában nem adunk neki egy hajszálnyit előnyt magunk felett. És ez a Szabolcska Mihály mégis más ember. Szabolcska lehet jó ember, jó pap; de mindenek felett, Szabolcska Mihály poéta, isten kegyelméből. A mi sirunk felett régen katángot fog kergetni az őszi szél; nevünknek emlékezetét beboronálja az idők alkonya: a Szabolcska Mihály nevét megőrzi az irodalom története. Nem tudjuk, fog-e korszakot megjelölő műveket írni ezután. Ugy lehet, fog. De a máig napig már írt egy néhány költeményt, melyekben a nyelv bája, zengzetessége, a romlatlan kedély közvetlensége, a magyar faj tipikus őseredetisége oly pregnáns szeretetre-

méltóságban nyilatkozik hogy büszkék lehetünk, hogy a magunkénak mondhatjuk, hogy őt, mint a magunkét szerethetjük. «*Hangulatok*» cím alatt legujabb költeményeit adja ki. Előfizetési ára 3 korona, 1 frt. 50 kr. Nem hisszük, hogy legyen valaki, ki sajnálná e csekély összeget egy igazi poéta könyvéért, mely disze lesz minden kálvinista pap asztalának, kire meglepéssel mutathatunk, hogy kollégánk.

— **Megkaptuk «A dunamelléki evang. reform. egyházkerület Névtárát»** az 1893-ik évre. Szerkesztette Hamar István, püspöki titkár. A csinnal kiállított és gondnal szerkesztett könyvből megemlítjük, hogy az egyházak előszámlálásánál fel van említve, mennyi a bevétele és mennyi az évi kiadása; hány halt meg, hány született, hány konfirmált, hány tért ki az egyházból, hány vétetett át. Szóval, oly részletek is, melyek egyházkerületünkben a közgyűlések alhalmával szoktak bejelentetni és pedig egész általánosságban. És meg vannak nevezve minden egyházmegyében a Papi Értekezletek elnökei. Ugy látszik, ott nem csak súlyt fektetnek e dologra, de igen fontosnak tartják. Mi is felkérjük a mi Névtárunk szerkesztőjét, hogy erre is fordítson figyelmet.

— **Kövesdi Jánosnak hívják azt** a derék debreceni kék-beli embert, a mint mondani szokták, azt a civist, a ki egy életen keresztül dolgozott, fáradott a maga módja szerint; nem sokat törődött a nagyvilág hivalgásaival, hobortjaival; élt egyszerűen, nem vágyva fényre, hirre, dicsőségre, de megőrizve szívének nemességét és egyszerű öltö-zete alatt a nagy dolgok iránt való szeretetét és lelkesült ségét. Ez az egyszerű ember aztán a napokban beállított a közjegyzőhez és a lájbija zsebéből kivéve, leszámolt 50,000 forintot a debreceni egyetemen egy jogi tanszék alapjára. Oly nagyság, oly fenség, melyről beszélni, nem lehet; előtte leborulni, kötelessége minden tisztességes embernek. A míg ilyen emberek vannak, ne beszéljete a világ romlottságáról.

Szerkesztői nyiltposta.

— **M-Bodon. N. A urnak.** Mindenek rendben vannak és rendben lesznek

HIVATALOS RÉSZ.

1218—1893.

PÁLYÁZAT.

A püspöki vizsgálat alatt álló deési ev.ref. egyházköz-ség I. osztályu második-papi állására ezennel pályázat hirdtetik.

Javadalma: tisztességes és megfelelő melléképületekkel ellátott lakáson kívül, évi 1144 frt. 36 $\frac{1}{2}$ kr. készpénz, az egyházköz-ség pénztárából havi előleges részletekben felve-hetőleg, mely összeg, egy jelenleg tárgyalás alatt álló ha-gyatéki ügy közelebről remélt kedvező lebonyolítása esetén, évi 200 frttal emelkedik.

Pályázati határidő: 1894. év január hó 10-ka, mely időig a kellőleg felszerelt pályázati kérések hozzám küldendők.

Kolozsvártt, 1893. dec. 12. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1154—1893.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kézdi egyház-megyébe kebelezett feltorja-karainai III-dik osztályu egyházköz-ség lemondás által megüresült papi állomására pá-lyázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel. Kepe a feltorjai hivektől és a kanonika porcio haszonélvezete, melyek értéke, egy-házhalósági becslés szerint, 329 frt. 78 kr. s az egyházke-rületi pénztárból évi 200 frt. rendszeresített segély, a ka-ratnai társ-egyház részéről járó papi fizetés rendelkezésre ju-tásáig, melynek értéke az előbb jelzett segélylyel egyenértékű.

Megválasztandó lelkész aa. köteles. a Rikán belöli papi özvegy-árva gyámintézet tagja lenni, első évben foglalót, az-után az évi járulékot fizetni.

Pályázati határidő: 1894. jan. 10. Folyamodványok nt. Zoltáni Elek, esperes aához küldendők, Lécfalvára, u. p. Maksa. Kolozsvártt, 1893. dec. 11. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1248—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett jeddi egyházköz-ség énekvezér-tanítói állomására, ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, kert és gazdasági épü-leteken kívül, egyházhatósági becslés szerint, 221 frt. 57 kr. Pályázati határnap: 1893. december hó 30. Folyamod-ványok nt. Rákosi Lajos, esp. aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1893. dec. 11. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

1248—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett a bodi egyházköz-ség énekvezér-tanítói állomására, ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, kert és gazdasági épü-leteken kívül, egyházhatósági becslés szerint, 176 frt. 34 kr. Pályázati határnap: 1893. december hó 30. Folyamod-ványok nt. Rákosi Lajos esp. aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1893. dec. 11. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelő szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. December 21.

51. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Karácson.

«Hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz. Mert ma született nektek a megtartó, a ki az úr Krisztus, a Dávid városában.» (Luk. II. 10.)

Tél van. Hosszan tartó, csendes álom tartja lekötve a természet kebelét. Nyugszik, pihen minden tenyészet. Kevés fény, annál több borús rövid nappalok, hosszú éjszakák. Egy esztendő gyorsan boruló alkonya. Minden, minden, a mit a természetben látunk, a mulandóság borongós érzelmét költi fel lelkünkben. «Megszárad a fű, elhull a virág; minden test olyan, mint a fű, és szépsége, mint a mező virága.» (Ézs. XL. r. 6. 7. v.) Csak egy belső, titkos erő működik láthatatlanul a fagyos föld jégpáncéla alatt.

Télnek dermedtő fagya, hosszú, kínos éjszaka sötétsége tartá lekötve az emberiség lelki életét a Krisztus születése előtt. Téltre tavasz jó, éjre nappal virrad, fagy után vidám verőfény, szép rend, és őszhang a természet világában, míg az emberi lélek vergődik hasztalan, nincs napfény, mely feltörni bírná a bűn fagyát, eloszlatni bírná a halál árnyékának kínzó sötétségét. Csak egy láthatatlan titkos erő, ott benn elrejtve a jobbakként is beborító sötétség mélységében, beszél kimondhatatlan hangokon jövő tavaszról, lelkek tavaszáról, mely feltöri a bűn dermedtő fagyát; világosságról, mely felkél, hogy soha többé ne menjen, az életnek világosságáról.

Örömteljes, dicső ünnepe a keresztyénségnek, tavasznyílás a kegyelem világában légy üdvözölve, karácson! Jer, jer, Jézus születésének drága ünnepe! Hozd vissza nekünk amaz első teremtés áldott tavaszát, midőn a sötétséget, mely kezdetben vala a mélységnek színén, istennek «Legyen» szavára világosság váltotta fel. (I. Móz. I. r. 1. 3. v.) midőn a serkedő fűszállal, és nyíló virággal, énekes madárral, szállongó lepkével együtt örült a teremtés koronája, az ember, együtt örült az életnek, háborítatlan örömmel. Jer, jer, áldott

karácson! Varázsold vissza az első teremtés élettől és örömtől pezsgő tavaszát, nem természetbe, hanem az emberi szivekbe!

Oh, kiolthatatlan szomja, oh, elfojthatatlan, szent vágyódása az emberi léleknek, mely a bűn sötétségében világosságot «a halál árnyékának tartományában (Máté IV. r. 16. v.) életet keres!» Ime, feltamad a világosság, eljött az élet, a lelkek öröm napja, a lelkek örök élete! «Eljött, kit sok szent vára.» Ne féljete! A mit eddig csak benső, titkos sejtelem várt, azt most angyal hirdeti az úr dicsőségétől körülövezve «Ne féljete, mert hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz. Mert ma született nektek a megtartó, ki az úr Krisztus, a Dávid városában!» (Luk. II. 10.)

Ennek a Megtartónak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak születésére szentelünk mi most ünnepet. Egy angyal, a szeretet angyala; egy csillag, a hitnek csillaga teszen nekünk bizonyosságot arról, hogy ő benne istennek atyai szeretete, a bűnös ember iránt végetlen kegyelmessége jelent meg e világon, hogy «minden, valaki a Krisztusban van, új teremtmény legyen» (II. Kór. V. r. 17. v.), s hogy az a szeretet, mely a ma született Jézus jászolbölcsőjéből felénk sugárzik, szívünkbe hat, lelkünket megvilágosítja, az a szeretet egy szent családdá fűzze össze az emberiséget: bölcsét, és pástort együtt! (Luk. II. r. 15. 16. v. Mát. II. r. 11. v.)

Ennek a lelkeket összefűző, újjá-szülő, megvilágosító, és megtartó szeretetnek a mi Urunk Jézus Krisztusban való megjelenésén telvelekedves atyánkfiai, házatokban, és templomokban, kegyes szívvel, és emelkedett lélekkel együtt örvendezni, küldjük ki ti hozzátok — — kedves tanítványunkat, kérvén titeket, hogy fogadjátok őt azzal a szeretettel, mely a ma született Jézus Krisztusban mindnyájunk nagy örömeire megjelent.

Nagy-Enyeden, 1893. december 3-án.

Berde Sándor,
theol. dekán.

Kiss Albert,
jegyző tanár.

Az 1893. évi XXVI-ik törvénycikk, és az evang. ref. egyház.

(Vége.)

Itt nem azon fordul meg a kérdés sarkpontja, hogy ki fizeti, nevezi ki, választja, vagy csapja el a tanítót, hanem azon, hogy micsoda lélek lakozik abban. Annak a léleknek, annak a szellemnek van helye az iskolában, mely az Atyától származik a Krisztus által, ennek a léleknek kell, hogy áthassa, éltesse, lelkesítse, nemes tettekre, alkotásokra ösztönözze az állampolgárokat. Ily értelemben kultur-tényező az egyház az államhoz való viszonyában. Ez a viszony nem csak megengedi, hanem követeli, hogy a magyarországi evang. ref. egyetemes egyház hitfelekezeti iskoláit megtartsa, az állam-segély igénybevételével azokat, egyfelől saját felekezeti lényegének megfelelőleg, mint élő organumokat minél teljesebb mértékben fejlessze, hogy ez által, másfelől, az államhoz való viszonyában kultur-természetü missziójának megfelelhessen.

Az 1893-ik évi XXVI-ik törvénycikk 1-ső paragrafus a azt mondja, hogy a felekezetek által fentartott népiskoláknál tisztos lakáson, és legalább egy negyed-holdnyi kerten kívül, a rendes tanító fizetése 300 forintnál, a segéd-tanítóé pedig 200 forintnál kevesebb, nem lehet. A 11-ik paragrafus azt rendeli, «hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvényhozás által e célra engedélyezett összegből az arra utalt polgári és hitközségek tanítóinak fizetését, az illetékes iskolai főhatóság értesítése mellett, a törvényhatósági közigazgatási bizottság útján, a törvényben megállapított legkisebb fizetésig egészítse ki.» Természetes, hogy a kiegészítésnek módzatait is meghatározza a törvény. E módzatok közül némelyek különösen a c) pont alattit találhatják sérelmesnek, mely messze kiterjedő befolyást biztosíthat az államnak. E pont szerint, ugyanis, «az oly tanítói állomások betöltésekor, melyekhez az állam 60 forintnyi összeget meghaladó pótszegélylyel járul, a tanító alkalmazása a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásától függ. Ha ily tanítói állomásra oly egyén választatnék, illetőleg, oly egyénnek megválasztatása terjesztetnék fel jóváhagyás végett, a ki ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter törvényen alapuló, vagy állami szempontból kifogást emelhet, a miniszter 30 napra terjedhető záros határidő kitűzése mellett, más egyén választására és újabb felterjesztés tételére szólítja fel a tanító alkalmazására jogosítottakat; ha pedig a felszólítás eredménytelen maradna,

vagy ha az új felterjesztés a fentebbi szempontból másod-izben is kifogásra szolgáltatna okot azon esetben a tanítót, az iskola-fentartó további meghallgatása nélkül, a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki, a hitfelekezetek által fentartott iskolákat illetőleg, azonban, oly korlátozással, hogy a kinevezendő tanító azon vallás-felekezethez tartozzék, a melynek jellegét azon iskola viseli, és hogy e tanító személyére nézve az illetékes egyházi főhatóság előlegesen, záros határidő alatt, nyilatkozat-tételre hivattassék fel.» Én e paragrafusban az evang. ref. egyház egyetemére vonatkozólag semmi megrövidítést nem látok, mert hitfelekezeti jellegű iskoláinkba a tanítót még az esetleges magasabb állami segély kiutalása mellett is, egyházi alkotmányunk értelmében fogják választani a hivek, azzal a különbséggel, hogy a választás eredményét fel kell terjeszteni a miniszterhez, jóváhagyás végett, míg az állami segélyben nem részesülő iskoláink ezt nem kötelesek tenni. Az evang. ref. egyház méltósága azt követeli, hogy mindig derék tanítót válasszon és terjesszen fel a miniszterhez, a miniszternek pedig kötelessége, azt jóváhagyni. Így egészítheti ki magát, minden sérelem nélkül, sőt saját előnyére felekezeti jellegű iskolánk az állam segélyezésével. Ha megvan erős, és öntudatos felekezeti jellege, azt a tanítója sem nélkülözheti még azon esetben sem, ha 300 forint évi állami segélyt kap. Sőt, ha jól fontolóra vesszük, a 13-ik paragrafus még erősíti a felekezeti jellegét, midőn azt rendeli, hogy a 60 forintot meghaladó állami segély mellett alkalmazott hitfelekezeti népiskolai tanító állásából, az illető hitfelekezeti hatóságok által, saját szabályaik szerint hozott fegyelmi ítélettel mozdítható el de, ezen ítélet végrehajtás előtt, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez mindenkor felterjesztendő, és jogérvényessé csak akkor válik, ha a miniszter annak vételétől számított egy hó alatt a közigazgatási bizottság egy kiküldött tagja közreműködésével foganatosítandó vizsgálat alapján újabb ítélethozatalt nem kíván.» Itt is fenn van hagyva, még ha 300 forint évi segélyt ad is az állam a felekezeti tanítónak, hogy a hitfelekezeti hatóságok saját szabályaik szerint bíraskodjanak. Az egyetemes evang. ref. egyház bírói hatalmával vissza nem fog élni, azt állam-ellenes célok szolgálatára soha nem alkalmazza. Ezekhez járul a 16-ik paragrafus, mely kilátásba helyezi, hogy a hitfelekezeti tanítók fizetését a törvényszerű minimumon, felül 400 forintig való kiegészítésére is segélyt nyújt.

Ime, szentesített törvény jön evang. ref. felekezeti iskoláink szegénységgel küzdő tanítóinak állam-segélylyel leendő fölemelésére. A kedvező alkalmat elszalasztani, nem lehet a nélkül, hogy az egyetemes egyház fenmaradását, virágzását kérdésessé ne tegyük. Mindenik egyház minél hamarabb, már a jövő 1894-ik évben úgy tegye meg, és vigye keresztül intézkedéseit, mint a fenti törvénycikk részletesen előadja, hogy annak folyama alatt, minden evang. ref. felekezeti iskola tanítója, állami segély kiegészítéssel, a minimális 300 forint évi fizetés élvezetébe lépjen. Sőt, ennél még többet is tegyenek. Mindenik evang. ref. felekezeti iskolát állam-segélyen bár egy segéddel is lássanak el, a rendes tanító mellett. Ennek roppant nagy és üdvös jelentősége van. Teljes lehetetlenség, ugyanis, hogy bármely iskola egy tanító vezetése alatt hat osztálylyal feladatának megfelelhessen. Minden iskolánál szükség van két tanítóra. Ehhez járul, főként evang. ref. egyházainkban, annak szüksége, hogy a képzett tanító urakra az a szerep is várakozik, hogy az értelmes pappal, hit-buzgó presbiterekkel egyetértve, egy egészséges, józan közvéleménynek, világ-nézetnek legyenek teremtői, vezetői. Előttek érthetetlen az a sok panasz, mit az iskolai gondnokságok, iskolai székek ellen a tanító urak a szaklapokban felsorolnak, s mintegy megbotránkoznak azon, hogy ők tanításhoz, növeléshez nem értő hatóság alatt legyenek. Érthetetlen pedig azért, mert a mint sok évi tapasztalat után meggyőződtem, azok a gondnoksági, iskolaszéki tagok nagyon is jó, és kész médiumok, hogy az oktatás-és növelés-ügyet népszerűsítsék, az iskolát közelebb hozzák a családhoz, társadalomhoz, a közvéleményt helyes irányba tereljék, az érdeklődést felköltse. Ott, a hol ellenkező történt, hol tanító és gondnokság, vagy iskolaszék egymással meghasonlott, ott mindig féltékenység, önérdek, vagy hatalmi tényezők játszottak közbe. Az az ügy nevezett tudatlan népből került iskolaszéki tag egész oda-adással, lelkesedéssel szegődik az igaz ügy szolgálatába, azt mindig meg lehet győzni arról, a mi helyes; míg ha folyton ébren levő gyanuja a legkisebb tápot nyeri, már akkor vesélyes. Azt hiszem, általában ezen eset forrása a legtöbb kellemetlenségnek. Próbálják csak meg a tanító, gondnoksági és iskolaszéki elnök urak lángoló lelkesedéssel, kétségbe vonhatatlan őszinteséggel, nyíltsággal pertraktálni az ügyeket, meg fogják látni, hogy nem lesz okuk panaszra, vádaskodásra, kellemetlenségre; tapasztalni fogják az

üdvös eredményt. A felekezeti jellegű iskoláknál a presbiterium kell, hogy a médium legyen itt a pap-elnök, s az állam-segélyben részesült tanító lesznek a működés központjai, és ha eltalálják a helyes irányt, örömük leszen benne. Ugy legyen.

Azzal zárom eme cikket, «hogy ez után egyetlen evang. ref. felekezeti iskolát sem kell feladni, hanem szigoruan megtartva felekezeti jellegét, minden egyház azonnal, míg ki nem fogy az időből, vegye igénybe a 300 forint minimális fizetésig szükséges állami segílyt». A többit majd megmutatja a jövő.

V á l a s z.

(Vallás-tanítás a falusi iskolákban, és még valami feliratu cikkhez: irójának.)

Nagy érdeklődéssel vettem kezembe a Prot. Közl. 45—46. számait, melyekben a fenn idézett cím alatt, elismerem, kellő ügy-buzgalommal, habár nem kevesebb optimizmussal áll ellenem cikkiró, illetőleg, veszi ostrom alá «Vallás-tanítás a falusi iskolákban, és még valami» feliratu cikkemben megjelölt álláspontomat.

Megvallom, oly nagy fontosságúnak tartom a vallás-tanítás kérdését, hogy, hitem szerint, mi ketten el nem dönthetjük: mi a helyesebb, hol van az igazság a magasúlyával. Készakarva késtem válaszzal, remélve, hogy mások is hozzá szólnak e kérdéshez, és ha nincs igazam, meggyőznek az ellenkezőről egészen; de, ha van bizonyos jogalapja elfoglalt álláspontomnak, abban megerősíteni segítenek.

Ám, ha mindenki hallgat, folytassuk a vitát ketten cikkiróval, gondolom, nem lesz abban kára anyaszent-egyházunknak.

Soha sem vontam kétségbe, hogy a 151-ik paragrafus megalkotóit ne tiszta meggyőződésük, és ne a legnemesebb intenciók vezették volna akkor, midőn ezzel az iskolai vallás-tanítást a lelkészek köteletségévé tették sőt, cikkiró megnyugtására kijelenthetem azt is, hogy községemben állami iskola van, melyben magam vezetem tíz év óta minden osztályban a vallás-tanítást, akarom hinni, elég buzgalommal, és sikerrel; úgyde, felekezeti iskoláinkban, az eddigi gyakorlatra, és főleg közvetlen tapasztalataimra hivatkozva, vettem fel a kérdést: vajjon, nem lenne-e helyesebb, ha legalább a rendes iskola-kötelezett növendékeknek közvetlen maga a tanító adná elő a vallást is falusi iskoláinkban?

Ebből az álláspontból kiindulva, gondolom, elég világosan, érthetően és tisztán kifejtettem indokaimat arra nézve, miért tartanám én helyesnek, hogy a vallás-tanítás is a tanítókra bizassék. Hozzá tehetem még az általam elmondottakhoz, hogy a tapasztalatokat mint egyik egyházmegyénknek tanügyi előadója szereztem a gondjaimra bízott felekezeti iskoláinknál, és látva a vallás-tanítás körüli hiányokat, teljes meggyőződésemmé vált, hogy több lesz az eredmény, ha e tárgyat is, a lelkészek felügyelete mellett, a tanító urak adják elő. Sok helyen alig

találtam bárcsak valamelyes eredményt is a vallásból, sem az értelmi, sem az erkölcsi téren; holott, lelkész-társaim közül többen éppen az általam felhozott okokból nem foglalkozhatván azzal, a tanítók pedig, nem lévén kötelességükké téve tanítása, szintén kitérnek előle.

Cikkiró maga is elismeri, hogy a gyakorlat és szokás-jog mellett bizonyít, s talán e téren tett tapasztalataimat sem vonja kétségbe, s ezért, midőn a törvény által megszabott álláspont védelmére kelt, nem azt vártam volna tőle, hogy az övétől elütő felfogások előtt minden áron el akarja zárni a nyilvánosságot. «Nem is szabad, megengedni, hogy ilyen felfogások emelkedjenek túlsúlyra. Ezek sokkal többet ártnak Krisztus anyaszentegyháza élő testének, mintha az egyház külső szervezete egyes részeiben helytelenül alkottatik meg.»

Ugy gondolom, mind a ketten anyaszentegyházunk javát akarjuk. Én elhiszem ezt cikkiróról, és elvárom tőle, hogy ő se vonja kétségbe ez iránti törekvésem őszinteségét. Ha azt mondja vala, hogy a 151-ik paragrafus rendelkezéseinek míg az törvényerővel bír, szigorúan érvényt kell szerezni, hogy az ne csak lássék-tessék módjára hajtassék végre, ezt értem; de, hogy engemet a való állapot feltüntetéséért hibáztat, és egyáltalában tovább hallgatni sem akar, sőt megvonná tőlem a szót a legönkényesebb módon is, ezt sem a protestáns egyház szellemével, sem a szabadelvű protestáns papság felfogásával összeegyeztetni, nem tudom.

Az egyetemes protestáns egyháznak saját jól felfogott érdeke követeli meg, hogy fél úton meg ne álljon; úgy a külső, mint a belső organizációt illetőleg tovább haladjon. Alkotásai nem lehetnek bevégezettek, azoktól elütő vélemények merülnek fel mindig az előre siető idők követelményei szerint. És így szó fér a 151-ik paragrafushoz is. De jelenben törvény, és meg kell előtte hajolni mindnyájunknak, és ha valóban, mint cikkiró hiszi, a vallás-tanítás terén magában hordja a boldogabb idők minden előfeltételeit, maradjon is meg törvénynek; de aztán rajta is legyünk, ám, hogy végre is hajtassék a legapróbb részletekig. Mindazáltal, én ismételve és újlag kifejezést adok azon nézetemnek, hogy papságunk körülményeire, viszonyaira, és más nemü elfoglaltatásaira való tekintettel, több előnyt látnék abban, ha a falusi iskolás gyermekeket tizenkét éves korukig a vallásból is a tanító urak oktatnák.

E mellett bizonyít tanintézetünk elemi osztályaiban a ma is fennálló gyakorlat, holott egy tanító adja elő az összes főbb tárgyakat, és így a vallást is, s nem jutott eszébe maig senkinek, hogy az elemi osztályok vezetőitől elvonja ezt a főbb tárgyat, pedig ma már több tanintézetünknel az elemi osztályokat nem papjelöltek, hanem képezdét végzett tanítók vezetik, elégnék tartván, az első gimnázialis osztályban kezdve, a vallás-tanárok szakszerű működését.

A mi falusi iskoláinknak tizenkét éves növendékei korántsem oly fejlettek, mint főiskoláink negyedik elemi osztályosai, és ha már arról kell beszélünk, hogy ártatlanságukból sokat veszítenek, azok, bizonyára mondhatjuk, nem veszítenek annyit, mint emezek. Érzelme, gondolkodása mindeniknél a fejlődésnek azon fokát érte el, mit utána járással jó irányba terelni, és a vallás-erkölcsi ér-

zést fejlesztő eszközökkel az anyaszentegyház buzgó tagjává növelni lehet.

Tudjuk mi azt, «hogy Krisztus most is istennek ereje», ámde, éppen ennek az isteni erőnek átható, megtermékenyítő tulajdonságainál fogva nem tartjuk mi kántortanítóinkat annyira fejletleneknek, értelmetleneknek, hogy azt a hat-tizenkét éves gyermeket, lelkésze felügyelete mellett, a vallás igazságainak előcsarnokába, szem előtt tartva a vallás-erkölcsi élet ápolását, bevezetni, ne legyenek képesek; sőt éppen, a haladó idő, a megváltozott viszonyok intenek parancsolólag, hogy a tanítói kart a vallás-erkölcsi növelés terén munka-társunkká tegyük.

Előrevetett képe látszik annak, hogy az iskolai ügyek gondozása nem sokáig marad a felekezetek kezében, államosítottatni fog, mi marad nekünk akkor a kántortanítóból? E sorok írójának legalább bizonyos megnyugvást szerezne, ha míg egyfelől az állam érdekeit szolgálja, másfelől segítő tarsát látná benne a vallás-erkölcsi növelés terén. Nem képzelek én egyetlen egy tanítót sem annyira értelmetlennek, hogy meg ne tudná magyarázni, hogy «Ábrahám áldozata» azért volt kedves isten-előtt, mert hitt.

Kifejezést adtam ama nézetemnek is, hogy a tankönyvek tökéletesítése lényeges, sőt elkerülhetetlen szükségét képez. Ezzel, gondolom, elosztható lenne cikkiró aggodalma is. Azzal a széles látó körrel pedig, melyet, mondjuk, joggal tulajdonít paptársainak, a valódi protestánsizmus következményeinek megfelelőleg elég korán fog még lelkiismeretes munkához a növendékek tizenkét éves korában is.

Elismerem, hogy az ismétlő iskolák több helyen nincsenek beállítva éppen a mai közigazgatási rendszer közegeinek indolenciája miatt, sőt igazat adok abban is cikkirónak, hogy a hol megvannak is, rendetlenül látogatják, de tény az, hogy a hol az ismétlő iskolák beállítására nézve az egyháznak kellő erélylyel nyújt segédkezet az előjáróság, ott az eredmény számot tevő s a lelkésznek igen szép tere van, növendékeit előkészítve, a vallás-erkölcsi érzés ápolására. Törvény van arra, hogy az ismétlő iskolák mindenütt életbe léptetessenek, s ha az egyházi főhatóság úgy tudná latba vetni külső tekintélyét, hogy az kellő szigorral hajtassék végre mindenütt, akkor az eddigiektől eltérőleg, meglepően szép eredményhez jutnánk. Igaz, aggodalmaim vannak az iránt, vajjon, a mostani közigazgatás, hiányos szerkezetével, még ha akarna is, tudna-e kellő erélyt kifejteni; ám, de a közigazgatás államosításának küszöbén állunk, s remélhetőleg, nem sok idő múlva, azt keresztül is kell lépünk. Ez aztán meghozza a jogorvoslatot.

Tekintsünk el mindezekről, akkor is előttünk áll a papság nagy többségének nyomoruságos helyzete és én ismételve s újból kifejezést adok azon meggyőződésemnek, hogy a mi vallásainkra az élet gondjai sokszor elhordozhatatlan súlylyal nehezdednek, fokozott buzgóság mellett sem leszünk képesek, az anyaszentegyház magasabb rendű érdekeit egyedül minden vonalon megvédeni. Magam is azt mondom, töltsünk tiszta bort a pohárba; ne dicsekedjünk erényeinkkel s ne leplezzük el hibáinkat,

fogyatkozásainkat, de megtanított az élet arra, hogy helyzetünkre csak azt a mértéket alkalmazzam, a mely leginkább illik rája. Addig, míg paptársainknak nagy többsége 3—4—5 száz forinton küzd az anyaszentegyház érdekei mellett, sokszor népes családja főtartásáért is, bizony, még kívánságnak is merész, hogy az a szegény pap minden vonalon egész munkát végezzen. Ez is egyik ok arra nézve, hogy azoktól, kikkel egy oltáron szolgálunk, az anyaszentegyház élő köveinek összerakásánál ezt a csekély támogatást megvárjuk.

Nem fogadhatom el cikkirónak azon állításait ha a szülőket ismerjük, könnyű megismerni a gyermekeket is, hogy nem is feltétlenül szükséges a gyermekek alapos ismerete és hogy a gyermekek különböző természetéhez alkalmazkodhatunk, mert annyi ismeretet hamar lehet szerezni róluk.

Tapasztalat igazolja azt, hogy a gyermekek természete sokszor elüt a szülőkéétől; azt is, hogy a gyermekek alapos megismerésére nagy szükség van, ha sikerrel akarunk munkálni; sőt még azt is, hogy azok megismerése nem kicsiny munka. Kérdezze meg csak képzett szakemberektől, mennyi utánjárást, megfigyelést igényelnek azok a kis gyermekek, s meg fogja látni, hogy az lesz véleményük, hogy a növendékek teljes kiismerése biztosítja legalább is a fél-sikert. Hogy ezt heti két órán, vagy háromszorozzuk meg az órák számát, biztosítva lévén cikkiró részéről, hogy nem lesz fegyelmi kereset belőle, 4—6 elemi osztályu iskola növendékei között hogy eszközi eredménnyel, maga találja ki. Én legalább, a ki, különösen téiben, csaknem minden nap látogatom az iskolát, még nem jöttem rá arra az üdvös találmányra, hogyan lehet indulatát, érzületét, gondolkozását 80—100 gyermeknek oly aránytalanul kevés idő alatt megismerni.

(Vége következik.)

Nemes Árpád,
evang. református pap.

Az egyházmegyéből.

Iskola-szentelés, és még valami.

(Vége.)

1848-ban azonban, mint nemesek, egyfelől a jobbágyok felszabadítása, másfelől, a körüllevő falvából beözönlött oláhság dúlása által, az 1848. évi 22-ik törvénycikk rendelete folytán, 52 főből alakított nemzet-örtség meg nem gátolhatván anyagi javaikban tetemes károkat szenvedtek.

1849. április 13-án, nagyobbik, 120 fontos harangjukat pedig eme szavak kíséretében adják a kormánynak: ha már a békét nem hirdetheti, hadd legyen belőle az igazságos istennek haragját durrogató ágyu.

Az elmenekültek egy része, széjjel szórattván, a szabadság-harc téerein elesett, másik része visszatért, és a honn maradtakkal munkára vetette kezét. Áldozatot, azonban, egyházuk javára már nem hozhattak, s az egész országra nehezdedt abszolutizmus ideje alatt, az eloláhosodás, bár lassan, processusa kezdetét vette.

A hatvanas években a látóhatár tisztulni, a honszereztől epedő szívek remélni, a haza elnyomatása felett kesergő szemek élénkülni kezdtek. A jobb jövőbe vetett reménnyel fogtak hiveim is a munkához, és a meglevőnél valamivel nagyobb képével siettek lelkeszi hivataluk fentarthatására, azonban, azt is belátták, hogy ez mind nem elég,

hogy más, állandó alapot kell teremteniök, annyival is inkább, mert a kepe miatt többen nem csak zugolódtak, de katholizáltak is.

1872. évben, akkor lelkeszük eltávoztván, előbb Kudu, majd újól a Felőri anya-egyházhoz csatlakoznak, s határozatilag kimondják hogy a papi fizetést, kepeváltó-alap teremthetése végett, mind addig tőkésítik, míg elég erős lesz egy lelkesz tisztességes megélhetésére, s ugyanakkor évi 200 forint regáléjukat egyelőre hat évig a fenti alap gyarapítására bocsátják.

Az alap nőtt, tekintve a nagy célt, lassan, az eloláhosodás haladt gyorsan.

1885. évben jelenlegi püspökünk választatván erdélyi egyházkerületünk élére, tekintete azonnal észrevette e magára hagyatott, tagjainak csekély száma miatt erőtlent, kis pontot, hivei megmentésén buzgolkodó szíve azonnal megérezte, anyaszentegyháza, hazája felvirágoztatásán töprengő lelke azonnal megsugta, hogy e kis egyházközség magára hagyatva, tagjainak minden erőfeszítése dacára, a lassu elsorvadásnak van kitéve. Nem késett, kezeit kinyújtani, segélyére jóni, és már 1886-ban évi 200 forint állandó állam-segélylyel, a hivek tetemes áldozata mellett, lehetővé teszi új, diszes paplak építését, és 1888-ban, e sorok írója személyében, lelkesztanító hozatalát.

A helyzet, bár javult, de csak a régi lett megint: lelkesz-tanítót nyert az egyházközség, a vallás-erkölcsi élet kellő gondozásban részesült, sőt a magyar nemzeti öntudat ébresztgetése, és kellő utánállás által az eloláhosodás elé gát vettetett, de a rendes iskoláztatás, iskola nem létében, megint csak a kegyes ohajtások körébe tartozott.

Csak tartozott, ma már nem tartozik. Munkára vetettük kezeinket, azaz, folytattuk a már elkezdett. Multságok adása, újabb tetemes rovatok elvállalása, az összes kő, és porond-anyag kivetése és helybe hordása következtében, papi telkünk közvetlen szomszédságában nem csak iskola-helyiséget vettünk, hanem diszes, magtárral egybekötött, másfél ezer forintot érő, háromszáz forint kedvezményes kölcsönnel az egyházkerület pénztárából, kamatját az «Emke» fizeti: kő-iskolát építettünk, melyben már a mult év folyamán a megelőzőleg alkalmatlan bérházban folytatott tanítás kezdetét vette.

Az alapkö 1892. év április 1-én tétetett le e sorok írója rövid imája után. Az alapköbe a jelenleg forgó apróbb pénznemek mellett, még a következő sorok lettek elhelyezve.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett Alsó-Ilosva egyházközség iskolája a növendékeknek a vallás-erkölcsiség és honfui erényekben való növelésére épült 1892-ben. Az alapkö április 1-én helyezett el. Püspök, Szász Domokos, kolozsvári pap; esperes Somkerek Miklós, széki pap; főgondnok, báró Bánffy Dezső; lelkesz, torboszlói Nemes Ferenc; kurátor, id. Selymes Károly; egyházfi, Ajtai Árpád.

Költségeit hordozta az egyházkerület, háromszáz forint 32 év alatt visszafizetendő kedvezményes kölcsönnel, kamatját az «Emke» fizeti. A helybeli lelkesz által kezdeményezett multságok jövedelme 200 forinttal, a hivek 400 forint rovat, továbbá, az összes kő- és porond-anyag kihordásával.

Népesség: 91 férfi, 73 nő, összesen 164 ref. lélek. Tankötelesek száma 25. Fiu, 13; nő, 12. Legnépesebb a Horváth-család. Felépített Horváth Gábor aa. mint vállalkozó által.

Ezt az épületet, Magyarország ezen újabb védvárát,

hiveim egyház és hazaszeretetének ez újabb tanubizonyságát szenteltük fel október 29-én.

Nagy nap, korszakot alkotó nap ez egyházközségem anyaegyházzá alakításának három-negyed százados életében, oly nap, melynek a közel jövőben megérését senki remélni sem merte.

Nem ok nélkül várták e napot hiveim, d. e. 10 óra-kor, a felszentelés megkezdése végett; nem ok nélkül gyűltünk az örömeinkben részt venni jöttek társaságában az ur hajlékába, hálákat adandó annak, ki a következő dolgokat elrejtette szemeink elől, hogy azok közül nem egygyel annál nagyobb örömet okozzon nekünk.

A hallgatóság közéneke s a fel-őri földmives dalárda által precíz előadott Nagy isten téged imád dicséretnek két versszaka után, Gyárfás Albert, bethleni lelkész aa. lépett a szószékre s tartott szívből jövő szívekhez szóló alkalmi imát, majd a hallgatóság közéneke után, e sorok írója tartott Péld. 24. 27. verse alapján felszentelő beszédet s a templomi isteni tiszteletet bezáró imát, melyet a hallgatóság közéneke követvén, átvonultunk inneplésünk tulajdonképpeni tárgya, az ujonnan épített diszes iskolába.

Holott is nevezett dalárda által előadott Himnusz két versszaka után, Veres Márton, fel-őri lelkész aa. tartott a helyi viszonyokat felölelő, istennek áldását kérő felszentelő imát, ezt követőleg megint e sorok írója emlékezett meg az új iskola építésének mozzanatairól, névszerint elősorolván az adakozók neveit s az általuk adott összegeket, hálával em-

lékezvén meg a mélt. áll. Ig.-Tanácsról és az Emkéről is, melyek 300 frtos kedvezményes kölcsönadásával lehetővé tettek a nemes cél gyors megvalósítását.

Még nevezett dalárda énekelte el gyújtó hatással a Szózat két első versét s programmon kívül szólt, az iskolát zsufolásig megtöltő közönséghez, tisztt. Gyárfás Albert, bethleni lelkész aa. méltányolva a hozott áldozatot, buzdítva a kitartásra, egyetértésre, és áldozatkésztségre s istennek imádására, mert hát Pál apostol szerint is: Sem a ki plántál, sem a ki öntöz, valami, hanem az isten az, a ki előmenetelt ad. I. Kor. 3. 7. Zugó éljenzés követte szavait, s ezzel a szép és minden pontjában megható ünnepély véget ért.

De, minthogy a test a lélek temploma, melyről ily alkalmakkor megfélekedni, éppen nem szokás, e sorok írója, s Horváth Imre aai. vendégszerető házában gyűltünk össze, s folyt a toasztokkal fűszerezett egyszerű, kellemes ebéd mindkét helyen.

Majd együvé kerültünk s az ez alkalommal mondott toasztok közül osztatlan tetszésben részesült főleg az, mely minél kevesebb ideig való lakozást kívánt e sorok írójának, mint lelkész-tanítónak, az általa kezdeményezett, s a mai napon felszentelt épületben.

Adja isten, mert ez óhaj általános megvalósulása esetén, nem csak a lelkészek, hanem a községek is nyernének. Hanem addig, hogy is mondja Pál apostol: Minden ember az ő tulajdon terhét hordozza. Gal. 6. 5. Nemes Ferenc, evang. ref. lelkész-tanító.

TÁRCA.

Ézsaiás próféciája.

E nép, mely jár néma éjben,
Látója lesz ragyogásnak
Derül még fény azokra is,
Halál földén a kik járnak.
Néped, isten, nagygyá tetted,
De, nem oly nagy boldogsága:
Majd örülnek arcod előtt,
S fakad szívből szives hála.

Akkor lesz csak öröm, akkor!
Mint van öröm aratáskor;
Mint ujjongás, mikor osztják
Ellenségük dús zsákmányát;
Midőn válla terhét, jármát
Szilárd kézzel elfordítád,
S nyomorgató Midján botja
Az ő napján őt csapdosta.

Tenger-tömeg tűz ha össze,
És a vén föld mozdul nyögve
És a ruhák vértől áznak,
S tápul lesznek tűzlángjának:
Egy fiu születik,
Fiu, kit rég várunk;
Királyság ül vállán,
Hogy legyen mi várunk.
Nevezik csodának,
Mindenség urának,

Bölcs, erős istennek,
A béke atyjának

Dávid trónján, s árnyékában,
Béke virul, örök béke.
S e királyság uralmának
Nem fog lenni soha vége,
Mert bátyája, erőssége
Ő lesz csupán, ki fõntartja,
És csak jogban, igazságban
Kormányoz majd erős karja!
S ki adja nekünk őt,
Ki nem volt még soha?
Ó, kinek nagy neve:
Zebáót, Jehova.

Molnár Lőrinc.

Tofeus Mihály,
erdélyi evang. református püspök élete.

Irtá: **Konc József.**
(Folytatás.)

Mely dolgot megértvén a papok, az 1695. esztendőbeli sinodusban keményen kérdőre vették a püspököt: miért adta ki azon pénzről való leveleket és miért egyezett meg annak Amsterdamból való kimozdításában, s lehozatalában? Megmutogatván az uraknak egy nehányszori fenyegető kemény leveleiket a püspök és magok lekötelezéseket, a melylyel biztatták a püspököt és lekötötték magokat, hogy azon pénznek hasznából az ekklesiákat, oskolákat építik, segillik s az hová a szükség hozza, ekklesia javára oda fordítják. Melyet értvén a papok, megcsendesedtek ugyan, de azt kívánták a kuratoroktól, hogy

a mit s hová költnek abból a pénzből, az esztendőnkint előforduló generalis synodusban mutassák meg. Annak utána azon pénznek dolgát vette kezére Bethlen Miklós úr egyedül; hová adta ki az interezésre, s micsoda bátorsággal legyen, egy nehányszor synodus alkalmatossággal tudakozták a papok; de elégnék tartotta azt felelni, hogy jó helyen van, azt féltetni, hogy elveszsen, nem lehet, számadással is arról nem tartozik másnak senkinek, hanem istennek» (Polikarpus. 151—152 lap.).

Szomorú jele az időknek! Az ország zavarai között, mint egyik főszereplő, ő is zavarba jutott. 1794. június 11-én Rabutin elfogatta, mint forradalmárt, a «Nőé galambja» című emlékirásáért, melyben programként azt ajálta Erdélynek, hogy eszközöljön magának egy német protestáns fejedelmet, annak szárnyai alatt térjen vissza a portához, a császárral tartson jószomszedságot, mint volt a nemzeti fejedelmek alatt. Négy év múlva Bécsbe vitetett s ott halt el fogságban 1716. Így az egyháznak nem volt alkalma többé, hogy számadásra vonja az általa kezelt 2500 darab aranyért, bár levélváltások történtek azután is. Így például 1712. február 24-én Bécsből az egyházi főtanács levelére irt válaszában említi, hogy «a mely 33,240 frtot a négy száz városra adtam én, az ezekből a summákból állott:

Tizezer forint a debreceni taxából és a collegium (enyedi) jószága jövedelméből usque ad annum 1685. Szabó Kerestélytől a mi hírünkkel euratorokul sugorogott pénz Debrecen ab anno 1685. egy pénzt sem adott.

Tizenháromezerkétszáznegyven frt. a radnoti (in anno 1686. ugy tetszik) collectából, melynek én voltam perceptora akkor, és régen számot is adtam róla.

Ehez a két summához, ha idegenek között volna is a dolog, a ministeriumnak semmi köze sincs, ha perlenek is felette.

Az tizezer forintja a Gilányi testamentomából áll, a mely haszontalanul sétála Amsterdámba, kik költötték el, az mi parányi haszna volt, legjobban tudja, ha még él, Veszprémi István, püspök uram és a fia és Kolosvári István uram, melyet száma nélkül proponáltunk a consistoriumban, de haszna nem volt. De ez in paranthesi maradjon.

Ennek a 10,000 frtnak feléig praetendálhat a ministerium etiam vigore contractus et testamenti Gilanyiani. A contractusba Teleki Mihály, Macskási Boldizsár és én voltunk regiusok inter Gilanyianam et Tofaeum és így abban az 33,240 forint a Ministeriumnak etiam de vigore juris csak 5000 forint van.»

Beszél itt azután az Ekklezsia és Collegium közötti viszonyról. A 2500 darab arany azonban nem került meg. (A püspök hárintotta Bethlenre, Bethlen a püspökre az ügyet s így inter duos litigantes ecclesia maeret és nem gaudet). (Lásd Bethlen levelét Prot. Közlöny 1881. 22. szám, és Veszprémi István püspökhöz 1709-ben irt levelét ugyanitt 24. szám).

Művei.

Férmas bátorságát, rendithetetlen szilárdságát az egyház ügyei iránt ismerjük a Gilányi-féle hagyomány visszaszerzéséből. Ilyennek találjuk a szó-széken is. A hibát, bűnt, visszélést kimélet és személy-válogatás nélkül ostorozta, urban, szolgában, fejedelemben, alattvalóban. Az erény-követőknek jutalmat, a szenvedőnek vigaszt nyújtott; bibliai történelmi példákkal kölcsönzött súlyt szavainak, melyekből igen helyesen jegyzi meg Bod Péter, hogy «azok hathatóságok voltak, mint

a vas-szegek, érezhetőleg szúrósak; most is az olvasó érzi azoknak ösztönző erejét, hát mikor szólotta élő nyelvel az istennek az a nagy embere.»

Álljon itt ismertetésül néhány hely beszédeiből.

A VIII-ik zsoltárban (7—9. vers) a helyzetökkel, sorssal meg nem elégedőkrül beszélvén, «nem kell erre egyéb példa, ugymond, hanem ez a szegény haza, ennek 1657-ik esztendőbeli veszedelme, ennek fejedelme, a ki addig keresé a királyságot, hogy a királyság is oda van, a fejedelemség is oda van, maga is oda van, maradéka is majd elfogy. Ez az odakivaló boldogtalan magyar nemzet is addig keresé a nemzeti szabadságot, hogy igen megromla, és úgy jára, mint a teve, a ki elment, hogy szarvat kérjen magának, s a fület is elvágta.»

A LXXVIII-ik zsoltárban a tudatlanságról: «Jaj hát annak a magistrátusnak, szüléknek, atyáknak, anyáknak, prédikátoroknak, a kik az alattuk valókat nem erudiálják, tanítják; de, jaj az alattvalóknak is, ha nem tanulnak. A mikor penig semmiféle rend a tanulást bé nem veszi, jele a közönséges veszedelemnek. Jerem. V 1. és XIX. 11. Te atya, anya, magistrátus, tanító, prédikátor, ha a ti alattatok való nem tanulnak, töletek veszen isten számot érettek: mert tudja ő a ti munkátokat. Jel. 3. 17. Hogy ily keményen predikáljak: a szoros kötelesség kényszerít; tetszik-e, nem tetszik-e: arrúl nem tehetek. Nem olyan az én predikaciom, mint a borbélyok lugja, a kit megkérdéz a borbély: ha tetszik-e uram kegyelmednek, vagy nem tetszik? Másképpen van itt a dolog, csak istennek tessék, akár tessék másnak, akár ne: arrúl én bizony nem tehetek.»

LXXXII. zsoltárban a magistratus gonosztsága, istentelensége és törvénytelensége ellen mennydörög. «Vannak olyan tiszték, a kik a tisztnek álorcáját viselik; szeretik az emberek hivattatni Méltóságosoknak, Felsőgeseknek, tiszteleteseknek, dicsőségeseeknek tisztékben, de annak igaz valóságát megtagadják. Innen vannak a sok számtalan nyuzó, fosztó tiszték, a kik a szegénységet huzni, vonni, meg nem szünnék addig, mint Phárahó fartatói, palléri, mig magok is el nem vesznek, meg nem hálnak. Bizony, rámára vonson az isten benneteket, ha most nincsen is senki, a ki megbüntessen. Valami rosz, alávaló deákokból, tetves, tudatlan mendicásokból urakká, nagy emberekké, öt-hat esztendő alatt ország birójává lesztek, gazdagságot, pénzt, jószágot, köntöst, tisztet, becsületet annyit ad az isten, hogy sem magatok, sem más nem reménlette volna; huztok, vonszotok magatoknak s uratoknak. De meghigyjétek, hogy bizony megitél az isten benneteket, magatok sem élhettek keresményetekkel, maradékokra sem száll, idő előtt elerőtlenedtek, betegedtek, sárgultok, sem ehettek, sem alhattok, a halál kinéz a szemetekből, a mi penig maradékokra szállana is, olyan léssen, minha Áspis kigyónak a mérgét nyelte volna el.

A C. zsoltárban az erkölcs és bujaság ábrázolására két nőt, két Lukréciát állít szembe: a római, ki erkölcsé megőrzéseért magát megölte, és a középkorit.

CII. zsoltárban «az isten haragjától elbutított e ke-serves rabságra vitetett ekklesianak imádságáru beszél s összehasonlitva a ref. vallást a zsidókéval, hogy azok Egyiptomban sanyargattattak; a reformatusok pedig vas iga alatt voltak, mig az ostya és Mária-kultustól meg nem szabadultak. Mert, hogy egy hitvány effemina tus, rosz, alávaló sütő eléállott s egy marok lisztet vett, arra vizet töltött, azt egy serpenyőben megsütötte, melyre mihelyt egy nyírott

ha az felébresztetik, és folyton tápláltatik az evangéliumi erőknek a hivekbe való beplántálása által. Bürokráciával, persze hogy nem lehet megcsinálni.

A közalap létesítésénél úgy a tervezőket, mint magát az egész debreceni zsinatot is bizonyos erkölcsi motivumok is vezették. És tényleg, nem csak finánciális oldala van a domesztikának, hanem ethikai is. Éreztették-e a hivekkel a domesztika ethikai mozzanatait, avagy pedig azok csak annyit tudnak az egész felől, hogy ez egy adó, melyet fizetni kell?! Ha azokat az igazán nemzeti életünket és fajunkat is erősítő tényeket, a melyeket a közalap rövid tíz éves fennállása alatt véghezvitt, részletesen megismertetnék a hivekkel: lehetetlenség, hogy azok tovább is renitenskednének, és ne tartanak azt áldott intézménynek.

A közalap utóbbi tényeire a tisztelt cikkíró is rámutatott, és csak azt ohajtanám, hogy e dolgokat mások is úgy tudnák méltányolni, és oly magasabb szempontból megítélni, mint ő. De nem útalta arra az áldásra, a melyet eszközöl a közalap a maga tőke-kamat és tőke-képző segélyei által. A baj nem az volt, hogy rögtön hozzányultak a konventek a közalap első aratásaihoz, hanem az, hogy a fentebb említett két segélyezést nem léptették hamarabb életbe. Mert nem akarom kétségbe vonni az egyszersmindenkori segélyezések jótékony voltát, magam látom száz meg száz kérvényből sok helyütt a szívet facsaró nyomor imminensségét, hol rögtön segélyre van szükség de, ez a segítség csak ideig-óráig való, és e helyett lehetőleg fejleszteni kell a tőke-kamat, és főleg a tőke-képző segélyezést. Ezzel tényleg a hóna alá nyulunk egyházainknak, és a lelkészi állomások javadalma emelkedésének.

Természetesen, nincsenek adatok arra nézve a kezemben, hogy mennyi lenne a közalap évi bevétele az egyszázalékos kulcs alapján, de hogy akkor a kiosztható összeg még jobban megcsökkennék, az bizonyos. Mert hiszen, azóta csökken a domesztika bevétele, a mióta a konvent megengedte, hogy a közalapi adó átalány-összegben is fizethető az egyházi kasszából. Ezt azonban tette annak idején merő akkomodációból. A domesztikai bevételek fokozása csak egy módon lehető a hivekben a hit-életnek, és ez által az egyházaságnak a fokozásával, és nem percentuációkkal, meg átalány-összegekkel.

A kezelés nem oly nagyon nehéz. A konvent többször felhívta az esperes urakat, hogy nyilatkozzanak a kezelésre vonatkozólag, és ők semmi

határozott kifogást nem emeltek az ellen, s a folyó évi konvent által megerősített újabb kezelési szabályokban is csak az a néhány jelentéktelen módosítás volt szükséges, mely a konventi jegyzőkönyvben olvasható.

Az pedig, hogy a közalapi adónál az egyházak hiveikre «az esetleges bevehetetlen járulékokra, és a felmerülhető kezelési költségekre az egyszázaléknál magasabb összeget is kiróhasanak»: bizony, oly latitudót adna az egyházaknak, hogy a visszaéléseknek se szeri, se száma nem lenne, és tényleg akkor gyűlöltetné meg a közalapot. Itt vagy, vagy! Vagy egyszázalék és egy krajcárral sem több, vagy szabad megajánlás harmadik eset nem lehet.

Az az «egyházközségi közalap, vagy egyházfentartási alap»: ama többé már nem ismeretlen tengeri kigyó, mely tömérdekszer felmerült, mióta a közalap csak szóba is került. Egy ilyen «egyházközségi közalapct» tessék, külön, függetlenül az országos domesztikától megcsinálni, a hol és hogyan lehet; de az országos domesztika önmagában és önmagáért már e g y cél, és nem kell vele semmit összekeverni. A domesztikában éppen az az erkölcsi momentum van, hogy ez közérdek, és ezt nem szabad összevegyíteni, azzal, hogy ez a «közérdek mindeniknek saját külön érdekévé is váljék», mint cikkíró mondja. Hiveinket fel kell emelni arra az erkölcsi tudatra, hogy van közérdek is, és hogy a kolozsvári hívőnek, a ki vagyonosabb, keresztyén kötelessége, segíteni a jeddi ekklezián, a mely szegény, és hogy neki érdeke még az is, hogy a szlavonai misszióknak is jusson az ő filléreiből. Micsoda? Hát, a külföldi protestáns ember, még az a nyomorult norvég halász is, megérti és tudja, hogy keresztyén kötelessége és érdeke, hogy az a pápua ne bálványt imádjon, hanem ismerje meg a Krisztust, és nagy összegeket áldoz a pogány-misszióra: a mi józa, becsületes, okos népünk pedig nem tudná felfogni, és átérezni, hogy számára van közérdek is, és hogy azért érdemes, háztartási költségeinek egy ezred részét odaadni?!

Ne örökös megrendszabályozást, meg percentes kivetést és örökös intézkedést sürgezzünk: hanem lüktető életet, eleven hitet, buzgóságot, az egyházhoz való ragaszkodást és hűséget támasszunk.

Roppant igazság van abban, hogy «Keresetek először az isten országát és annak igazságát, és mindenek megadatnak néktek.»

Kenessey Béla.

V á l a s z.

(«Vallás-tanítás a falusi iskolákban, és még valami feliratu cikkhez» irójának.)

(Vége.)

És hogy ha minden eddigi állításait elhittem volna is cikkirónak, azok után, miket, a vallás-tanítás mellett, a papi teendőkre nézve mond, ki kell jelentenem, hogy nézetem szerint, ferde az alap, a melyre helyezkedett s ez okon kétségbe vonom s nem egészen bizom meg kötelesség-tudásában (Ezt kemény beszédnek tartjuk, s parlamentárisnak éppen nem. Szerk.), mert a valódi lelkipásztor, ki igazán átérzi hivatása fontosságát s valóban munkálja is a hivek vallásos érzületének erős alapokra fektetését, az a bínt nem csak a szószékből ostorozza, de a társadalmi élet minden nyilvánulásaiban és érintkezéseiben is. Az, az erényt hirdeti a templomban, megismeri künn az életben, s oda állítja mintaképül hivei elébe. A jót előbbre vinni, az emberileg rosszat irtani, a sors-üldözötteket a hitben megtartani akarni, csak a szószékről, eredménytelen munka; oda kell menni hozzájuk, fel kell keresni, székhelyükön, ha eredményt akarunk elérni. Nem csak az élő apró köveknek beillesztése szent kötelességünk a vallás-erkölcsi élet hatalmas épületébe, de annak az épületnek minden köveit a legkisebbtől a legnagyobbig folyton gondoznunk kell. Sőt, a holt köveket is életre kell hívunk. E végett, a szószéken kívül a családi kört, az emberek társas összejöveteleit, s ha szükség úgy kívánja, külön a magán embert is fel kell keresnünk ama magasztos cél érdekében. Legalább én, és azon paptársaim, kiknek munkálkodását ismerem, így teszünk.

Szomorú dolog az, ha cikkiró csak akkor sir a sírókkal, midőn temetni kell, s örvendezni sem tud velük máskor, csak ha az «ur» jó áldást adott. Az életnek mennyi más körülményei vannak, melyekben sirnunk, avagy örvendeznünk kell hiveinkkel, ha komolyan akarjuk, hogy belőlük munkás, hasznos tagokat neveljünk egyházunk számára. A családi boldogság akadályait sem lehet csak úgy könnyűszerűleg a perlekedő felek látszólagos kibékítésével elhárítani. Váratlanul fel kell keresni azokat többször s azon feltételeikben, hogy maguk, gyermekeikért, rossz szokásaikat elhagyják, perlekedő természetüket leküzdjék, meg kell erősíteni; szóval, a felek között cikkirónak is, ha valóban isten szolgájaként akar cselekedni, maga kell hogy az összekötő kapocs legyen mindenütt és mindenekben.

Ha ezeket meg nem teszi, munkálkodása, alkotásai hasonlók lesznek a fővényre épített házhoz.

A mi magát a vallástanítást illeti, elhiszem cikkiróról, hogy éppen olyan nagy buzgalommal eszközöli azt, a mint írja; de ismételve mondom, hogy cikke egész tenorjából úgy tetszik nekem, hogy ez egy szükséges és fontos dolgon kívül, ügyet se vet többé az emberre, mint vallásos lényre, holott a vallás-erkölcsi érzés ápolása, ha egyszer kezünkbe vettük azt, egy soha meg nem szünő, folytonos munka kell hogy legyen, ha élvezni akarjuk fáradságunk jóízű gyümölcsét. Azt pedig bárki átláthatja, hogy az embert akkor hagyni magára ifjú lelkének vallásosságával, midőn fejlődő érzésének, gondolko-

zásának, s könnyen lobbanó természetének legnagyobb szüksége van a fékezésre, határozottan hibás eljárás, mely előbb-utóbb megboszulja magát.

Azt mondja cikkiró, hogy én irtózni látszom a kis gyermekek vallásos oktatásától, holott ezt cikkem szelleméből egyáltalában bizonyítani, nem lehet. Viszonzásul, cikkiró után, állithatom én is, hogy ő meg hiveit az iskola falain kívül nem ismeri, sőt határozottan kerüli s azoknak vallásos-erkölcsi érzésük ápolására, az egy szószéken kívül, semmi más eszközt alkalmazásba nem veszen, szükségesnek nem tart. «Hogy kettőnk közül melyiknek van igaza, azt az evangelium és a dolog természete szerint, mások ítélik meg.» Nyugodtan várom az ítéletet.

Nem fogadhatom el, azonban, azon megjegyzéseit, melyekkel oly sötét színekben állítja a nyilvánosság elé szolgáló társait. Semmivel sem látom igazoltnak cikkéből, hogy iskoláink ügyével nem gondolunk s a felügyeletet csak úgy tessék-lássék módjára gyakoroljuk iskola és tanító felett, sőt, hogy zsarnokoskodunk is.

Ellenmondást látok előbb kifejtett s később hangoztatott nézetei között. Mig előbb nem tartja képeseknek a tanítókat egyáltalában a vallás tanítására, sőt az «Ábrahám áldozatának» megmagyarázására sem, később azt mondja, hogy a tanító egy intelligens ember, kinek tehetségét, képességét és segítségét nem szabad kicsinyelni, és a kik képesek a belső szellemi ember előtt mindenkor meghajolni.

Vagy ez utóbbi áll, és akkor éppen ennek a hangoztatott tehetségnek az alapján nem szabad kicsinyelnünk őket, és azoknak a vallás-erkölcsi igazságnak a felfogását, megértését, és az iskolás gyermekekkel való megértését fel kell tenni róluk, hogy arra képesek. Én e tehetséget soha sem kicsinyeltem, sőt éppen alkalmat akarok nyújtani arra nézve, hogy a vallás-erkölcsi élet ápolásánál az eddigieknél nagyobb mértékben tegyük munka-társainkká. Vagy pedig, igaz marad első állítása, mely szerint: nem képesek még a kis iskolás gyermekek vallásos oktatására sem, s ennek kimondásával, megfosztjuk őket azoktól a később hangoztatott tehetségektől és képességektől, melyek alapján kilátásba helyezi, hogy felismerik a belső szellemi embert papjukban, és az előtt készségesen meghajolnak. Vagy az egyik, vagy a másik lehet igaz cikkiró ezen állításaiból, de mind a kettő egyszerre nem.

Ugy vélem, mind a ketten megegyezünk abban, hogy amaz állítása maradjon igaz, melylyel a tanítóknak bizonyos intelligenciát, tekintélyt, tehetséget és szellemi képességet tulajdonít. S ha ezt csakugyan megteszi, úgy rájuk bizhatja minden lelki háborgás nélkül cikkiró is a vallás-erkölcsi élet elemeinek az iskolás gyermekekkel való megismertetését. Egymás mellé rendelt szolgáló vagyunk, és ha annak a tanítónak a vallásban valamely kérdésének kifejezésénél aggodalmait támadnak a helyes irányra nézve, ott vagyunk mi, gyöngédséggel, szives készséggel, kötelességünkben kifejezőleg, utba igazítani.

Igy lesz a jövő vallás-erkölcsi életének biztos alapja általuk, és általunk.

Nemes Árpád.
evang. református pap.

Az egyházmegyéből.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

A szilágy-szolnoki evang. ref. egyházmegye folyó évi dec. 10-én kezdődőleg, közgyűlést tartott Szilágy-Somlyón. A közgyűlés nem tartozott a legnépesebbek közé, de azért elég látogatott volt, hogy panaszra ne fakadjunk a tagok részvétlensége miatt. Világi képviselőink, élükön Gencsy Sándor algondnok ural, kik nem csak a megtisztelés okáért vállalnak mandátumot, de a vele járó köteleességeket is szeretik teljesíteni, eljöttek, hogy részt vegyenek tanácskozásainkban, és így közvetve egyházmegyénk igazgatásában. Papjainkra sem lehet panasz. Vagyunk meglehetősen számmal, a kik mindig ott vagyunk; vannak, kiket csak a választó közgyűlések érdekelnek; és vannak olyanok is, kiket soha sem láttam.

Vasárnap, 10-én reggel, 9 órakor ntiszt. Viski Pál, esperes aa. megnyitotta a gyűlést. Mint rendesen megválasztott esperesnek, ez volt első megnyitó beszéde. Meg is látszott rajta. Ugy külalakjánál, mint tartalmánál fogva, szabatos, kerekded, magvas. Beszél a templomról és az iskoláról, vázolta ezeknek jelentőségét, lelkesedéssel említette, hogy milyeneknek szeretné tudni ezeket egyházmegyénk területén, és hogy valósággal ilyenekké legyenek (a melyek t. i. még nem ilyenek), azon egész erejével törekedni fog. A megnyitó beszéd, annak látható hatása alatt, jegyzőkönyvre vétetni határozottatott.

Második tárgy volt az esperesi jelentés az egyházak megvizsgálásának eredményéről. Hosszas, kimerítő munka, egy füzetbe kinyomtatva és a közgyűlési tagoknak már jó előre megküldve. A jelentés hű képe az egész egyházmegyének, részletesen beszél minden egyházzól, felhozva jót, rosszat egyiránt. Az eredmény megnyugtató. Egyházmegyénk a fejlődés útján van. Akadnak ugyan fekete pontok is, századvégi nyavalyák, midőn fizetni nem-akaras okán, a nemfizetés elvénel fogva egyedül idvezítő vallásban óhajtkják ittott a hívek keresni az idvességet. Most még csak fenyegetés hallszik, ha konkoly-hintő nem akad, ritkán válik valósággá.

Tíz órakor összehúzták a szilágy-somlyói toronyban a harangokat. Templomba mentünk, hogy az egyház néhai kedves papjának, az egyházmegye esperesének, s az egyházkerület volt direktorának, Nagy Lászlónak emlékére ünnepet szenteljünk és sok oldalú tevékenységeért megadjuk neki az elismerést.

A toplom megtelt hívőkkel, felhangzott az örök szép és megható melódia

«Az embereket te meghagyod halni.

Bartha Dezső, egyházmegyei jegyző imádkozott, imája rövid, de minden szavában fölemelő és megható volt. Utána Vince Ödön beszélt, hiven, a részletekig kiterjedő gondossággal vázolta az elhunytnek egész életét, sok oldalú munkásságát. A kép hű volt és igaz, az előadás szép és megindító.

Ezen a napon nem folytattuk a tanácskozást, közgyűlést nem tartottunk, csak a pénzügyi szakosztály és az egyházmegyei tanács ülésezett délután.

Este 8 órakor a szilágy-somlyói egyház hívei, az egyházmegye képviselőinek tiszteletére, bankettet rendeztek, a melyen emelkedett hangulat uralkodott, nyilatkozván az olykor szellemes pohárköszöntőkben is. Ugyanis, Viski Pál, esperes felköszöntötte Szász Domokos, püspökünket, Gencsy

Sándor Viski Pál, esperest, Kerekes József, tanfelügyelő Gencsy Sándor, algondnokot, Bartha Dezső, egyházmegyei jegyző ugyanazt, Kerekes József Bartha Dezső és Vince Ödön ünnepi szónokokat. Aztán, jöttek a többiek, érdemesek, és kevésbé érdemesek, úgy a hogy szokott rendesen.

11-én reggel 9 órakor folytattuk az ülést. Köszönetet nyilvánítottunk Péchy Mihály, cikói birtokos urnak, ki ott a saját költségén iskolát építtetett, Kávásy Sándor ér-kávási birtokos urnak, ki az ér-kávási pap-tanítói fizetés javítására 2000 forintos alapítványt tett, a ki ujabban az egyháznak egy telket adományozott és azon egy kényelmes papi lakás felépítését a saját költségén megígérte. Ezen két urnak, áldozatkészségükért, hálás köszönetet nyilvánítani, az egyházmegye küldöttségileg is elhatározta. Hasonlóképpen jegyzőkönyvi kivonaton köszönetét nyilvánítja Makodi Miklós, kir táblai iroda-tisztnek is, a ki az ér-mindszenti egyháznak egy igen diszes és értékes szószer-takarót ajándékozott.

Tudomásul vétetett az Igazg.-Tanácsnak 1719—1893. számú rendelete a kántori fizetéseknek a tanítói fizetésektől leendő elkülönítése tárgyában, az ide vonatkozó tanfelügyelői átirattal egyetemben, ismeretes lévén ez már különben is a Közlönyből

Olvastatott az Igazg.-Tanács leirata a sarmasági kepeváltási ügyben. Az ügy bonyolodott és mérges. A sarmasági hívek megváltották a papi kepe 800 forinttal, a tanítóit 300 forinttal. Ámde, a kivétési kulcsot nem tudták megcsinálni, az egyházmegye megcsináltatta nekik, de ez nem tetszett, nem hajtották végre, az egyházmegye megbüntette a kurátort, a presbitereket, de az Igazg.-Tanács ezen büntetést, mint jogtalant, feloldotta. Most már, a sarmaságiak a régi mód szerint nem fizetnek, mert hogy ők a kepe megváltották, az új mód szerint nem fizetnek, mert nincs megállapítva a kulcs, pap és rektor nézik az eget, hogy vajjon nem hull-e onnan manna, mint hajdanában, egykor? Egyházmegyénk útasítja az egyházközséget, hogy csinálja meg ő maga a kulcsot, a hogy legjobban gondolja, de a megszabott 800, illetve, 300 forintot lejobb ne szállítsa. mindenek felett siessen, és fizessen, különben az ügynek minél könnyebb és tapintatosabb megoldása végett kiküldi K. Nagy Elek, egyházmegyei aljegyzőt is.

Szomoru megadással vettük tudomásul az Igazg.-Tanácsnak 2528—1895 számú leiratát, mely szerint a 15 kros tanítói nyugdíj-illetékek beszéde végleg a nyakunkban maradt. Leszünk tehát, mint voltunk eddig is, adószedők, kollektorok, végrehajtók, kurátorok és leszünk legkevésbé, a miknek egyedül lennünk kellene, papok.

Kényes ügy és sok vitára adott alkalmat az újnémetsi desolata egyház adó- és birtokügye is. Hat évvel ez előtt kivette Naftali Mózes az újnémetsi egyház birtokát 60 forintért évenként, hogy abból fizesse az adót is. Azóta se pénz, se posztó. Az egyház birtokára kitűzték az árverést adóhátralékért, 200 forintot tesz ki az összeg. Naftali azt állítja, hogy fizetett, de még eddig nem igazolta, hogy kinek és mennyit. Egyházmegyénk, hogy a birtokot az árverezéstől megmentse, a hátralékot a közpénztárból azonnal kifizetni rendelte, az ügynek teljes tisztázása végett pedig kiküldötte Mihályi Károly, egyházmegyei képviselőt, s ügyvédet, és Bartha Dezső, egyházmegyei jegyzőt.

Végül, tárgyalatott a gyám- és közpénztárnok jelentése a hátralékosok tartozásairól. Ijesztő mértékben növe-

kednek a hátrálékok, most már névszerint is felolvastattak az adósok, hogy láttassék meg a szégyen-pír orcájukon. A végrehajtás minden esetre megtétetik ellenük, a legnagyobb szigor fejtendő ki, talán még a párnácskák is elvételnek a gyermekek alól, és azért hátrálék mégis lesz, mert legtöbbünknek nincs egy nyomorult garas feleslegünk, bár a leg-

szükségesebb volna! Bár a fizetés-javításról és nyugdíj-törvényről is tanácskoznánk már egyszer. Ez még mind nem kerül a tárgysorozatba, pedig elférne benne.

én házassági és köztörvényszéki ülést tartottunk, és három napi munka után haza jöttünk, munkálkodni tovább.
Diószeghy Mór.

TÁRCA.

Tofeus Mihály,

erdélyi evang. református püspök élete.

Irta: Konc József.

(Folytatás.)

Micsoda, ugymond, egy hitvány rosz paraszt ember ama becsületos nagy gazdag értékes nemes emberhez képest? Azt gondoljátok ti, hogy a kit rabságra, tömlőre vettettek, vasba verettek, megcsapattak, hogy tinektek féltében nem mer szólni, az isten előtt is nem mer, minden nyomorúságát elnyeli, elfüleli? De tudjátok meg, ha maga rabságban, vasban is van, szabadon jár a lelke s imádsága isten előtt; ha elöttetek nem szól is a nyelve, szól isten előtt a lelke; nem hallgat az ő nyomorúsága, ha magát megkötitek, nem kötitek meg imádságát, jű s megyen isten eleiben, átkot kér ellenetek. Talán azt mondjátok itt, a mint a magyarok szólnak: *E b u g a t á s n e m h a l l i k m e n y o r s z á g b a n!* Ha eb, ugy vagyon, hogy semmi sem; de ha ember, az ur Jézus Krisztus vérén megváltott s idvességre elválasztott ember, nem eb talál lenni: itt válik el a dolog, ez a bökkenője. Bizony, jaj tinektek minden hozzátok tartozókkal egyetemben, ha az ilyen megkeseredett, nyomorult embereknek siralmas imádsága ad büntetésre az isteni igazság kezébe benneteket, stb.» Tovább így folytatja: «De nem kellene minékünk a kegyetlenségről egyéb példa ama boldogtalan nagy háznak példájánál, a mely nem régen elvesze B. P. (érti Béldi Pált), kinek, valamig fenn vala, nem volt üres a tömlőce soha deáktól, mestertől, emberséges nemes emberektől, a sok ügyefogyott nyomorultaktól, kiket is oly inségben tartatott, hogy félesztendeig s esztendeig is alig volt szabad hozzájuk menni, éhel is csak meg nem haltak. Látván ezt az isteni szoros igazság, megengedé, hogy egyik hamisságból a más nagyobb latorságba essék, a bünt bünnel bünteté ő felsége a rettenetes nagy kegyetlenség pártütéssé lön.» Többet is mond még itt B. tettheiről. De legyen elég ennyi. Végre, a 28. és 29. versekből vett e tanulsággal zárja be hatalmas beszédét: «Nem kell arra hajtani, mit akarnak s mit mondanak a mi lelkünk felől s mifelőlünk az istentelenek, hanem azon kell igyekeznünk, hogy isten jól értsen felőlünk, átkozzanak ők, csak isten áldjon meg. V. 28—29. Mondjanak annak, a minek akarnak s szeretnek bennünket, hijjanak eretnekeknek, ördög tagjainak s kárhozat fiainak bennünket, a minthogy azt is mondják mi felőlünk, hogy minden Husvétban Rómában a Bulla-papalisban minden eretnekeknek (a kiket az uraimék annak tartanak) Zwinglianusoknak, Calvinistáknak, Lutheranusoknak s többeknek, lelkeket, testeket, életeket, tudományokat excommunicalják. Maga a pápa felmegyen a székebe, mellette három nagy égő gyertya van, alábbvaló székeben a Diaconus, mikor elolvassa az egész excommunicatiot, mind a három gyer-

tyát a pápa eloltja, a székből lehaitja, jelentvén azzal kívánságát, hogy a mi lelkünknek világa is, mint azoknak a gyertyáknak világa, menjen alá, és aludjék el. De, nem kell nekünk ezen megütköznünk, ha így cselekesznek is velünk mert átkozzon ő, csak Te áldj meg én istenem; hijában való, és haszontalan az ő átka, nem száll az mireánk, hanem, mint a bújdosó madár, vissza-megyén ahhoz, a ki elküldötte. (Péld. 26. z.) Sőt, a mi magyarink szava szerint, a mint az eb-ugatás nem hallik mennyországban, úgy a méltatlan átok, és az övé is.»

A CXXXV-ik zsoltárból, a bibliáról szóló tanításából. «Átkozott, elveszett szolga az, a kinek bibliája nincs, mert az az ő urának akaratját nem tudja; nem tudja pedig az, a ki az isten beszédét nem tudja; nem tudja az isten beszédét, a kinek bibliája nincs. Én ezt nem csak más valáson levő emberekről mondom, hanem a magunkéről is. De nevezetesen ilyenek ama klastromokban szorult utálatos emberek, férfiak, asszonyi állatok, kik közül tiznek, száznak sincs egy bibliája, sőt néhol egész gyülekezetnek is. Ilyenek azok is, a kik gyűlölik az isten beszédét, és mint a gólya a kigyót, és az ebnek ganéját a timár, úgy keresik, tudakozzák mindenütt a bibliát, ha vagy egyet kaphatnak, s megégethetik, olylyá tartják, mintha a budai vezért vernék meg. Ilyenek azok is, a kik annak olvasását tilalmazzák, meg nem engedik; amaz utálatos, hazug historiákat, Árgirusét, Lukretiáját, Gisquardusét, s többeket megengedik, árultatják, olvasztatják, olvassák, gyönyörködnek benne, noha a biblia (akár kálvinista embernél, akár pápistánál, akár lutheránusnál legyen) csak biblia, mint a Bonfinius, akár kinél legyen, csak Bonfinius, az isten beszéde akárholott isten beszéde. Azért, mit itilsz te ember azok felől, a kik az istennek beszédével, a szent bibliával így bánnak? Oh, tudatlanságnak ideje! Meg nem tudnád te reformáta religio az istennek köszönni azt, hogy ezt a szent könyvet megadta, s hagyta tenéked; hogy ezt a szövétneket meggyújtotta a te lábaid előtt: mert, ha ez nem volna, honnan tudnád te az istennek sok kegyelmességét eszedbe venni; mit tudnád az ötelsége irgalmassági felől; honnan vigasztalnád lelkedet háboruidban? Mímódon kóstolnád meg az ő felsége minden méznél édeesebb beszédét?»

Az istentiszteleten helytelenkedők dorgálásával fejezi be beszédét. «Uram! játszál, tréfálódjál akármivel, de az isteni szolgálattal, vallásoddal, s abban az isten dicsőségével ne játszál, kivált ti állhatatlan, tökéletlen udvariak, a kik az isteni szolgálatot csak tréfának tartjátok, ide jötök, megakasztok az öveteket levéllel, itt előveszitek, olvassátok, most is egymásnak suttoztok, hazudtok. Hagyjátok el az ilyen tökéletlenséget, mert bizonyosságom az isten, ha többször e féltét látok, nevetekről szólitalak meg, egyiteket elővőszem s oly dolgot cselekszem véle, hogy valaki e világon meghallja, elálmélkodik rajta, mert a mint szent Dávid szól zsolt.

LXIX. 10. A te házadhoz való buzgó szeretet megemészt engemet és a tégedet gyalázóknak gyalázata én reám esett.»

Hasonlóan fakad ki a templomban helytelenkedők ellen a CXXXVII-ik zsoltárban is: «Hogy azért itt az isteni szolgálat alatt egymásnak sugtok, bugtok, leveleket mutatok, olvastok, feszengtek, nyughatatlankodtok, ásitotok, alig várjátok, hogy elvégezzük az isteni szolgálatot, mintha most vennék el mindeneteket, kiváltképpen ti nagyok: elég gyalázat! A míg ebben a palotában az isteni szolgálat végben nem mégyen, addig ez a palota nem palota, hanem templom.»

Korrajznak tekinthető beszédei írásában és előadásában ily rendszert követett. Egy egész részt felolvasott, annak lényegét, summáját, pár szóval megmagyarázta, s annak célja szerint tudományt, tanítást tett. Kifejtette azután a tudományok okát. Azután következett az alkalmazás: «Innen eszünkbe vehetjük, e versekből megtanulhatjuk, stb.»

Beszédeiből egy kötet jelent meg nyomtatásban «A Szent Soltárok resolútiója, és azoknak az erdélyi fejedelmi evagelica reformáta, udvari szent ecclesiára, lélek és igazság szerint való szabása.» Kolozsvárt, 1683. 4. 876. lap. A többi beszédei, a Birák, Rut és Sámuel könyveire, s Máté evangéliumára tett tanításai, a mint Bod írja, írásban maradtak. De azok minden bizonynyal elvesztek; mert a hol a Tofeusra vonatkozó okmányok találtak a leány-utódoknál, ott hire-nyoma sem volt kéziratban maradt beszédeinek. Föltehetjük pedig, hogy Tisza-Ujhelyi István és Ovári Keszei János, kik a Zsoltárok resolútióját Bornemisza Anna Fejedelem-asszony parancsából hallás után leírták, amazokat is leírták. Maga Tofeus nem írta le beszédeit, «s akarátja ellen revideálta» nézte át a sajtó alá rendezett Zsoltárok resolúcióját is.

Ennek egy példánya, mely éppen a Tisza-Ujhelyi Istváné volt, 1856-ban a boldog emlékü Révész Imre birtokába került s most, úgy hiszem, hogy fia, Révész Kálmán kassai lelkész kezei között van, Ujhelyiről fiára szállott, Pálra, a mint az elő, vagy ajánló szó végére Tisza-Ujhelyi István nevével szemben levő írás mutatja «Successor ejusdem Paulus Ujhelyi de eadem Tisza-Ujhely.» Vannak e példányban az egyes lapok szélein oly jegyzetek is, melyeknek, Révész Imre sejtelve szerint, némelyike Ujhelyi István kezétől való.

Ezen 150 beszédnek csaknem felét (70) püspökségének három első évében 1679 május 30—1682. május 12-ig különböző helyeken tartotta, a szerint, a mint a fejedelmi udvar most, itt, majd amott tartózkodott. Fejérvárt mondott ezen rövid idő alatt és püspöki teendői mellett 27-et, Fogarasban 17-et, Radnóton 10-et, Ebesfalván (Erzsébetváros) 8-at, Nagy-Sinken 4-et, Porumbákon 3-at, és Szamosujvárt 1-et. A többit hol és mikor mondotta: nincs kitéve a beszédek elején. A hetven beszéd közül hármát országgyűlésen (diaeta) tartott: Radnóton kettőt, 1679. okt. és 1680. aug. 11. Nagy-Sinken 1681. február 34. 1682. évnek utolsó felét s 1683-nak is első felét jórészt a beszédek revideálása vette igénybe; utolsó esztendejében pedig betegség s elgyengülés gátolta munkásságában s kivette a tollat a fáradhatlan, munkás püspök kezéből.

Fiatalkori vitatkozásai, értekezései.

1. 1647 Quaestio historico-theologica, de translatione imperii a graecis ad Francos. Vtrecht. 4r. A—D = 3 $\frac{1}{2}$ ív, 13 számozatlan levél. Ajánlja a felelő Boldvai Márton biharvármegyei alispánnak, Kereszturi Pálnak, az ifjabb erdélyi

fejedelem udvari papjainak; Debreceni István és Váradi István, váradi papoknak, Harsányi Jakab s Szőlősi János, váradi tanítóknak. Egyetlen példány a s. pataki kollegium könyvtárában. Ujra kiadva G. Voetii disputationum theologicorum, pars II. 882—902 pag.

Disputatio theologica inauguralis, de actuali dei providentia quam pro gradu doctoratus in s. s. theologia publice examini subicit Michael Toofaeus, pannonio Magyarus, Lejda, 1649. A—D = 4 ív. I—LXIX. fejezet Corollarium: Articuli confessionis Helveticae sunt orthodoxi. Ajánlja II. Rákócy György erdélyi fejedelemnek. A Teleki könyvtárban 156. b.

1650. szept. 4-én a tasnádi közsinaton vitatkozott, Csehi András nagy-bányai rektorral. A tiszántúli ref. egyházkerület legrégebb jegyzőkönyve 82 lap.

Vitatkozásait Tofeusnak ajánlották:

1. 1650. Apácai Csere János, Introductio ad philosophiam, marcius 23, 27. tartott theol. disputatioját. Utrecht 4r. A—E = 4 ív és egy levél. Teleki-könyvtár 156. b.

1651. Sikó János értekezését. Utrecht.

3. 1656. Csehi P. András. Komáromi Csapkés György, debreceni tanár elnöklete alatt juliusban tartott disputációját.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Szives kérelem.

Nem hivalkodunk nagy ígéretekkel, melyeknek fele sem szokott teljesedni. Nem tolakodunk senkihez, mint a házalók, a magunk nagy ajánlgatásával. Mint mindig, úgy most is, minden követelés nélkül, de a munka teljesítés önértékével lépünk olvasóink elé, és szívesen kérjük anyagi, és szellemi támogatásukat a jövőre.

Huszonhárom esztendeje, hogy lapunk fennáll. Kérjük olvasóinkat, vegyék elő e folyamokat, olvassák el, ha szórakozásból, ha csak próbából, és azonnal meg fognak győződni, hogy e lapokon összegyűjtve, megtalálják azt a becses anyagot, mely nélkül egyházkerületünk történetét ez időről megírni nem lehet és már csak e tekintetben is nagy, megbecsülhetetlen szolgálatot teljesítettünk.

Az előttünk álló esztendő sem lesz feladatokban szegény. Az úgy nevezett egyházpolitikai kérdések eldöntésre kerültek; új zsinati törvényeink szentesítése és életbe léptetése a küszöbön áll; az egyházkerületi Papi Értekezletet át kell adnunk a gyakorlati életnek: mindezek megkövetelik a tájékoztató szót, megvárják a higgadt megvitátást. És ezek mellett, az erkölcsi és egyházi életnek jelentkezése a községekben, egyházmegyékben csak úgy válhatik termékenyítővé, áldásossá, ha a nyilvánosságból veszi táplálékát, és a nyilvánosság által visszahat az egészre.

Mi úgy képzeljük, hogy az a negyed század, mely hátunk megett van, egyházi életünk tekintetében e lapot már lelkünk szükségévé tette, mely nélkülözhetetlen. Nem ígér eget, földet; nem dolgozik rendkívüli eszközökkel: de szánt, vet,

gyomlál, meghozza a maga aratását és megadja a mindennapi kenyeret gazdagnak és szegénynek. A ki úgy gondolkozik, mint mi, az velünk kezét fog, velünk dolgozik, s velünk kéri a jó istent, hogy áldását adja közös munkálkodásunkra.

Kijelentve, hogy haví pályázatunkat fentartjuk, melynek eredménye látszik egy néhány derék tehetség feltünésében szívesen kérjük olvasóinkat, hogy továbbra is tiszteljenek meg bizalmukkal, támogatásukkal.

Kolozsvártt, dec. 27 1893. Szász Gerő.

= Nem bocsáthatjuk el az elmuló esztendőt a nélkül, hogy bucsut ne mondjunk. Nem volt rosszabb, mint más rosszabb esztendők; de elég jó volt arra, hogy keserűen ne gondoljunk vissza rá. Meghozta anyagi javait, és nem volt fősvény, szűkmarku a szellemi, az erkölcsi előmenetelben. Egyházi életünket, egyházkerületünk békés fejlődését nem zavarta semmi és örvendhettünk, hogy napról-napra előre haladni láttuk azokat a célokat, melyektől függ jövőendő felvirágzása egyházi életünknek. Adott békességet, megtartotta a munkára-képes erőket s nem csökkentette reményeinket, melyeknek teljesítését a jövőendőül várjuk. Boldog ujesztendőt!

= Egy millió százezer korona! Ekkora az az összeg, melyet a tiszántúli egyházkerületben eddig összegyűjtöttek a debreceni egyetemre, és még folytonosan érkeznek adományok. És ha bárról, vagy hangversenyről van szó, azt bizonyosan az egyetem számára rendezik. Oly egyszerű e mozgalom, oly példa nélkül áll e lelkesedés, hogy a szó elhal ajkainkon, és csak tisztelettel hajlunk meg amaz erkölcsi fenség előtt, mely e tényben nyilatkozik. És csak elgondolkozunk: mért nem lép a mi egyházkerületünk annak nyomába; ha nem is akkora arányokban, a mi lehetetlen, de legalább a magunk módja szerint, mért nem? Hiszen, teszünk mi is; hálátlanság lenne, ezt el nem ismerni; de mért nem tömegesen; községek, egyesek mért nem adják a maguk forintocskájukat, avagy csak fillérecskéiket e szép, e magasztos célra? Már pedig, annak az egyetemnek létesítése igen hasznos dolog, dicsősége lesz a magyar protestantizmusnak; de a mi theol. fakultásunknak minél hamarabb való megnyitása oly imminens szükség, mint a levegő, mint a mindennapi kenyér. E napok összehozzák az embereket: emlékeztek meg e nagy feladatról; gyűjtsetek, buzdítsatok, lelkesítsetek; ez eszmének megvalósítása: újból megteremtése az erdélyi kálvinizmusnak.

= A dr. Bartha Béla szerkesztésében, Sárospatakon megjelenendő «Ó r á l l ó» című lap 1894. jan. 3-án tényleg megindul, és azután hetenkint kétszer, kedden, és pénteken pontosan meg fog jelenni. A munkatársak között hosszú névsora fényes bizonyíték, hogy egy oly vállalat megalapításáról van szó, mely illusztris voltánál fogva, díszére fog válni a szabad eszmék szolgálatában álló irodalomnak. A megindulandó protestáns szellemű lapot ajánljuk olvasóink figyelmébe, s pártolásukkal segítsék elő, hogy mielőbb napi lappá fejlődhessék. Az alkalom meg van adva. Most már lássuk, hogy a sokszor sürgetett szükség való szükség volt-e, vagy csak pillanatnyi felhevülés, a mi egy jelentőségű a hóborttal? A cserjés erdőcske akar-e rengetegé válni? Erre Bartha Béla fogja megadni a feleletet egy pár hónap alatt. Sajnálunk, ha a felelet nem volna megnyugtató, biztató.

= Az udvarhelyi kollegium, 1894. január 6-án, koszorus költőnk, Jókai Mór félszázados írói munkásságának emlékére alkalmi ünnepélyt rendez. «Megnyitó beszédet» mond az igazgató, Gönci Lajos, és Zayzon János, hitoktató tart felolvasást «Jókai vallásos világnézetéről.» Hogy az ifjuság is ténylegesen részt vesz, az magától érthető. Örömmel regisztráljuk a hirt, mert helyeseljük, szépnek, és hazafiasnak tartjuk, és fontosnak az ifjuság növelésére.

= Lelkész-beiktatás. Szép fogadtatásban részesítette Kovászna ev. ref. egyházközsége ujonnan választott papját, Elekes Lászlót, ki folyó hó 17-én, szombaton a déli vonaton érkezett meg. Az indóháznál Deák Domokos földbirtokos fogadta egy csinos beszéddel. Innen aztán megindult a díszes menet, elől a lovas bandérium s utána egy hosszú szekérsor. Midőn a vonatról jövők a falu első házait elérték, két taracklövés fogadta őket. A községben Csia György tartott egy szép, üdvözlő szónoklatot az ifju lelkészhez, melyre az meghatottan válaszolt. Más napon volt a papi beköszöntő. Először Szabó Jenő, barátosi lelkész lépett a szószékre s sikerült prédikációt tartott. A polgári dalárda erre Gluck gyönyörű imáját énekelte el. Majd Elekes László beszélt s szónoklata megilletődéssel töltött el minden keresztényen keblet. Utána a polgári dalárda zendítette rá a hazafias Szózatot s ezzel a szép ünnepély véget ért. Ad multos annos!

= Kőkösi egyházunk ujonnan választott ifju papja, Takács Károly aa. folyó hó 18-án tartotta beköszöntőjét gyülekezetébe, mely ritka egyetértéssel, egyhangulag választotta volt meg. Az ünnepélyen sokan vettek részt Sepsi-Szent-Györgyről is. Jelen volt a helybeli unitárius egyház képvisellete, élén lelkészével. A beiktatást Kolumbán Ferenc, szentkirályi pap aa. végezte. Az ifju lelkész szép beszédje nagyon meghatotta a gyülekezet minden jelen volt tagját, nem különben a résztvevő felekezetibelieket is. Isten adjon erőt az új lelkipásztorának, hogy munkáját hiven végezhesse, a gyülekezetnek pedig minden áldást, hogy folyton gyarapodva, legyen kegyelmének egyik bizonyossága.

= Jókai Mór. Ünnepi olvasmányok az ifjuság és a magyar nép számára címen füzetet szerkesztett és adott ki az «Eötvös-alap orsz. tanító-egyesülete.» A negyedfélves füzet 25 olvasmányt foglal magában. A gazdag tartalmu füzetek, melyek minden egyes száma azt célozza, hogy magyar ifjuságunk lelkét a haza koszorus írója iránt való tisztelettel eltöltse, a különben is igen díszesen kiállított vállalatot igen alkalmassá teszik arra, hogy az ország összes népoktatási intézeteiben is megtartandó nemzeti iskolai örömnempeken olvasókönyv gyanánt használtassék. Elterjesztését a vallás- és közoktatási kormány rendeletileg ajánlja. A füzet bolti ára 30 kr. Iskolák által megrendelt példányok 25 krajcárba kerülnek. Tíz példány után egy ingyen füzetet szolgáltat a «Singer és Wolfner könyvkereskedő cég Budapesten, Andrásy-ut 10. sz.», hol a füzetek megrendelhetők. A befolyó tiszta jövedelmet az «Eötvös-alap orsz. tanító egyesülete» a «Tanítókháza» alapjának gyarapítására fordítja. Melegen ajánljuk e füzetet ifjuságunknak, iskoláinknak és minden magyar embernek.

= A «Protestans Pap.» 1893-ik évi XIV-ik évfolyama között 12 vallásos tartalmu költeményt; 18 cikket a gyakorlati lelkészet köréből; 57 ünnepi és közvasárnapai egyházi beszédet 4 szertartási és 14 halotti beszédet, ezeken kívül még rendes rovatai a «Törvények és rendeletek tára», «Irodalom», «Különfélék» (Kérdések és feleletek a gyakorlati lelkészet köréből). Vegyesek, választások, jelölések, halálhírek. A «Protestans Pap» az 1894-ik évvel a XV-ik évfolyamba lép. Programja marad a régi. Előfizetési ára 1 évre 4 forint (8 korona), félévre 2 frt (4 korona) egynegyed évre 1 frt (2 korona). Az előfizetések a szerkesztőkhöz (Lagler Sándor, Kálmán Dezső). Kölesdre (Tolna megye) küldendők.

= Rajzminták az elemi iskola számára. Weinberger Alajos székes-fővárosi ig. tanító »Gyakorlati rajzminták«-i ötödik kiadásban jelentek meg. Ezekben a népiszkolai rajzoktatás szigoruan a miniszteri tantervhez alkalmazkodva, oly módszerrel és a fokozottság elve szerint úgy van bemutatva, hogy ezt sikerrel használhatja az a tanító is kinek tanítványai ponthálózatos füzetekbe rajzolnak, de az is, ki tiszta lapra rajzoltat. A teljes mintagyűjtemény 8 füzetből áll s az ára 1 frt 20 kr. Egyes füzetek (tiz lap) külön is kaphatók s ezeknek az ára 15 kr. Megrendeléseket elfogad: Weinberger Alajos székes-föv. igazgató Budapesten, X. Család-utca 16 sz.

= **Hát, csak elfáradnak az emberek!** A «De receni Prot. Lap» eddigi szerkesztője, Csiky Lajos, újévtől fogva visszalép e munkatéről, és komoly tanulmányok folytatására szenteli idejét. Helyét dr. Baconi Lajos, eddigi szerkesztő-társa, és dr. Erdős József, theol. tanár foglalják el. A távoztól kísérje elismerésünk; az új szerkesztők fogadják kollegialis üdvözlésünket.

= **Nyilvános köszönet.** Putnoki Domokosné szül. Bónis Sarolta ó nagysága a m.-erkedi ref. leány-egyház részére két darab 30 frt. értékű urasztali takarót adományozott. Midőn nevezett urnő e követésreméltó nemes tettét a nyilvánosság terére hozni, szerencsém van ugyanakkor fogadja szép adományaért egyházam nevében hálás köszönetemet. Komlód, 1893. dec. 22. Dénes Gyula, ref. lelkész.

= **Hálás köszönet.** Ez év folyamán gyűjtés indított egy harmonium beszerzésére, a szegénységgel küzdő csomafái társaság temploma számára. Ezen üdvös célra, Bartha János. csomafái lévitantitő aa. gyűjtő-ívén adakoztak: Mltsgs. br. Bánffy Ernő, mltsgs. Szacsay Sándor urak 10—10 frt. Ocsyay Berta ó nagysága. ngs. Bartha Miklós, tkts. Török Lajos, Szilágyi József, Butka Sándor, és Ferenci Lajos urak 5—5 frtot Tiszt. Jónás Bálint úr 3 frt, tkts.

Ambrus Endre, ügyvéd úr 3 frt. gr. Kun Károlyné ó nagysága 2 frt. ngs. Simó Lajos úr 2 frt. tkts. Nagy Sándor, Várad Arpad, és Szilágyi György urak 2—2 frtot. Mltsgs. Retegyi Sándor, Simó Béla, és tks. Szabó Arpad, Kolozsvári Arpad, N. N., Butka Elek, Budai Elek, dr. Bonis Arpad. Cseh Pál, Sinkovits Bálint, Méra Mihály, Demeter József, és Pieger János, Török Gyuláné úrnő, tiszt. Tunyogi Béla, Miklósy József, Pap István, és Hatházy Ferenc urak 1—1 frtot. Tks. Bakó Mihály, Beszteri, Antal Márton, ifj. Butka Lajos, Bántó Mihály urak 50—50 krt. Egy valaki 40 kr. Boros János, Dénes Mihály urak 30—30 krt. Szentgyörgyi József, N. N. 20—20 krt. N. N. 15 krt. és Bartha Géza 10 krt. együtt 88 frt. 15 krt. Tks. Zoltán Béla adótárnok úr gyűjtése folytán Szamosujvart begyűlt a harmonium javára 19 frt. 95 kr. és így összesen a két íven 108 frt. 10 kr. mely összeg 20 kr. postaköltség levonással elküldetett a főtiszteletű püspök úrhoz, ki felkérte, hogy kegyeskedjék nevezett egyház számára egy harmoniumot rendelni; ha pedig az összeg nem volna elégséges, gyümölcsozítessék valamely pénzintézetnél. Ugyancsak tks. Zoltán Béla adótárnok úr, az elavult szószék-takarónak újjal való kicserélhetése végett, ki ezen nemes célra évekként ez előtt adományozott volt még 5 frtot, mely kötlevel mellett ki van adva kamatozás végett, gyűjtött még 5 frt. 55 krt, mely szintén kiadatni határozottatott. Fogadják a nemes szívű adakozók szíves adományukért, és a buzgó gyűjtők nemes fáradozásukért, társaságunk, és a magam nevében hálás köszönetemet. Kide, 1893. dec. 18. Hatházy Ferenc, evang. ref. körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

3119—1893.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium elöljáróságának és valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék t. lelkészelnökének.

A tanügyi közigazgatás gyors és egyöntetű menete érdekében, föltétlenül szükséges, hogy az érdekelt hatóságok és tanítézetek vezetői és alkalmazottai a reájuk vonatkozó összes törvényeket és rendeleteket ismerjék és azok szerint járjanak el. E célból, a közokt. m. kir. miniszter engedélyével és hivatalos adatok fölhasználásával, szerkesztették Lévy Ferenc, dr. Morlin Emil és Szuppán Vilmos «A magyarországi népoktatásügy, kereskedelmi és ipari szakoktatás szervezete és közigazgatása» című gyűjteményt, melynek a kisdudóvársra és népoktatásra vonatkozó összes törvényeket utasításokat, rendeleteket és döntvényeket tartalmazó első kötete most megjelent. (Budapest. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. 906 oldal. Ára angol vászonkötésben 6 frt. 60 kr.)

Az említett törvény- és rendelet-gyűjtemény régen érzett hiányt pótol és az ügymenet könnyítésénél nagy szolgálatot fog tenni, ha mindazoknak kezébe eljut, a kik a népoktatás adminisztrációjával foglalkoznak, miért is kívánatos, hogy azt az összes érdekelt hatóságaink és tanintézetek megszerezzék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt, 1893. december hó 10-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnökhelyettes.

3229—1893.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi evang. ref. kollegium mt. Elöljáróságának és valamennyi ev. ref. iskolaszék t. Lelkészei Elnökének.

A közoktatásügyi magyar kir. miniszterium folyó évi 31,801. szám alatt kelt ajánlata folytán, van szerencsénk címetek arról értesíteni, hogy ily című taneszközt: «C. Gerold's Sohn. Einhundert und fünf Wandtafeln für den naturgeschichtlichen Anschauungsunterricht» az összes ev. ref. elemi iskolákban, ugyszintén a nagy-enyedi tanítóképzésben való használatra ajánljuk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvárt, 1893. december 21-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1270—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. reform. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett marosújvári egyh. község

organistakántortanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: évenként fizet az egyház 300, azaz, háromszáz forintot o. é.-ben, havi előleges részletekben, ebből azonban 60 forint házbér gyanánt adatik. Ezenkívül számíthat havonként 10—15 frt magánjövedelemre is.

Kötelessége a rendes énekvezéri és jegyzői teendők végzése, a ref. iskolakötelesek, az ifjak és felnőttek egyházi énekben való oktatása, temetési funkciók végzése, a miért minden egyes esetben 50 kr. stola jár ebből számíthat évi 20 frtot.

Pályázati határnap 1894. január 20. Folyamodványok nt. Sándor János, esperes aához küldendők, Miriszlóra, u. p. Nagy-Enyed.

Kolozsvárt, 1893. dec.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2860—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a sz. szolnoki egyházmegyébe kebelezett szeéri organista-kántortanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes, kényelmes új lakáson kívül, 60 véka rostált tiszta búza, 70 véka szenes tengeri, 65 veder must helyett 91 frt, 15 szekér tűzifa beszállítva, tandij 90 tanköteles után a 50 kr = 45 frt. tandij 20 ismétlő iskola-kötelestől a 25 kr = 5 frt. 90 darab csirke, vagy e helyett, a 20 kr = 18 frt, 15 vékás szántóföld, beleszámítva az ó-temetőt is, 25 frt, stola: 10 frt. A szántóföldeket tanító munkáltatja, de az állami adót az egyházközség fizeti. Az összes javadalom egyházhatóságilag, 346 frt 50 kr-ra lett értékelve.

Kötelességei: 1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület által megállapított népiskolai tanterv szerint az ev. ref. felekezeti vegyes iskola vezetése, hetenként kétszer ismétlők oktatása. 2.) A szeéri ev. ref. egyházban az énekvezéri teendőknek vasár, ünnep- s köznapokon orgona kísérettel végzése. Kanonikus órákon lelkész helyett isteni tisztelet végzése. 4. Az egyházi tanács és közgyűlések jegyzőkönyveinek vezetése.

Pályázati határnap 1894. febr. 1. Folyamodványok nt. Viski Pál esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1893. dec. 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelő szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy félíven Cím és Tartalomjegyzék vannak csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvárt.